

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**BANKACILIK SEKTÖRÜ VE TARIM KREDİLERİ:
TÜRKİYE'DE TARIMIN FİNANSMANI VE
T.C.ZİRAAT BANKASI A.Ş.'NİN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selçuk ARSLANBEY

Balıkesir, 2011

**T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**BANKACILIK SEKTÖRÜ VE TARIM KREDİLERİ:
TÜRKİYE'DE TARIMIN FİNANSMANI VE
T.C.ZİRAAT BANKASI A.Ş.'NİN ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Selçuk ARSLANBEY

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç Dr. Burak DARICI**

Balıkesir, 2011

ÖNSÖZ

Çalışmam süresince gerekli yönlendirmeleri yaparak, hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan, yakın ilgi ve desteğini gördüğüm ve her türlü olanağı sağlayan danışmanım Sayın Burak Darıcı'ya, sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca tez çalışmam boyunca beni destekleyen arkadaşlarıma, araştırmamın yoğun ve stresli temposunda daima yanımda olan, her aşamasında yardımlarını esirgemeyen eşim Seval Arslanbey, kızım Zeynep Ela'ya ve beni manevi olarak destekleyen biricik annem Şengül Arslanbey'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Temmuz 2011
Selçuk ARSLANBEY

ÖZET
BANKACILIK SEKTÖRÜ VE TARIM KREDİLERİ:
TÜRKİYE'DE TARIMIN FİNANSMANI VE
T.C.ZİRAAT BANKASI A.Ş.'NİN ROLÜ

ARSLANBEY, Selçuk
Yüksek Lisans Tezi, İktisat Anabilim Dalı
Tez Danışmanı, Yrd. Doç Dr. Burak DARICI
2011,88 sayfa

1970'li yıllarda yaşanan krizin devletin ekonomik hayata müdahale etmesinin sonucunda olduğunun ileri sürülmesi ile beraber ilerleyen yıllarda Keynesyen ekonomi politikalarının yerini neo-liberal ekonomi politikaları almıştır. Önce gelişmiş ülkelerde uygulanan ve daha sonra tüm dünyaya yayılan bu politikalar, devleti ekonomik hayatın dışına taşıyarak özel sektörde verimliliği ve kâr hadlerini artırmayı amaçlamıştır. Özellikle son yirmi yılda finansal piyasalar çok büyük bir değişimler söz konusu olmuştur. Teknolojinin sürekli kendini yenilemesiyle beraber bilgiye daha kolay ve ucuz ulaşılabilmesi, bilginin daha etkin kullanılabilmesini sağlamış, sayısal tekniklerle birlikte risk ve getiri beklentilerine de paralel olarak çok çeşitli türlerde finansal ürünler geliştirilmiştir. Geliştirilen finansal ürünlerdeki çeşitliliklerle beraber yatırımcıların risk durumlarında farklılıklar da baş göstermiştir.

Özellikle banka odaklı finansal piyasalardan piyasa odaklı finansal piyasalara geçiş yapısal anlamda finans sektörünü değişime uğratmıştır. ABD'de 2007 yılında mortgage kredilerinde geri ödemelerde yaşanan sorunlarla beraber küresel bir likidite krizi oluşmuştur. Bu sebeplerle bankacılık sektörü, hızlı ekonomik büyüme ve gelişmenin başarılmasında önemli bir araçtır. Bankalar sadece parasal kontrol için bir kanal olmamakla beraber, ekonominin yeniden yapılanmasında ve uzun dönemli sürdürülebilir makro ekonomik istikrarın sağlanmasında, etkin olan finans kurumlarıdır.

Bankacılık sistemindeki ekonomik yapının önemli taşlarından olan krediler içerisinde “tarıma dayalı krediler” çok ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Türkiye’de ilk kuruluşu 1888’e kadar uzanan T.C. Ziraat Bankası bankacılık sektörünün lokomotifi olmakla beraber, tarımsal üretimin desteklenmesi amacıyla finansman, yatırım, pazarlama vb. alanlarda kurumlara ya da üreticilere kredi sağlamaktadır. Bu sebeplerle tarımsal sermaye yetersizliği sebebiyle karşılaşılan sorunların çözümünde T.C. Ziraat Bankası öncülük görevi üstlenmiş durumdadır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, Banka, Kredi, Tarımsal Kredi, T.C.Ziraat Bankası A.Ş.

ABSTRACT**BANKING SECTOR AND AGRICULTURE CREDITS THE
FINANCING OF AGRICULTURE IN TURKEY AND THE ROLE
OF T.R ZIRAAT BANK S.C.****ARSLANBEY, Selçuk****Master's Thesis, Department of Economics****Advisor; Yrd. Doç Dr. Burak DARICI****2011,88 pages**

It was adduced that the crisis in 1970 years was the result of the government's interference of the economy and together this is forward years neo-liberal economy politics substituted to keynes economy politics. These politics which were applied to developed contries first and then spread out to all over the World, aimed to carry the government to the out of economic life and in this manner they can increase the productivity in private sector and profit limit. There have been a really great changes in financial market especially in last twenty years.

Due to the permanent renewals of the tecnology and the easy and the cheap attainment of knowledge obtained the efective usage of knowledge. At the same time a lot of various products wore developed together with numeric techniques risk and profit expectations. Some difference were appeared to investors in the position of the risk, with one improving financial products difference. The transition of the bank focused financial markets to the market. Focused financial markets were structure changed the financial sector. In USA in 2007 there was a global liquidity crisis because of the problems in the payment of the mortgage credits. Because of these reasons, the banking sector is an important means of the success in fast economic development and enlargement. The banks are not only the way of monetary control, at the same time they are the financial institution in economics construction again and the obtainment of long term macro economics stability.

“ The credits based on agriculture” which is the one of the important stones in credits in the structure of the economics of banking system has a different place and importance. T. R. Ziraat Bank was established in 1888 in Turkey and it was the locomotive of the banking sector. They supply credit financing for agricultural production investment, marketing etc. for institutions or producers. For these reasons because of the insufficiency of the agricultural capital.T.R Ziraat bank takes a leader ship duty of solving of the problem which they meet.

Key Words: Banking, Bank, Credit, Agricultural Credit, T.R Ziraat Bank S.C.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	VIII
GRAFİK LİSTESİ	XII
ŞEKİL LİSTESİ	XII
TABLO LİSTESİ	XII
1. GİRİŞ	1
1.1 Problem	2
1.2 Amaç	6
1.3 Önem	6
1.4 Sınırlılıklar	6
2.TARIMSAL KREDİLER	7
2.1 İlgili araştırmalar	8
3. FİNANSAL SİSTEMİN İŞLEYİŞİ VE BU SİSTEM İÇİNDE TARIMA DAYALI ÜRÜNLER	10
3.1 Genel Olarak Finansal Sistemin İşleyişi	10
3.2 Finansal Piyasalar ve Türleri	14
3.2.1 Finansal Piyasa Türleri	14
3.2.1.1 Para Piyasaları	14
3.2.1.2 Sermaye Piyasaları	15
a) Para Piyasası Araçları	16
b) Sermaye Piyasası Araçları	17
3.2.1.3 Birincil Piyasalar	17
3.2.1.4 İkincil Piyasalar	18
3.2.1.5 Örgütlü Piyasalar	18

3.2.1.6 Tezgahüstü Piyasalar	20
3.2.1.7 Spot Piyasalar	20
3.2.1.8 Vadeli Piyasalar	20
3.3 Finansal Piyasalar İçinde Tarım Ürünleri	20
3.3.1 İşlem Sözleşmelerine Konu Teşkil Eden Ürünler	24
3.3.1.1 Finansal Varlıklara Dayalı Vadeli İşlem Sözleşmeleri ...	25
a) Uzun Dönem Devlet Tahvilleri	25
b) Orta Dönem Devlet Tahvilleri	25
c) Kısa Dönem Faiz Oranına Bağlı Varlıklar	25
3.3.1.2 Çeşitli Mallar Üzerine Vadeli İşlem Sözleşmeleri	25
4. TÜRKİYE'DE TARIM POLİTİKALARI	28
4.1 Cumhuriyet Dönemi Öncesi Tarım Politikalarına Genel Bakış	28
4.2 Cumhuriyet Dönemi Sonrası Tarım Politikalarına Genel	
Bakış	31
4.2.1 1923-1929 Dönemi	32
4.2.2 1929-1945 Dönemi	34
4.2.3 1946-1960 Dönemi	34
4.2.4 -1961-1980 Dönemi	35
4.2.5 1980 ve Sonrası Dönemi	37
4.3 Cumhuriyetten Günümüze Tarıma Hizmet Veren Diğer	
Kurumlar	38
4.3.1 T.C. Ziraat Bankası	38
4.3.2 Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK)	39
4.3.3 GAP İdaresi Başkanlığı	40
4.3.4 Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ)	41

4.3.5 Tarım Satış Kooperatifleri	42
4.3.6 Ziraat Odaları ve Mesleki Örgütler	42
5. TÜRKİYE'DE TARIMIN FİNANSMANI, TARIMIN FİNANSMANINDA BANKACILIK SEKTÖRÜ VE T.C.ZİRAAT BANKASININ ROLÜ	43
5.1 İşletmelerde Finansman	43
5.2 Tarım İşletmelerinde Finansmanı	44
5.3 Dünyada Tarım İşletmelerinin Finansman Kaynaklarına Genel Bakış	45
5.4 Türkiye Tarımında Finansman Kaynakları	48
5.4.1 Özsermaye	48
5.4.2 Yabancı Kaynaklar	48
5.4.2.1 Doğal Faktörler	48
5.4.2.2 Ekonomik ve Sosyal Nedenler	49
5.5 Tarımın Finansmanında Bankacılık Sektörü	50
5.5.1 Tarımsal Kredilerin Vadelerine Göre Ayırımı	51
5.5.1.1 Kısa Vadeli Krediler	52
5.5.1.2 Orta Vadeli Krediler	52
5.5.1.3 Uzun Vadeli Krediler	53
5.5.2 Bankaların Sunduğu Kredi Olanakları	53
5.5.3 Tarım Kredi Kooperatifleri	54
5.5.4 Tarım Satış Kooperatifleri	59
5.5.5 Devlet Destek ve Teşvikleri	60
5.6 T.C.Ziraat Bankası'nın Tarımsal Kredi Uygulamaları	62
5.6.1 T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Tarımsal Kredi Türleri	69

5.6.2 T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Tarımsal Kredilendirme İlkeleri	72
5.6.3 T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Tarımsal Kredi Başvurusu ve İnceleme	73
5.6.4 T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Tarımsal Kredi Kullanımda Önemli Hususlar	77
6.SONUÇ VE ÖNERİLER	81
6.1 Sonuç	81
6.2 Öneriler	84
KAYNAKÇA	87

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Türkiye’de Tarımsal İşletmelerin Genel Yapısı – Üretim

Konuları 51

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Piyasalar, Yatırımlar ve Finansal Yönetim Arasındaki İlişkiler .. 13

Şekil 2: Ziraat Bankası’nda Tarımsal Bankacılık Organizasyon
Yapısı 63

Şekil 3: T.C.Ziraat Bankası Kredi Konuları 64

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Para ve Sermaye Piyasası Araçları Ayırımı 16

Tablo 2: 2006 Yılı İçin ABD’deki Tarım İşletmelerinin
Ürün Grupları ve Kullanım Yerlerine Göre Harcamalarının Dağılımı 46

Tablo 3: 1998 – 2009 Yıllarında ABD Hükümet Destekleri 47

Tablo 4: Türkiye’de Tarımsal İşletmelerin Genel Yapısı – Arazi
Büyüklüğü 50

Tablo 5: Türkiye’de Tarımsal İşletmelerin Genel Yapısı – Mülkiyet
Yapısı 51

Tablo 6: Tarımın Finansörleri 53

1. GİRİŞ

Son yirmi yılda finansal piyasalar çok büyük bir değişim yaşamıştır. Teknolojinin sürekli kendini yenilemesiyle beraber bilgiye daha kolay ve ucuz ulaşılabilmesi, bilginin daha etkin kullanılabilmesini sağlamış, sayısal tekniklerle birlikte risk ve getiri beklentilerine de paralel olarak birçok finansal ürün geliştirilmiştir. Ayrıca, finansal ürünlerdeki çeşitlilik risk tercihlerinin genişlemesine, katılımcı sayısının artmasına ve piyasaların da bu oranda büyümesine sebebiyet vermiştir.

Özellikle banka odaklı finansal piyasalardan piyasa odaklı finansal piyasalara geçiş yapısal anlamda finans sektörünü değişime uğratmıştır. Her bilginin dikkatle ele alındığı, 24 saat sürekli işleyen ve ulusal ve uluslar arası sınırlarda var olan, odağında ise ABD piyasalarının olduğu bir piyasalar sistemi ortaya çıkmıştır. ABD’de yaşanan bir finansal sıkıntı global anlamda tüm piyasalara yansımakta, belli bir ülke sınırlarında gerçekleşen bir olayın etkisi en son yaşanan uluslar arası krizde olduğu gibi, zannedildiğinden çok daha büyük etkileşimleri de beraberinde getirmektedir.

ABD’de 2007 yılında yaşanan finansal dalgalanma büyük ve gelişmiş bir ekonominin ana damarlarından biri olan bankacılık sistemini geçmişte benzeri olmamış bir şekilde tüm dünya ülkelerini doğrudan ya da dolaylı olarak sıkıntıya sürüklemiş, başta denetleyici ve düzenleyici kurumlar olmak üzere herkesi nerede hata yapılmış olabileceği konusunda tekrardan analizler yapmaya sevk etmiştir.

Mortgage kredilerinde geri ödemelerde yaşanan sorunlarla beraber ortaya çıkan uluslar arası finansal dalgalanma, tüm piyasalar üzerinde ciddi etkileşimler yaratmıştır. Bankacılık mortgage kredi krizi olan bu durum çok kısa bir sürede tüm ülkeleri de içine alacak şekilde küresel bir likidite krizine dönüşmüştür.

Türkiye’de Batı ülkelerindeki gibi, banka dışı mali araçların gelişmiş olmaması ve sermaye piyasasının henüz gelişme aşamasında olması sebebiyle bankalar; mali sistemin temelini oluşturmakta, ekonominin işleyişi, halkın tasarruflarının toplanması ve kullanım alanlarına dağıtılması açısından önemli rol oynamaktadır. Türkiye’de mali kaynakların çok büyük bir bölümü bankalar tarafından toplanmakta ve kullandırılmaktadır. Yurt dışı kaynakların da önemli bir kısmı bankalar aracılığı ile sağlanmaktadır. Mali sistem içerisinde bu kadar önemli bir yeri olan bankacılık sektörünün sorunsuz bir şekilde işlemesi, güçlü bir ekonomik yapının en önemli unsurlarından biridir.

Bankacılık sistemindeki ekonomik yapının önemli taşlarından olan krediler içerisinde “tarıma dayalı krediler” çok ayrı bir yere ve öneme sahiptir. Türkiye’de ilk kuruluşu 1888’e kadar uzanan T.C. Ziraat Bankası bankacılık sektörünün lokomotifi olmakla beraber, tarımsal üretimin desteklenmesi amacıyla finansman, yatırım, pazarlama vb. alanlarda kurumlara ya da üreticilere kredi sağlamaktadır.

1.1 Problem

Milletler tarihten bu yana her zaman zengin ve verimli topraklara sahip olmaya çalışmışlar ve verimli toprağı zenginlik ve güç sembolü olarak benimsemişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde, toprak – insan ilişkilerinin daha belirgin bir hal alması bu ülkelere tarımsal bir nitelik de kazandırmaktadır. Ayrıca gelişmiş ülkelerin ekonomik gelişme süreçlerinin başlangıcında görülen tarıma dayalı sistem, gelişme sürecinin ilerleyen aşamalarında etkisini azaltarak, yerini daha çok sanayi ağırlıklı bir yapıya bırakmaktadır.

Üretim dönemi sonunda yeterli rantabilite elde etme sorunu ile karşı karşıya bulunan tarım işletmecileri, büyüyen ekonominin gereği olarak, kendileri ve işletmelerde çalışan bireylere ya da aile fertlerine daha yüksek bir gelir düzeyi sağlamak durumundadır. Diğer yandan yabancı işgücü çalıştırma oranı yüksek olan işletmelerde, işçilere yeterli ödemelerin yapılması zorunluluğu, başarılı bir işletmeciliği gerektirmektedir. Dolayısıyla işletmeci

hem yüksek işgücü ücretlerinin ödenmesi hem de ailenin gereksinimlerinin karşılanabilmesi için işletmesinden daha fazla gelir sağlamak durumundadır. Ayrıca, işletmesinin gelecekteki faaliyetlerini düzenli olarak yürütebilmesi için de, mevcut öz sermayesini arttırmak zorunda kalmaktadır.

Diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de bu saydığımız amaçlara ulaşabilmek oldukça güç olmaktadır. Çünkü Türkiye’de tarım işletmelerinin çoğunluğu küçük aile işletmesi olup, üretimin yapıldığı toprak parçalarının da küçük olması ve çok parçalı işletme yapısı, modern tarım tekniklerinden yeteri kadar yararlanılmaması, tarımsal altyapı noksanlıkları, işletmelerde sabit sermaye oranının işletme sermayesine oranla oldukça yüksek olması işletmelerin tasarrufta bulunmalarını zorlaştırarak amaçlarını gerçekleştirmede güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Tüm bu güçlüklerle karşılaşan tarım işletmecisinin öncelikle ekonomik düşünme ve hareket etme özelliğine sahip olması gereklidir. Bu nedenle işletmelerde mevcut olanaklardan faydalanabilmek ve işletmenin faaliyetini sürdürebilmek için, işletme finansmanı ve finansman sorunlarının çok iyi bilinmesi, analiz edilmesi ve gereken önlemlerin alınması gereklidir.

Tarım işletmelerinin amaçlarına ulaşmalarında öz sermayenin yanında yabancı kaynaklardan da faydalanılmaktadır. Tarım işletmeleri, öz sermaye ve yabancı kaynak arasında iyi bir denge sağlayarak faaliyetlerinin devamı ya da yeni yatırımlar için gerekli kaynaklara ulaşmaya çalışmaktadırlar.

Tarımsal finansman, tasarruf olanakları sınırlı ve sermaye sağlaması güç olan Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde büyük bir önem taşımaktadır (*Artukoğlu, 1993*).

Tarımın hızla artan finansman talebinin önemli kısmı, özellikle gelişmiş ülkelerde teşkilatlı tarımsal kredi kuruluşlarınca karşılanırken, gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye’de teşkilatlanmamış kredi kuruluşlarının payı azımsanmayacak düzeydedir. Teşkilatlanmamış kredi kuruluşlarını iki gruba ayırabiliriz. Birincisi; komşu, arkadaşı, akraba, şahıs, faizci ve arazi

sahiplerinden sağlanan kredilerdir. İkincisi ise; çeşitli isimler altında borç veren kişilerden veya tüccar ve esnaf gibi kesimlerden kredi sağlanmasıdır. Finansman ihtiyaçlarını teşkilatlanmamış piyasadan karşılayan üreticiler çok yüksek oranda faiz ödemektedirler. Üreticileri bu piyasaya yönlendiren nedenlerin başında, üreticilerin teşkilatlı kredi kuruluşlarından kredi temin ederken çeşitli bürokratik işlemlerle karşılaşmaları ile kredi ihtiyacını zamanında ve yeterli düzeyde karşılayamamalarıdır.

Türkiye’de tarımın finansmanında son yıllarda özel bankaların payında da ciddi oranlar artışlar gözlenmektedir. Özel bankalar arasındaki şube açma yarışının da hızlanmasıyla tarım giderek önem kazanan bir iş kolu haline gelmiştir. Ayrıca, dünyadaki gelişmelere bağlı olarak Türkiye’de tarım bankacılığı kavramı da değişime uğramıştır.

Dünyada ve Türkiye’de, önceleri tarımsal bankacılık söz konusu olduğunda sadece bitkisel ve hayvansal üretim döneminde işletmelerin finansmanına yönelik işletme ve yatırım kredileri sunulması anlaşılıyorken günümüzde ise; tarlada belli kalite ve standartta gerçekleşen üretimden, ürünlerin depolanmasına, modern işletme teknikleriyle mamul elde edilmesinden, tasnif ve paketleme yapıp pazarlama kanallarının kullanılarak tüketicilere ulaştırılmasına kadar her aşamada ortaya çıkan finansman ihtiyacı tarımsal bankacılığın ilgi alanına girmektedir.

Özel bankalar yaşanan bu değişim sürecine uygun bir tarım bankacılığı stratejisi izlemeyi amaçlamaktadırlar. Yani özel bankalar sadece bitkisel ve hayvansal üretim sırasındaki ihtiyaçların değil, aynı zamanda üretim sonrasındaki ihtiyaçların da karşılanmasına yönelik ürün ve hizmetler sunmaktadırlar. Özel bankalar, tarım sektörüne uygun geri ödeme koşullarını içeren kredi çeşitleri ve ürün ön finansmanı için kullanılan üretici kartları gibi tarım sektörüne özel ürünlerle sektör paylarını arttırmayı amaçlamaktadır.

1980’li yıllarda başlayan mali sistemdeki değişim süreciyle, bankacılık dahil bütün mali sistemde yapısal değişiklikler uygulamaya konmuş; faiz oranları ve döviz kurlarındaki sınırlamaların kalkması da, bu yapısal

değişikliklerin hızla yerleşmesinde önemli rol oynamıştır. Reform niteliğindeki bu yapısal değişiklikler, bankacılık sektörünün ve mali sistemin gelişmesini ve büyümesini sağlamıştır.

Fakat 1990'lı yıllardaki olumsuz gelişmeler bankacılık sektörünün mali bünyesinin önemli ölçüde bozulmasına neden olmuş, bankalar, uzun süre çok yüksek riskli bir ortamda çalışmışlardır. Bu dönemde hızla artan kamu kesimi borçlanma gereği ve bütçenin finansmanında kamu bankaları kaynaklarının kullanılması bu süreci hızlandırmıştır.

2000'li yıllara gelindiğinde bankacılık sektörü çok ciddi bir riske maruz kalmış, bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması, bankaların mali bünye sorunlarının çözülmesi, kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu amaçla Bankalar Kanunu'nda radikal değişiklikler yapılmış, bankaların faaliyetlerinin düzenlenmesine ve denetimine yeni bir yaklaşım getirilmiştir. Yeniden yapılanma ve uluslararası piyasalarla bütünleşme çabalarına paralel olarak, Türk bankaları da gerek kurumsal yapılarında, gerekse sundukları hizmet ve ürün kalitesinde önemli değişiklikler gerçekleştirmişlerdir Böylece "Bankacılık Sektörü", Türkiye ekonomisinde uluslararası rekabete açık ve düzenlemeler itibariyle AB'ye uyuma hazır sektörlerin başında yer almaktadır.

Tarımsal finansman konusunda geçmişten günümüze kadar birçok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı, geçmişten günümüze kadar değişen tarım bankacılığının gelişen seyri, banka kredilerinin sistem içindeki yeri, kredi ihtiyacının karşılanmasında oluşabilecek sorunlar, tarım sektörü finansman ihtiyacının karşılanmasında T.C. Ziraat Bankası ve özel bankaların yeri üzerine olacaktır.

1.2 Amaç

Tarımsal finansman konusunda geçmişten günümüze kadar birçok araştırma yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı, geçmişten günümüze kadar değişen tarım bankacılığı konseptinin işletmeler üzerinde yarattığı etkilerin ortaya konulmasıdır. Bu amaçla;

1. Değişen koşullarda tarım işletmelerinin finansal kaynaklarında nasıl bir değişim olduğu ortaya çıkarılacak,
2. Özel bankaların tarıma göz dikme sebepleri ve çiftçileri özel bankalara iten sebepler belirlenecek,
3. Türkiye'nin en verimli topraklara sahip bölgelerden biri olan Çukurova Bölgesi'nde tarımsal üretim yapan işletmelerin yararlandıkları finansal kaynaklar, finansal kaynakların kullanım amacı, kullanım sıklığı, temin yeri, verimliliğe etkileri ve karşılaşılan sorunlar araştırılarak, tarımdaki yapısal değişimle birlikte bu işletmelerde finansal kaynak kullanımında nasıl bir değişim olduğu belirlenecektir.

1.3 Önem

Türkiye'de tarım sektörü finansman ihtiyacının karşılanmasında T.C. Ziraat Bankası ile özel bankaların yeri ve geçmişten günümüze kadar değişen tarım bankacılığının gelişen seyri incelenecektir.

1.4 Sınırlılıklar

Bu araştırmada Türkiye'deki tarım ve finansmanı, ziraat bankası a.ş ve Türkiye'deki kredi veren kuruluşların incelenmesiyle sınırlıdır.

2. TARIMSAL KREDİLER

Tüm işletmelerde olduğu gibi tarım işletmelerinde de finansman politikalarının etkin bir şekilde yürütülebilmesi için; finansman planlamasında, işletmelerin faaliyet dalları itibariyle ve bir bütün olarak ayrı ayrı incelenmesi ve buna göre işletme düzeyinde finansman politikalarının saptanması gerekmektedir.

Tarımsal kredi, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde tarım sektörünün gelişmesinde temel faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Tarımsal kredi, tarımsal kalkınmanın temel taşlarından biridir. Bu sebeple, yeterli miktarda tarımsal kredi kullanılabilmesi çağdaş tarım teknolojilerinin uygulanabilmesi ve üreticilerin gelir düzeyinin iyileştirilmesi için; üretim faktörleri olan doğal kaynakların – işgücünün – sermayenin uygun biçimde kullanılması zorunludur.

Tarımda üretici gelirleri yeterli düzeyde olmadığından dolayı üreticiler, sermaye ihtiyaçlarını kredi veren kuruluşlardan karşılamak zorunda kalmaktadırlar. Bu kuruluşlar; T.C. Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış kooperatifleri ve Birlikleri, Tarım ve Köy işleri Bakanlığı Kredileri ve Özel Bankalar olarak sayılabilir. Yeni gelişmeye başlamakla beraber tarıma finansman sağlayan diğer kuruluşlar Tarımsal Sigorta Merkezi, Leasing ve Factoring Şirketleri ile Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş.'dir. Bu kuruluşlara karşın en yoğun kullanılan finansal araç tarımsal banka kredisidir.

Tarımda girdi kullanımı (kimyasal gübre ve ilaçlar vb.) na olan talebin artmasına orantılı olarak tarım işletmelerinin sermaye ihtiyaçları da artmıştır. Türkiye'de işletme sermaye yetersizliği devam etmekte olan en önemli sorunların başında gelmektedir. Bu sebeple tarımsa sermaye yetersizliği sebebiyle karşılaşılan sorunların çözümünde T.C. Ziraat Bankası öncülük görevi üstlenmiştir.

2.1 İlgili araştırmalar

Özçelik ve ark. (2005), “Türkiye’de Tarımsal Kredi:Sözleşmeli Tarım ve Üretici Örgütleri Üzerinden Kredi Uygulamaları” isimli çalışmalarında; tarımsal finansmanın ve tarımsal finansman aracı olarak kredinin özellikleri ile tarım sektörünün sermaye yapısı ve kredi gereksinimi, ülkemizde tarımsal kredi sağlayan kuruluşlar ile tarımsal kredi politikası belirtilerek tarımın kredilendirilmesine yönelik olarak sözleşmeli tarım ve üretici örgütleri üzerinden kredi uygulamaları araştırılmıştır.

Abasov (2007), “Tarımsal İşletmelerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri” isimli çalışmasının ilk bölümünde; 1980 yılından itibaren Türkiye’de uygulanan tarım politikalarını incelemiştir. İkinci bölümde uluslar arası düzlemde tarımın finansmanı başlığı altında Dünya Ticaret Örgütü, IMF, Dünya Bankası ve AB Ortak Tarım Politikası ile Türkiye tarımı arasındaki ilişkileri ortaya koymuştur.

Altürk (2007), Polatlı ilçesinin münavebe sisteminde bulunan ürünlere ait işletme sermayesi talebi, kredi kaynakları ve kredi ihtiyacının dönemsel olarak ortaya konulmasının amaçlandığı çalışmada; 2004-2005 üretim dönemine ait tabakalı örnekleme yöntemi ile 75 işletmeden anket yolu ile toplanan veriler yardımıyla, incelen tarım işletmelerinde münavebede yer alan ürünlerde kullanılan fiziki girdiler ortaya konularak çeşitli sonuçlara varılmıştır. Araştırma bulgularına göre, işletme genişlikleri büyüdükçe dekara girdi kullanımının verimin azaldığı sonucuna varılmıştır.

Arıcı (2007), “Türkiye’de Tarımın Finansmanında Ziraat Bankası’nın Rolü” isimli çalışmasında; tarımda kredi ihtiyacının sebeplerini ve tarımsal kredi kaynaklarını araştırmıştır. Tekirdağ Ziraat Bankası’ndan kredi alan üreticilerle yapılan görüşmeler sonucunda kredi kullanan çiftçilerin karşılaştıkları sorunlar belirlenerek çeşitli çözüm önerileri getirilmiştir.

Altiner (2008), “Kırsak Kesim Hane Halkı Finansal Yapısı, Tarımsal Destekler ve Tarım Sektörü Yatırımları Etkileşimi” isimli çalışmasında; tarım sektöründe çalışan kırsal kesim hane halklarının tarımsal yatırım kararlarını ve yatırım hacmini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla ampirik bir analiz yaparak kırsal kesime, kamu yada özel sektör tarafından sağlanan finansman kolaylıklarının ve kamu sektörünün tarım sektörüne verdiği destek ve sübvansiyonların ne derece etkili olduğunu araştırmıştır.

Yılmaz (2008), “Dünya’da ve Türkiye’de Tarımsal Finansman” isimli çalışmasında; finansal piyasalar ve tarım işletmelerinin finansman kaynakları, dünyanın çeşitli ülkelerinde tarımın finansmanının nasıl sağlandığını açıklayarak tarımın finansmanında Ticari Bankalar, Kooperatifler ve Factoring kuruluşları ile sigorta şirketleri gibi geniş katılımın olduğu bir finansal yapının oluşturulabilmesini araştırmıştır.

Baloğlu (2009), “Türkiye’de Tarımsal İşletmelerin Finansal Kaynakları ve Antalya’daki Süs Bitkileri Üreticilerinin Finansman Tercihleri” isimli çalışmasında; Türkiye’de tarım sektörünün finansman durumunu ortaya koyarak Antalya İli’nde faaliyet gösteren ve tarımsal üretimin bir kolu olan süs bitkileri yetiştiricilerinin finansman kaynaklarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda işletmelerin hangi tip finansman kaynaklarını hangi sebeplerden dolayı kullandıklarını belirlemiştir.

3. FİNANSAL SİSTEMİN İŞLEYİŞİ VE BU SİSTEM İÇİNDE TARIMA DAYALI ÜRÜNLER

3.1 Genel Olarak Finansal Sistemin İşleyişi

Finansal sistem; finansal piyasalar (tahvil ve bono piyasaları vb.) ile finansal araçlardan (bankalar, sigorta şirketleri vb.) oluşur. Bir finansal sistemin fon kaynağını yurtiçi tasarruflar ile yurtdışı tasarruflar oluşturur. Finansal sistem içerisinde; fon arz edenler ve fon talep edenler bulunmaktadır.

Sermaye piyasası araçları, menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçları olarak iki ana başlıkta incelenebilir (*SPK,md.3*).

a. Menkul Kıymetler

b. Diğer Sermaye Piyasası Araçları

a.Menkul Kıymetler

Menkul Kıymetler; ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları Kurul'ca belirlenen kıymetli evraktır (*SPK, md.3*).

Yukarıdaki tanıma göre menkul kıymetin unsurları aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

- Menkul kıymetlerin tanımında en önemli unsur kıymetli evrak olmalarıdır. Kıymetli evrak niteliğindeki bir belgenin temsil ettiği hak belgeden ayrı olarak kullanılamayacağı ve devredilemeyeceği gibi, hakkı elde tutarak belgeyi devretmek de mümkün değildir. Bu hak ancak senet ibraz edilerek kullanılır ve senet devredilerek devredilir.
- Standart ve yuvarlak meblağlı, misli nitelikte, belli şekil şartlarını haiz kıymetlerdir.
- Çok sayıda ihraç edilip, halka arz edilen kitle senetleridir. Bono, poliçe gibi tek bir ticari ilişki için düzenlenmezler.

- Az veya çok devamlılık arz eder, alacak ya da ortaklık haklarını temsil ederler.
- Periyodik (dönemsel) gelir sağlarlar.
- Her birinin bir itibari (nominal-üzerinde yazılı) değeri, bir de piyasada arz ve talebin oluşturduğu piyasa değeri vardır. Tahviller, ihraç eden tüzel kişi tarafından vade sonunda nominal değer üzerinden ödendikleri için piyasa değerleri genellikle nominal değer in fazla altında veya üstünde oluşmaz.
- Menkul kıymetler nama (registered) ve hamiline (bearer) yazılı olabilirler. Hamiline yazılı kıymetler para gibidir, kimin elinde ise onun malı sayılır, sadece teslimle sahip değiştirir. Nama yazılı kıymetlerde ise ciro hanesi vardır, buraya ciro işlemi kaydedilir.
- Yatırım amacı ile kullanılır.

Sermaye Piyasası Kanunu ile tüm unsurları ve piyasalarda işlem yapabilme ile ilgili gerekli şartları belirlenmiş olan menkul kıymetler aşağıdaki gibidir (www.spk.gov.tr 23.02.2011)

- Hisse senetleri,
- Hisse senedi türevleri,
- Varantlar,
- Geçici ilmühaberler,
- Yeni pay alma kuponları,
- Tahviller,
- Hisse senedine dönüştürülebilir tahviller,
- Değiştirilebilir tahviller,
- Tahvil türevleri,
- Tahvil faiz kuponları,
- Hazine bonoları,
- Katılma intifa senetleri,
- Kar ve zarar ortaklığı belgeleri,
- Banka bonoları,
- Finansman bonoları,
- Altın, gümüş ve platin bonoları,

- Varlığa dayalı menkul kıymetler,
- Gelir ortaklığı senetleri,
- Gayrimenkul sertifikaları,
- Tertip halinde çıkarılan ve 2 yıl veya daha uzun süreli ipotekli borç ve irat senetleri,
- Borsa yatırım fonu katılma belgeleri
- İçtüzüğünde kurucu dışındaki aracı kuruluşlarca serbestçe alım satımı öngörülen A tipi yatırım fonu katılma belgelerini sayabiliriz.

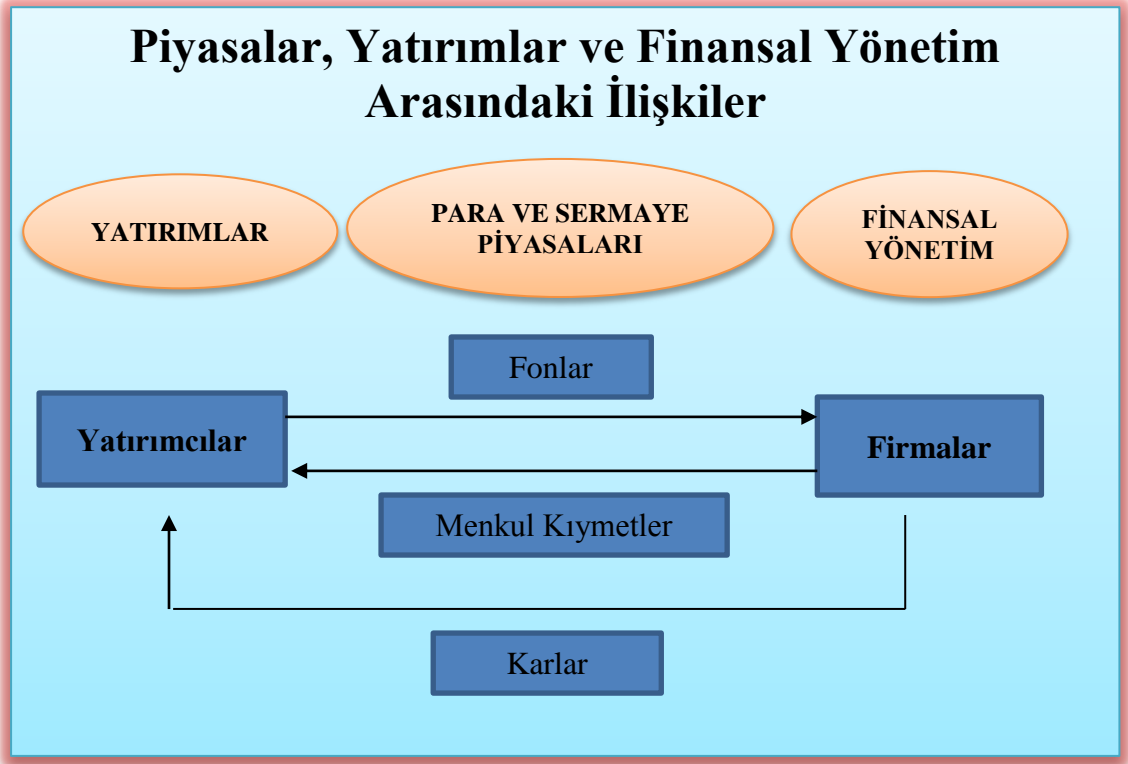
b.Diğer Sermaye Piyasası Araçları

Menkul kıymetler dışında kalan ve şartları Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenen evraktır. Ancak çek, poliçe, nakit, bono ile mevduat sertifikaları sermaye piyasası aracı olarak sayılmamaktadır.

Tüm sermaye piyasası ve diğer sermaye piyasası araçları piyasaların işleyişinde doğrudan ya da dolaylı etkiler yaratır. En genel ifadeyle bir ekonomide dört temel hedef vardır (www.tspakb.org.tr 10.02.2011).

- Kaynakların tam olarak istihdamı,
- Sürdürülebilir bir ekonomik büyüme,
- Fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülmesi,
- Ödemeler dengesindeki istikrarın sağlanması.

Bu temel ekonomik hedefler için maliye ve para politikaları ile karşılıklı yani koordineli olarak uygulanır. Sadece maliye politikası ya da para politikası ile bu hedeflerin sağlanması mümkün değildir. Çünkü, bu hedefler birbirleri ile çatışan, çelişen hedeflerdir. Örneğin, Merkez Bankası düşük enflasyon oranı veya güçlü bir TL'yi hedeflediği anda bunun kısa dönem maliyeti işsizlik oranının artması ve ekonomik büyüme hızının düşmesi olabilmektedir.

Şekil 1: Piyasalar, Yatırımlar ve Finansal Yönetim Arasındaki İlişkiler (www.spk.gov.tr 23.02.2011).

Finansal sistem içerisindeki işleyiş ekonomik düzen içerisinde farklı görevleri ve rolleri yerine getiren kurumların etkin ve işbirliği halinde çalışması ile daha sağlıklı bir hal alacaktır. Finansal sistemde yer alan kurumların başlıcaları ise aşağıdaki gibidir (www.tspakb.org.tr 23.02.2011);

- a) TCMB
- b) Ticari Bankalar
- c) Sermaye Piyasasında Yer Alan Finansal Kurumlar
 - Menkul Kıymet Borsaları
 - Aracı Kurumlar
 - Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları
 - Yatırım Fonları
- d) Diğer Finansal Kurumlar
 - Sigorta Şirketleri
 - Kalkınma ve Yatırım Bankaları
 - Kredi ve Kefalet Kooperatifleri
- e) Yarı Finansal Kurumlar

- Sosyal Güvenlik Kuruluşları (Bağ-Kur, SSK, Emekli Sandığı vb.)

3.2 Finansal Piyasalar ve Türleri

“Piyasa” kısaca fon ya da mal-hizmet arz edenler ile talep edenlerin bir araya geldiği ortam olarak ifade edilmektedir. Piyasalar genellikle reel ve finansal piyasalar olarak ikiye ayrılmaktadır (www.spk.gov.tr 24.02.2011).

Reel Piyasalar da, mal-hizmet arz edenler ile talep edenler, finansal piyasalarda ise fon arz edenler ile fon talep edenler bir araya gelerek karşılaşırlar.

3.2.1 Finansal Piyasa Türleri

Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca; finansal piyasalar içerisinde işlem gören varlıklar vadeleri itibariyle iki ayrı piyasa olarak değerlendirilmiştir.

3.2.1.1 Para Piyasaları; bir yıldan kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı yani vadesi bir yılın altında işlemlerin yapıldığı piyasalardır. İşletmeler genellikle işletme sermayesi ihtiyacını karşılamak üzere bu piyasalarda işlem yapar. Para piyasaları kısaca kısa vadeli bir kredi piyasasıdır.

Para piyasasında arz ve talebi düzenleyen “faiz oranları” sözkonusudur. Faiz oranı TCMB yanı sıra iç ve dış ekonomik olaylar ve global gelişmelerden de etkilenir.

Para Piyasasının Bölümleri;

- Banka kredi piyasası,
- Banka dışı kredi piyasası,
- Factoring, leasing, finansman şirketleri,
- Kamu kesimi borçlanma araçları piyasası,
- Özel kesim borçlanma araçları piyasası,

- Bankalararası para piyasası,
- Repo ve ters repo piyasası,
- Kambiyo Piyasası vb.

3.2.1.2 Sermaye Piyasaları; bir yıldan uzun vadeli, para piyasalarına göre daha üstün özelliklere sahip olarak, orta ve uzun vadeli fonların arz ve talebinin karşılaştığı piyasalardır. Bu piyasalarda işlemlerin bir kısmı organize kuruluşlarda yani borsalarda, bir kısmı ise organize olmamış yani borsa dışı piyasalarda yapılır.

İşletmeler, yatırım finansmanı ihtiyaçları için sermaye piyasalarında işlem yaparlar. Bu piyasalarda; hisse senedi, tahvil, gelir ortaklığı senetleri gibi menkul kıymetler sermaye piyasası aracı olarak işlem görür.

Sermaye piyasalarının para piyasalarına göre üstünlükleri;

- Sermaye piyasalarında faiz oranı para piyasalarına göre daha yüksek seyretmekle beraber sermaye piyasalarında tasarrufların yatırımlara aktarılması daha hızlıdır ve sermaye piyasaları daha düşük maliyetle fonlama yapmaktadır.
- Sermaye piyasalarında hem öz sermaye hem de yabancı kaynak sağlayabilme imkânı söz konusu olabilir.
- Sermaye piyasalarında spekülatif amaçlı kazanç beklentisi daha yüksektir.

Finansal piyasaların işleyişi içerisinde para piyasaları ile sermaye piyasası araçlarının ayırımını yapabilmek zordur.

Para Piyasası Araçları	Sermaye Piyasası Araçları
1. Mevduat	1. Hisse Senedi
2. Mevduat Sertifikası	2. Tahviller
3. Hazine Bonosu	3. Gelir Ortaklığı Senetleri
4. Finansman Bonosu	
5. VDMK	
6. Repo - Ters Repo	
7. Eurodolar	

Tablo 1: Para ve Sermaye Piyasası Araçları Ayırımı (www.tspakb.org.tr 10.02.2011).

a) Para Piyasası Araçları

Mevduat; para piyasalarına işlem gören araçların en başında gelmekle beraber, vade sonu da dahil olmak üzere vadesi beklenmeden geri alınabilen yani mevduat faiz geliri elde etmek amacıyla bankalara ödünç verilen paradır.

Hazine Bonosu; kamu tarafından devlet bütçe açığını finanse etmek amacıyla 3, 6 ve 12'şer aylık vadeli olarak çıkarılan, hamiline yazılı borçlanma senedir.

Mevduat Sertifikası; ülkemizde henüz uygulaması olmamakla beraber; banka tarafından mevduat sahibine satılan bir borç senedir. Banka mevduatı karşılık göstererek hamiline yazılı sertifika ile belgelendirme yapar.

Varlığa Dayalı Menkul Kıymet; literatürde “menkulleştirme” olarak da adlandırılmaktadır. Likit olmayan varlıklar karşılık gösterilmek suretiyle sermaye piyasasına dönüştürülme olarak da ifade edilir.

Varlığa Dayalı Menkul Kıymet Konusunu Oluşturan Alacak Türleri;

- Konut Kredileri,
- Tüketici Kredileri,
- Taşıt Kredileri,

- Kredi Kartı Alacakları,
- Finansal Kiralama Sözleşmesinden Doğan Alacaklar,
- Tarım Kredi Kooperatifleri Alacakları

Finansman Bonosu; ülkemizde 1998 yılından bu yana işlem gören, anonim şirketlerin borçlu sıfatıyla düzenleyerek Sermaye Piyasası Kurulu'nun kayda almasını müteakiben ihraç ettikleri emre ya da hamiline yazılı para piyasası aracıdır.

Repo; geri satın alma vaadiyle menkul kıymetlerin satılması işlemidir, repoda en kısa vade bir gün olabileceği gibi en uzun vade de bir yıla kadar uzayabilir.

b) Sermaye Piyasası Araçları

Tahvil; anonim şirketlerin ödünç para bulabilmek amacıyla üzerinde yazılı değerleri eşit ve ibareleri aynı olmak kaydıyla çıkardıkları borç senetleridir ve hisse senedi yatırımcısına göre daha az riskli bir yatırım aracıdır.

Hisse Senedi; literatürde “esham, aksiyon, pay senedi” olarak da ifade edilen hisse senetleri, anonim şirketlerdeki hissedarlığı belgelendirmek ve hisseler üzerinde yapılabilecek hukuki işlemleri kolaylaştırmak amacıyla çıkarılan ve hisseleri temsil eden piyasalardaki dalgalanmalardan öncelikli olarak etkilenebilen bir yatırım aracıdır.

Gelir Ortaklığı Senedi; Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve İktisadi Devlet Teşekkülleri de dahil olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarına ait; uzun vadede yapımı tamamlanabilen altyapı tesislerinin gelirlerine gerçek ve tüzel kişilerin ortak olması için çıkarılan iç borçlanma senetleridir.

3.2.1.3 Birincil Piyasalar; menkul kıymetlerin piyasaya ilk kez çıktıkları yani halka arz ettikleri finansal piyasalardır. Hisse senedi ve tahvil gibi menkul değerleri ihraç edenler ile tasarruf sahiplerinin doğrudan karşılaştıkları piyasadır. Birincil piyasaya en güzel örneklerden biri, şirketlerin hisse senedi

halka arzıdır. Şirketler, orta ve uzun vadeli fonları birincil piyasada temin ederler.

3.2.1.4 İkincil Piyasalar; daha önce ihraç edilmiş menkul kıymetlerin işlem gördüğü, yani yeniden alım-satımının yapıldığı piyasalardır. Menkul kıymetleri ihraçtan alanlar, bunları tekrar paraya çevirmek istediklerinde, hisse senetlerinde hiç bir zaman, tahvillerde ise vadeden önce bunları ihraç eden kuruluşa müracaat edemezler.

Menkul kıymetlerin paraya çevrilmesini sağlayan piyasadır ve menkul kıymet borsaları bu piyasayı tanımlayan en iyi örnektir. Bu piyasada, menkul kıymetler aracı kuruluşlar tarafından yatırımcılar için borsada alınıp satılırlar. İkincil piyasada fonlar ve menkul kıymetler yatırımcılar arasında el değiştirir, şirketlere kaynak girişi olmaz. Yatırımcı, aldığı menkul kıymetleri ikincil piyasada kolaylıkla satabileceğini bildiğinde, birincil piyasada şirketlere kaynak aktarmaya daha rahat karar verir.

Sermaye piyasası, halka açılmayı teşvik eder. Etkin ikincil piyasalarda çok sayıda kişiye küçük miktarlarda satış yapılarak küçük tasarrufların büyük teşebbüslere ortak olması ve sermayenin tabana yayılması mümkün olmaktadır.

3.2.1.5 Örgütlü Piyasalar; diğer bir ifadeyle organize piyasalar önceden saptanmış yazılı kurallara göre işleyen belli finansal araçların bu konudaki yetkili aracılar vasıtasıyla işlem görebildiği, ayrı bir mekanda ve özel bir haberleşme ağıyla işlemlerinin gerçekleştirildiği piyasalardır. Ülkemizde İMKB, İstanbul Altın Borsası örgütlü piyasalara en güzel örneklerdir.

06.10.1983 tarih ve 18183 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Menkul Kıymetler Borsaları Hakkında 91 sayılı Kanun Hükmünde Kararname", Türkiye'nin sermaye piyasalarını daha etkin hale getirmek perspektifi ile Türkiye'de menkul kıymet alım satım işlemlerinin gerçekleştirilmesine elverişli ortam yaratmak amacıyla Türkiye'de menkul kıymetler borsalarının kuruluş esas ve şartlarını düzenlemektedir.

06.10.1984 tarih ve 18637 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan "Menkul Kıymetler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Yönetmelik" ile Türkiye'de menkul kıymetler borsalarının kuruluş, çalışma, denetlenme ve borsada alım satım esasları ile borsa üyelerinin kuruluş, çalışma ve yükümlülükleri düzenlenmiştir.

91 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'de öngörülen görevleri yerine getirmek üzere kurulan **İstanbul Menkul Kıymetler Borsası**, Sermaye Piyasası Kurulu'nun gözetim ve denetimi altında olan tüzel kişiliği haiz bir kamu kurumudur. İMKB çalışma usul ve esasları, 19.02.1996 tarih ve 22559 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği"nde düzenlenmiştir.

İMKB, bir meslek kuruluşu olarak, yatırım ve kalkınma bankaları, ticari bankalar ve aracı kurumlardan oluşan üyelere sahiptir. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), hisse senetleri, hazine bonoları ve devlet tahvilleri, gelir ortaklığı sertifikaları, özel sektör tahvilleri, yabancı menkul kıymetler, gayrimenkul sertifikaları ve uluslararası menkul kıymetlerin alım ve satımının yapıldığı Türkiye'deki tek menkul kıymetler borsasıdır.

İMKB'de gerçekleşen tüm menkul kıymet alım/satım işlemlerinin takası, (alış işlemlerinde paranın ödenip menkul kıymetin teslim alınması; satış işlemlerinde menkul kıymetin teslim edilip paranın alınması) İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. tarafından gerçekleştirilmektedir. İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'nin bir diğer işlevi ise, merkezi saklama kuruluşu olarak, satın alınan menkul kıymetlerin yatırım yaparken yatırımcılar adına saklanmasını gerçekleştirmektir. İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. ayrıca, İMKB üyesi banka ve aracı kurumlara çeşitli bankacılık hizmetleri de vermektedir.

2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 40/A maddesi hükmüne dayanarak SPK tarafından hazırlanan "Kıymetli Madenler Borsalarının Kuruluş

ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik", 03.04.1993 tarih ve 21541 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Genel Yönetmeliğe dayanarak Hazine Müsteşarlığı tarafından "Kıymetli Maden Borsaları Üyelik Yetkisi ve Kıymetli Maden Borsası Aracı Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyet Şartlarına İlişkin Yönetmelik" 16.10.1993 tarih ve 21730 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kıymetli Madenler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkındaki Yönetmelik hükümlerine dayanılarak 13.02.1994 tarih ve 21848 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İstanbul Altın Borsası Yönetmeliği ile de Borsa'nın çalışma kural ve esasları belirlenmiştir. İstanbul Altın Borsası, 26.07.1995 tarihinde resmi olarak faaliyetlerine başlamıştır.

3.2.1.6 Tezgahüstü Piyasalar; piyasa katılımcılarının kendi aralarında tam olarak da organize olmadan oluşturmuş olduğu bir sistem üzerine kurulu ve her türlü finansman aracının alım-satımının yapılabildiği ve çoğunlukla özel bir sisteminin olmadığı piyasalardır. Ülkemizde Tahtakale Döviz Piyasası ile Amerika'daki NASDAQ dünyadaki en güzel tezgahüstü piyasa örnekleridir.

3.2.1.7 Spot Piyasalar; Finansal yatırım aracının alım-satımını takiben yine bu aracın el değiştirebildiği piyasalardır.

3.2.1.8 Vadeli Piyasalar; ilerideki bir tarihte teslim edilmek üzere finansal yatırım aracının alım-satımının bugünden yapılabildiği piyasalardır.

3.3 Finansal Piyasalar İçinde Tarım Ürünleri

Günümüzdeki modern vadeli işlem piyasalarının tarihi binlerce yıl geriye gitmekle birlikte, ilk vadeli işlemlerin başlangıcı 1800'lü yıllar olarak kabul edilmektedir. Vadeli işlem piyasalarının tarihinde Amerika'nın Chicago kentinin özel bir yeri vardır. 1833 yılına kadar köy olarak kabul edilen Chicago 1837 yılında şehir statüsüne kavuştuğunda 4.107 kişilik bir nüfusa sahipti. Chicago, Michigan gölü kıyısında Amerika'daki diğer büyük göllere ve orta batıya kadar

ulaşım imkanına sahip olması nedeniyle stratejik bir öneme sahipti. Bu konumu Chicago'nun hızla gelişerek bir ticaret merkezi haline gelmesini sağladı. Chicago çevresinde yetiştirilen tarımsal ürünler bu bölgeye taşınıyor ve burada depolanarak ticareti yapılıyordu.

Tarımsal ürünlerin arz ve talebindeki dalgalanmalar sonucu fiyatlar yılın belli dönemlerinde çok düşük olurken diğer dönemlerde aşırı yükseliyordu. Arzın, talebin çok üzerinde olduğu dönemlerde üreticiler zarar ediyorlar, aksi durumda ise aranan mal piyasada bulunamıyordu. O yıllarda yeterli depoların olmaması ve ulaşım zorlukları piyasalarda karışıklığın artmasında etkili oldu.

Bu durum karşısında üretici ve tüccarlar çözüm olarak aralarında geleceğe yönelik ticari sözleşmeler yapmayı tercih etmeye başladılar. İlk kayıtlı geleceğe yönelik sözleşme, 13 Mart 1851 yılında 3.000 kile mısır üzerine Haziran ayı Chicago teslimi olarak yapıldı.

İki taraf arasında karşılıklı güvene dayalı olarak yapılan geleceğe yönelik sözleşmeler ihtiyaca tam olarak cevap veremedi. Çünkü, fiyat değişimleri aleyhine olan taraf, yükümlülüğünü yerine getirmeyebiliyordu. Bunun üzerine arayışlarına devam eden 82 tüccar bir araya gelerek 1848 yılında tarımsal ürünlerin alıcı ve satıcılarının merkezi bir yerde işlem yapmaları ve aynı zamanda şehirde ticaretin gelişmesi amacıyla Chicago Board of Trade'i (CBOT) kurdular. CBOT'de ilk yıllarda geleceğe yönelik sözleşmeler işlem görürken tarafların yükümlülüklerini yerine getirmemeleri sonucu, sözleşmelerin standart hale getirilmesi ve borsanın belirlediği bir takas kurumunun garantör olması kararlaştırıldı. Takas Kurumu, bu garantiyi alıcı karşısında satıcı, satıcı karşısında alıcı konumuna geçerek ve işlem yapan taraflardan teminat alarak vermeye başladı.

Geleceğe yönelik sözleşmelerde (forward) taraflar kalite, miktar, fiyat, teslim yeri ve vadeyi aralarında serbestçe belirlerken, vadeli işlem sözleşmesi ile alım satıma konu ürünün kalitesi, miktarı, vadesi, teslim yeri standart hale getirildi. Vadeli işlem sözleşmelerinde değişken tek unsur sözleşmenin fiyatıdır, o da borsada alım satım anında belirlenmektedir. Sözleşmelerin

standart hale getirilmesi ve teminat sistemi, piyasaya spekülörlerin (yatırımcıların) de girmesine yol açtı.

1970'li yıllara kadar Amerika'da sadece tarımsal ürünler üzerine vadeli işlem sözleşmeleri işlem gördü. 1972 yılında Bretton Woods sisteminin terk edilmesi ile birlikte döviz kurları ve faiz oranlarındaki değişim piyasa katılımcıları açısından risk oluşturmaya başladı. Bu gelişme üzerine yıllardır tarımsal ürünler üzerine düzenlenmekte olan vadeli işlem sözleşmeleri finansal araçlar üzerine de düzenlenmeye başladı.

1972 yılında Chicago Mercantile Exchange (CME) bünyesinde International Monetary Market'in (IMM) kurulması ile dövizde dayalı ilk vadeli işlem sözleşmeleri (currency futures) işleme açıldı. Bunu faiz vadeli işlem sözleşmeleri izledi. 1975 yılında Chicago Board of Trade bünyesinde Government National Mortgage Association (GNMA) sözleşmeleri ile birlikte faize dayalı ilk vadeli işlem sözleşmeleri de işlem görmeye başlamış oldu. Dünyada hisse senedi endeksi üzerine ilk vadeli işlemler 24 Şubat 1982 tarihinde Kansas City Board of Trade (KCBT) tarafından Value Line Composite Index üzerine düzenlenmiştir.

1970'li yılların ikinci yarısında Avrupa kıtasında da vadeli işlem borsalarının kurulmaya başladığını ve günümüze kadar hızlı bir gelişme gösterdiğini görüyoruz. Almanya-İsviçre ortaklığı ile kurulan Eurex; Amsterdam, Paris, Lisbon, Londra ve Brüksel ortaklığı ile kurulan Euronext.liffe de bugün işlem hacminde Chicago'daki borsalarla yarışır bir borsa konumuna gelmiştir.

En genel ifadeyle; "**finansal piyasalar**", gerçekleştirilen alım-satım işlemi sonucunda el değiştiren kıymetlerin vadesine bağlı olarak spot ve vadeli piyasalar olmak üzere ikiye ayrılır.

- **Spot piyasalar**, belli miktarda bir mal veya kıymetin ve bunların karşılığı olan paranın işlemin ardından el değiştirmesini sağlayan

piyasalardır. İMKB bünyesinde faaliyet gösteren Hisse Senetleri Piyasası ve Tahvil ve Bono Piyasası spot piyasalara örnek teşkil eder.

- **Vadeli piyasalar**, ilerideki bir tarihte teslimatı yapılmak üzere herhangi bir malın veya finansal aracın, bugünden alım satımının yapıldığı piyasalardır. Vadeli piyasaların tanımı; forward, swap, futures ve opsiyon işlemlerinin tamamını içermektedir.

Vadeli işlem piyasalarının temelini oluşturan futures ve opsiyon işlemleri çoğunlukla organize borsalarda işlem görmekte, bunun doğal bir sonucu olarak da, vade, sözleşme büyüklüğü, alınacak teminatlar, fiyat adımları gibi işlem kriterleri, ilgili borsalar tarafından belirlenmektedir. Organize borsalarda işlem gören vadeli işlem sözleşmelerinin (futures ve opsiyon sözleşmeleri) standartlaştırılmasının en önemli nedeni piyasanın likit olmasını sağlamaktır.

Forward işlemlerin en temel özelliği ise, organize borsalarda yapılmaması ve dolayısıyla fiyat, miktar vade gibi unsurların standart olmayıp, tarafların karşılıklı anlaşmasıyla belirlenmesidir. Forward işlemlerde, doğal olarak, takas garantisi de bulunmamaktadır.

Swap işlemleri ise döviz kuru ve faiz oranı risklerinden korunabilmek, düşük maliyetli finansman sağlamak, kısa dönem aktif pasif yönetimi stratejilerini uygulamak, spekülasyon yapmak ve komisyon geliri elde etmek amacı ile gerçekleştirilmekte olup başlıca türleri Para Swapı ve Faiz Swapıdır.

Vadeli işlem sözleşmesi, sözleşmenin taraflarına, belirlenen ileri bir tarihte, üzerinde anlaşılan fiyattan, standartlaştırılmış miktar ve kalitedeki bir malı veya kıymeti alma veya satma yükümlülüğü getiren sözleşmedir.

Herhangi bir ürün (pamuk, pirinç, buğday gibi), finansal gösterge(hisse senetleri endeksi gibi), menkul kıymet (hisse senedi, tahvil, bono gibi), yabancı para (dolar, euro gibi) veya kıymetli maden (altın, bakır, platin gibi) üzerine düzenlenebilir (www.imkb.gov.tr)

Vade sonunda standartlaştırılmış şartlar çerçevesinde taraflar nakit uzlaşma veya fiziki teslimat yoluyla yükümlülüklerini yerine getirirler. Düzenleyici otoriteler, vadeli işlem sözleşmelerinin asgari unsurlarını belirler. Vadeli işlem sözleşmesinin standart unsurları aşağıda belirtilmiştir.

Sözleşmeye Konu Ürün/Menkul Kıymet/Finansal Gösterge: Vadeli işlem sözleşmesinin üzerine düzenlendiği pamuk / hisse senedi / endeks gibi ürünler.

Borsalar, vadeli işlem sözleşmeleri ile bu sözleşmelerin işlem göreceği pazarları oluştururken, vadeli işlemin temel alacağı ürünün belli özelliklere sahip olmasını beklerler. Vadeli işlem sözleşmelerinin piyasa tarafından aranan ürünler olması için, üzerine vadeli işlem sözleşmesi düzenlenen ürünlerin ortak bazı şartları taşıması gerekmektedir. Etkin ve derin bir nakit piyasanın varlığı piyasanın sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için son derece önemlidir. Etkin bilgi akışına sahip olan üye kuruluşlar tarafından desteklenerek işleyecek olan bu piyasada; sözleşmeye konu ürünlerin değişken fiyatlara sahip olması rekabet ortamını her zaman canlı tutmayı sağlayacaktır. Ayrıca sözleşmeye konu ürünlerin ihtiyaca cevap verebilir düzeyde olması sermaye piyasalarındaki işleyişi çok daha etkin kılacaktır.

3.3.1 İşlem Sözleşmelerine Konu Teşkil Eden Ürünler

Vadeli işlem sözleşmelerinin temel aldığı ürünler (veya varlıklar), genel bir sınıflamayla iki gruba ayrılabilir (www.imkb.gov.tr 25.02.2011).

3.3.1.1 Finansal Varlıklara Dayalı Vadeli İşlem Sözleşmeleri

a) Uzun Dönem Devlet Tahvilleri

US T-Bond; UK Long Gilts; Deutschland Bunds; İtalyan Devlet Tahvilleri (BTP) Japon Devlet Tahvilleri (JGB); Fransız Devlet Tahvilleri (Notionnels); vs.tahviller örnek olarak gösterilebilir. Uzun dönem devlet tahvillerinde vade bir yıldan daha uzundur.

b) Orta Vadeli Devlet Tahvilleri

US T-Notes; Orta Vadeli Alman Devlet Tahvilleri(Bobl) vs.tahviller örnek olarak gösterilebilir ve genellikle orta vadeli tahvillerde vade bir yıldan daha kısa tutulabilir.

c) Kısa Dönem Faiz Oranına Bağlı Varlıklar

Dünyada her ülkenin iç borçlanma gereksinimi doğrultusunda yani geri ödeme tarihi dikkate alınarak yapılan borçlanmayı içeren varlıklar için çıkarılır. Dünyada çıkarılan kısa dönem faiz oranına bağlı varlıklar için aşağıdaki örnekler söz konusudur.

- Üç aylık ABD Hazine Bonosu; üç aylık Fransız Hazine Bonosu,
- Üç ay vadeli Mevduat Sertifikası (ABD’de dolar bazında); Üç ay vadeli EURO,
- Döviz kurları,
- Brezilya Kuruzerosu; Alman Markı; Kanada Doları; Japon Yeni; İngiliz Sterlini; İsviçre Frangı; Fransız Frangı; Avustralya Doları,
- Tek tek hisse senetleri için hazırlanan vadeli işlem sözleşmeleri,
- Endeks üzerine düzenlenen vadeli işlem sözleşmeleri, vs.

3.3.1.2 Çeşitli Mallar Üzerine Vadeli İşlem Sözleşmeleri

Yüzyılı aşkın bir süredir dünyada işlem gören vadeli işlem sözleşmeleriyle, ülkemizdeki yatırımcılar ancak 2005 yılında tanışabilmiştir Tarım sektörünün, ülkemizde halen en fazla kişinin istihdam edildiği iş kolu olduğu ve tarımsal üretimin hacmi düşünüldüğünde, tarımsal ürünlerin dayanak olduğu vadeli işlemler sözleşmelerinin ülkemiz açısından önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Tarımsal ürünlerin fiyatlarındaki aşırı dalgalanmalar vadeli işlemler piyasasının ortaya çıkmasında temel etken olmuştur. Yüz yılı aşkın bir süre vadeli işlemler piyasalarında sadece tarımsal ürünler üzerine vadeli işlem sözleşmeleri alım satıma konu olmuştur.

Tarım ürünlerinde arz ve talep sadece ilgili ürünün piyasadaki fiyatına bağlı olmayıp iklim koşulları da üretim üzerinde etkilidir. Ürün miktarı ve kalitesi iklim şartlarından etkilenmektedir. Örneğin bol yağışlı bir yılda buğday üretimi daha fazla olurken, kurak geçen bir yılda çok daha düşük olacaktır. Üretim miktarının değişmesinde çiftçilerin ürün tercihleri de bir diğer önemli faktördür. Çünkü belli bir üretim alanında faaliyet gösteren fabrika sürekli aynı ürünün değişik çeşitlerini üretirken bir başka alana bir anda kayamaz. Bir otomotiv fabrikasının bir anda tekstil ürünleri üretmesini bekleyemeyiz. Ancak tarlasına patates eken bir çiftçi ertesi yıl pamuk veya buğday ekmeye karar verebilir. Tercihlerin bir üründe yoğunlaşması ilgili üründe arzı artırırken, bir başka üründe arz yetersizliğine neden olabilir.

Tarım ürünleri ile ilgili dikkat edilmesi gereken bir başka nokta ise üretimin mevsimsel özellik göstermesidir. Hepimiz pazarlarda Temmuz aylarında her tarafın karpuzlarla dolduğunu, Kasım ayından sonra piyasada karpuz bulmanın hayli zor olduğunu gözlemlemiştir. Temmuz ayı bilindiği gibi karpuzların hasat dönemidir. Olgunlaşan ürünleri o dönemde piyasaya arz etmediğinizde kısa süre içerisinde ürününüz bozulacaktır.

Tarımsal ürünlerde piyasa arz ağırlıklıdır. Çünkü üretim yılda bir kez yapılır. Fiyatlar tüketime yönelik ürün piyasalarında bir oranlama mekanizması işlevi görür. Yani fiyatlar yüksek ise tüketim talebi azalarak ilgili ürünün arzının bir sonraki hasat dönemine kadar yayılmasına yol açar. Fiyatların üretici açısından beklenenden düşük olması durumunda ise arzın azalması yönünde tepki bir sonraki hasat döneminde ortaya çıkar.

Herhangi bir tarım ürününün gelecekteki arzı belirsiz ise bu durum fiyatların yükselmesi yönünde eğilim oluşturur. Üretim rakamının netleşmesi ile birlikte fiyatlarda bir gevşeme yaşanır. Ancak üretim rakamının netleşmesinde arzın yetersiz olacağı görülmüş ise bu durumda da fiyatların hızla yükselmesi beklenir.

Yukarıda açıklanan tarımsal ürünlerin genel özelliklerinin yanında her bir tarımsal ürünün kendine özgü özellikleri vardır. Örneğin; pamuk piyasası ile buğday piyasası birbirinden apayrı özelliklere sahiptir.

Bu bilgiler ışığında tarım ürünlerine dayalı vadeli işlem sözleşmeleri ise; soya fasulyesi, soya fasulyesi yağı, canlı sığır, besi sığırı, kakao, kahve, şeker buğday, yulaf vs. örnek olarak gösterilebilir.

Diğer bir ayırım ise; altın, gümüş, ham petrol, bakır vs. üzerine teşkil edilebilecek doğal kaynaklara dayalı vadeli işlem sözleşmeleridir. Borsalar bünyesinde işlem gören vadeli yatırım enstrümanları, standartlaştırılmış olmaları dolayısıyla tezgahüstü ürünlere göre çok daha az sayıda ve çeşitliliktedir. Ancak bu özellik nedeniyle borsalarda işlem hacmi ve dolayısıyla likidite, tezgahüstü piyasalara göre çok daha fazladır.

4. TÜRKİYE'DE TARIM POLİTİKALARI

4.1 Cumhuriyet Dönemi Öncesi Tarım Politikalarına Genel Bakış

Tarım sektörünün başta nüfusun beslenmesi olmak üzere; ulusal sanayinin hammadde gereksinmesinin karşılanması, doğrudan ve dolaylı biçimde dış satım yoluyla kalkınma için gerekli dövizin sağlanmasına katkıda bulunması gibi işlevleri nedeniyle stratejik ve vazgeçilmez bir önemi bulunmaktadır. Bu sebeplerle tüm ülkeler tarımsal ürünlerin üretiminde kendi kendine yeterli olmaya veya bu ürünleri mümkün olduğunca yurt içinden karşılamaya çalışmaktadırlar. Ülkelerin kalkınma çabalarında önemli roller üstlenen bu sektörün, tarımsal faaliyetin özellikleri ve özellikle tarımsal üretimin doğal koşulların etkisi altında gerçekleştiği gerçeği de dikkate alındığında, desteklenmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Yaşadığımız coğrafyada son bin yıldaki tarihsel sürece baktığımız zaman; insanların yaşam standartlarını belirleyen en önemli olgulardan birinin ekonomi olduğu aşikardır. Ekonominin en önemli alt dallarından biriside tarımdır. Yaklaşık 50 yıl öncesine kadar, yaşadığımız toplumda, büyük bir çoğunluğun yaşamındaki ekonomik entegrasyonu sağlayan en önemli mekanizmanın yolunun tarımdan geçtiği herkesçe bilinen bir gerçek olma özelliğini hala korumaktadır.

Yaşadığımız topraklarda geçmişte de var olan ve bugünde varlığını sürdüren çarpıklığa baktığımız zaman; sorunun temelinin 600 yıl içinde üç kıtaya yayılmış olan Osmanlı İmparatorluğundan başladığını görüyoruz. Devlet yapısı, köylü üreticinin sömürülmesine dayanan, işlenen toprağı askeri politika gereği bazı kesimlerin denetimine sokan, sadece azınlıktaki üst düzey yöneticilerin faydalandığı bir derebeylik sisteminden ibaretti. Kuruluş aşamasından itibaren, fethedilen topraklar, hükümdarın ailesi tarafından sahiplenilmekte hatta kaba deyimiyle, aile arasında paylaştırılmaktadır.

“*Miri*” olarak adlandırılan bu topraklar, belirli kıstaslara göre dirlik denen sistemle, belirli kişilere vergi karşılığında kullanılması amacıyla verilirdi. Uygulanan bu toprak yönetim sistemiyle iç içe girmiş bir diğer konu ise; askerlik ve devletin kamu dairelerinin yönetimiydi. Fethedilen topraklar dirlik sistemi ile dağıtılıyor ve bu sayede devlet valilere ve onun memurlarına maaş vermekten kurtuluyor, hiçbir masraf yapmadan dirlik sisteminin bir zorunlu uygulaması olan belirli sayıda askeri besleme işlevi sayesinde orduyu her an harekete geçirme olanağına sahip oluyordu. Çiftçi kesimi ise, çalıştığı toprakta tasarruf etmek, tasarrufunun da büyük bölümünü aracılarla Sultan'a vermek mecburiyetindeydi. Sultanın sömürüsüne ve köylünün sömürülmesine dayanan bu feodal sistem devlet bünyesinde kendini devam ettiriyordu. 16. yüzyılın ortalarına kadar bu toplumsal yapı merkezi otoritenin sıkı kuralları ile yönetildi. Bu süreç; üst sınıf halkı refah içinde yaşatırken ekonomik olarak daha zayıf olan köylünün ekonomik gelişimini asgari düzeyde bırakmıştır.

18. yüzyıla doğru geldiğimizde ise; dünya üzerindeki gelişmeler ve imparatorluğun durumu sonucu; devam eden feodal yapı, kapitülasyonlar, dış baskılar ve galata bankerlerinin zorlamaları ile Sultan'ın denetimindeki toprak yönetim yapısı, yerini topraktan rant elde edenlere, günümüzde de tefeci olarak adlandırılan kişilere bıraktı. Başlarda elde ettiği ürünün çok küçük bir kısmıyla yaşama tutunan köylü, gelinen süreçte aldığı faizli borç neticesinde ürününün tamamını tefeciye bırakan ve giderek yoksullaşan, çaresizleşen ve bağımlı emekçilikten köle pozisyonuna geçen bir topluluk oldu.

Üretimin tamamen iç piyasadaki talebi karşılamaya yönelik olması ve gerçekleşen batı devrimi karşısında gelişmelerin durağan seyretmesi, dış borçların artması, siyasal kurumların dış etkenlere karşı savunmasız kalması, günümüzde de benzer uygulamaları olan (IMF, Dünya Bankası, AB Anlaşmaları gibi) zorlama ve kısıtlamalar sonucu, rüşvetle başlayan yozlaşmanın daha da artmasıyla imparatorluk hızla çökmeye başlamıştı. Toprakta söz sahibi olan ticari burjuvazi devlet toprağını harap etmekten, çiftçiye eziyet etmekten çekinmemiş, batılı kapitalizmin ucuz hammadde ihtiyacını karşılama yarışına girmişlerdir.

1838 Ticaret Antlaşması ile Avrupalı kapitalist devletlere teslimiyet iyice artmış hatta dönemi padişahı **Sultan Abdülmecit** Fransız elçisine; "Kuvvetle ümit etmekteyim ki bütün tebaamın mutluluğu için aralıksız sürdürdüğüm çabalar beklenen başarıya ulaşacaktır ve bundan böyle büyük Avrupa ailesinin bir üyesi olacak imparatorluğumun uygar milletler topluluğu içinde önemli bir yer tutmayı hak ettiğini tüm dünyaya kanıtlamış olacaktır (Aysu, 2001)." sözlerini sarf etmiştir. 170 yıl öncesinde ve günümüzde de devam eden Avrupa Birliği'ne girme ve üyesi olma çabaları maalesef hala sürmektedir. Bu antlaşmanın tarımsal boyutu ise; Osmanlı da her türlü tekeller kaldırılacak, yabancılar hiçbir vergi ödemedi ticaret yapabilecek, dolayısıyla yerli pazar ve yerli sermayenin tamamen çökmesinin yolu açılacaktı.

Günümüzde ise modern ismi serbest piyasa ekonomisi olarak adlandırılan sistem, maalesef yerli olan her şeyin çökmesine neden olmaktadır. Burada yerli sermaye ile ne kastettiğimizden söz etmek gerekir, yerli sermayeden kastımız, bugün memleket çıkarından çok kendi işlemlerinin olurluğunu düşünen vatansever tüccarların çoğalmasındır.

Osmanlı İmparatorluğu artık yaptığı anlaşmalar ve kapitülasyonlar sonucunda Avrupa'nın yarı sömürgesi yani ucuz hammadde deposu haline gelmiştir. Yapılan ticaret antlaşması Osmanlı'nın sanayileşmesini nasıl engellemişse birçok anlamda benzeri olan ve Türkiye ile Avrupa birliği arasında imzalanan Gümrük Birliği antlaşması da bugün Türkiye'nin ileri düzeyde sanayileşmesini engellemiştir (Aysu, 2001). Kesinlikle Gümrük Birliği kapsamında yapılması gereken bu tür antlaşmaların yapılması kaçınılmazdır. Fakat böyle anlaşmalar hazırlanırken ülke menfaatlerimizin ön planda tutulması en önemli hedef haline getirilmeli, geçici maddeler kapsamında ülke menfaatleri tehlikeye atılmamalıdır.

Osmanlı toplumundan Cumhuriyet öncesi döneme kadar tarımsal anlamda geriye kalanlar; üretimi sınırlandırılmış, işgal altındaki topraklar, kapitalist vatansız tüccar ve tefeciler, derebeylik rejiminin temsilcileri köy ağaları ile tarihte hep boyunduruk altına kalmış ve maalesef günümüzde de bölgesel de olsa kalmaya devam eden, adına kararlar alına gelen ama hiçbir

zaman fikri sorulmayan çoğu topraksız, ekonomik olarak zayıf olan fakir köylülerdi.

Diğer önemli konu ise; bu sömürüye dayanan sisteme bu topraklarda hiç karşı gelenin olup olmadığıdır. Sömürünün sürekliliği, fakirlik yoksulluk içinde, kimi zaman ezilenlerden kimi zaman ise küçük eziciler tarafından mevcut düzene karşı tepkiler oluştu. Osmanlı tarihinde bunun ilki 15.yüzyıl başlarında adları destanlara yazılmış Şeyh Bedrettin ve onun öğrencileri Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bu kişiler iyi eğitilmiş, günümüzdeki birçok insandan bile çağdaş, eşitlik ilkesine inanan devletin mülklerinden herkesin faydalanması gerektiğini savunan bilginlerdi. Küçük çapta başarılar elde ettiler ama büyük Osmanlı ordusu karşısında yenik düşüp idam edildiler. Osmanlı tarihinde birçok küçük çaplı sömürü düzenine karşı isyanlar oldu fakat ekonomik ve askeri destek sağlanamadığından hep başarısızlıkla sonuçlandı (*Türkiye İktisatçılar Broşürü*). Tarihte özellikle 16.yüzyılda çok zengin, ihtişamlı gözükten Osmanlı İmparatorluğunda 1564 yılında yazılan bir raporda “halkın açlıktan ot yediğinin yöneticilere belirtilmesi (*Türkiye İktisatçılar Broşürü*)” konusudur. Gücün zenginliğin ve ihtişamın bir toplumun tümüne değil sadece belirli bir zümreye rahat getirebildiğidir. Cumhuriyet ve sonrası süreçte sosyal devlet olgusunun oluşmasında en temel sebeplerden ve Cumhuriyet kavramını açıklamada ki en güzel örneklerden birisi tarihte yaşananlarda gözükmektedir. Ayaklanmalarında başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra yoksul köylü kitleleri devlet baskısının ve vergi tahsildarının ulaşamayacağı ücra köşelere kaçmayı tercih ettiler (*Türkiye İktisatçılar Broşürü*).

4.2 Cumhuriyet Dönemi Sonrası Tarım Politikalarına Genel Bakış

Cumhuriyet'in ilanı ile birçok alanda yapılamaya başlanacak olan değişimler; toplumun temel kesimi olan çiftçinin de yaşamında büyük değişimler getirdi. Ancak bu değişim uzun bir sürece değil, sadece belirli dönemlerde belirli uygulamalar olarak çiftçinin yaşamında etkili olabilmiştir.

Yine de Cumhuriyet'in ilanı ile beraber yüzyıllardır süregelen kul statüsünden vatandaş statüsüne ekonomik düzeyi zayıf olan köylü için geçiş başlamıştır.

4.2.1 1923 – 1929 DÖNEMİ

İç ticaret hadlerinin tarım lehine bir seyir izlediği yıllardır. Geline sürece kadar; Osmanlı tarım sisteminden kalan en büyük baskı aracı; çiftçinin devlete ödediği haraç olan aşar, 1925 yılında kaldırılmıştır. Aşarın kaldırılmasıyla yeni kurulan devletin de en büyük gelir kaynağı olan vergi kaybının giderilmesi için, dönemin en temel ihtiyaçlarından olan gazyağı ve şekere dolaylı zam getirilmiştir. (*Aysu, Türkiye'de Tarım Politikaları*). Devlet bir yandan tarımsal alanda kalkınmaları tetikleyecek mekanizmaları da kuruyordu. Bu bağlamda; örnek çiftlikler, tarım okulları ve istasyonları kurularak, buralarda modern tarım alet ve makinelerini kullanarak çiftçiye örnek model olma amacı doğrultusunda hareket edilmiş, diğer yandan da ziraat bakanlığı aracılığıyla tarım makineleri ithal edilip çiftçiye kredi ile satılmıştır. Ayrıca tarım alet ve yedek parçalarından gümrük vergisi alınmamış, makinelerde kullanılan araçlarda akaryakıt vergisi alınmamıştır.

Devletin modern tarıma geçiş için sağladığı imkânlardan faydalananlar, maalesef sadece büyük çiftçiler olmuştur. Bu dönemde yine çiftçiyi tarihte ilk kez söz hakkı sahibi yapabilecek mekanizma olan ve çiftçinin menfaatine çalışması öngörülen örgütlü yapı *kooperatiflerinde*, yönetim kurumlarının çoğuna ağalar ve tüccarlar girerek, kooperatif sisteminin faydalarını kendi çıkarlarına kullanmışlardır. Köylü kooperatiftan aldığı krediyi kooperatif kapısında çıktıktan sonra yönetim kurulu üyesi olan tüccara Borcunun karşılığı olarak teslim etmiştir (*Budak, 1991*).

1927–1929 yıllarındaki dünya genelinde etkisini gösteren bunalımların etkisiyle tarımsal alandaki gelişme durmuştur. Geline süreçte tarımsal alanda yaşanan bir diğer değişim ise; 30 yıllık imtiyazla yabancılar tarafından işletilen, 1912 yılında süresi dolmasına rağmen Osmanlı ya verilen borçlar karşılığı imtiyaz süresi uzatılan rejidir. Yabancı denetiminde iken ülkeye en fazla 4

milyon gelir bırakan reji verilen çetin mücadeleler sonucu devlet tekeline geçmesi ile 22 milyon gelir sağlayan bir yapıya dönüşmüş ve sonraki yıllarda hayata geçecek kamu iktisadi teşebbüslerinin de temelini oluşturmuştur (Boratov, 1999). (reji; yabancı denetimindeki özellikle tütün konusunda kontrol mekanizması, kısıtlamaları, vergilemeleri belirleyen yapı)

Dönemin önemli olaylarından birisi ise İzmir de toplanan Türkiye İktisat Kongresidir. Kongrede tartışılacak konuların başında köylü meselesi gelmektedir.600 senedir amaçsız, teşkilatsız bir idaren kurbanı olan köylüyü kurtarmak dönemin en mühim meselesi olarak görülmektedir. Bu öngörülerle beraber bir takım sıkıntılar dile getirilmiş ve taleplerde bulunulmuştur. Konuyla ilgili bir köylü şu sözleri dile getirmiştir: *“bugün köylü, afsuncular, hoca kıyafetine bürünmüş üfürükçüler elinde kıvrım kıvrım kıvrınmaktadır. Evvel sıhhiyeye çözüm gelmelidir çünkü vasi miyasta teşkilatı sıhhiye vücuda getirilmeden yapılacak her teşebbüs akamete mahkûmdur. İstanbul'da bugün 4 ile 5 bin doktor olduğu söyleniyor. Hükümetin neşredeceği bir kanun ile gerek bu hâlihazırdaki gerekse yetişecek yeni doktorların mutlaka köylerde bir iki sene çalışmaları mecburiyeti sağlanırsa Anadolu nun en büyük ihtiyacı tatmin edilmiş olur (Akalın, SBF Yayınları).*

1923'de Türkiye İktisat Kongresi ile de dile getirilen sağlık sıkıntılarına karşı günümüzde bile köy ve kasabalarda doktor sıkıntısı çekilmektedir. Dile getirilen bir diğer talep ise, *“köylünün istenilen modern verimli köylü modelini temsil edebilmesi için önce köylüyü; köyde ağanın, kasabada köylü ile hükümet arasında iş gören tefeci aracılarından, pazarda komisyoncudan ve haksız da olsa tefeci, otlakçı, sömürücü kesimin yanında yer almak zorunda olan jandarma tahsildar ve mübaşirin elinden kurtarılmasıdır. Bu da kendini köylüden yüksek gören her ferdin; köylüye saygı duyup onu adam yerine koymasıyla mümkündür. Ayrıca; mektep mezunları da; askerlik zorunluluğu gibi köylerde muallimlik etmeğe mecbur kılınmalıdır (Aysu, 1923).*

4.2.2 1929 – 1945 DÖNEMİ

1929 yılındaki büyük buhran sonrasında tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de tarımsal anlamda devlet politikasında birçok değişim kendini göstermeye başlamıştır. Buhran döneminde en büyük teselli ise; iç tüketimin ülkedeki yerli üretimce karşılanabilmesiydi. Diğer önemli bir husus ise buhran döneminde tarımsal ürün fiyatları Türkiye’de, gelişmiş ülkelere göre daha hızlı, sanayi mamul fiyatları daha az düşmüştür. 1930 yılında Ziraat makinelerine yönelik kanunlar çıkarılmış, tarımda makineleşmeyi destekleyen (yakıt, vergi muafiyeti) kolaylıklar sonucu özellikle traktör sayısında artış olmuş, fakat makineleşmenin gerektirdiği bakım alt yapısı kurulamadığından, birçok tarım makinesi kullanılamaz olmuştur.

Tarımsal ürünlerdeki fiyat düşüşü, 1929–1930 dünya ekonomik bunalımı ile iyice hızlanmış, 1933–1934 yıllarında doruk noktasına ulaşmıştır. Özel kesimin bekleneni verememesi ve 1929 tarihli büyük iktisadi buhran, devletin ekonomiye müdahalesini zorunlu kılmıştır. Öte yandan özel teşebbüsleri ekonomik bağımsızlık bakımından yeterli bulmayan Mustafa Kemal Atatürk, *“hem mali kapitülasyonların fiili etkilerinden kurtulmak hem de toplumun temel ihtiyaçlarının özel sektörce karşılanamayacağını, bunların kolektif ihtiyaçlar mahiyetinde olduğunu görerek bu faaliyetler bir devlet görevi saymış, anayasaya ‘Devletçilik’ ilkesini koyarak devleti iktisadi hayata sokmuştur. Böylece Ulusalçılık da Türkiye’de başlamıştır (Tütengil, 1975).*

Özel girişimin öncülünde kalkınmanın olmayacağına inanan ilk isim olan **Ekonomi Bakanı Celal Bayar** *“en az 200 sene beklemeye niyetimiz yok (Boratov, 2001)* diyerek devletin ekonomide bir an önce var olması gerektiğini savunmuştur.

4.2.3 1946 – 1960 DÖNEMİ

2. dünya savaşı sonrasında dünya engellerinin değişmesi, ortaya blokların çıkması, uluslar arası işbölümünün yeniden belirlenmesi ve kapitalizmin egemen gücü olarak Amerika'nın Avrupa ekonomisi; özellikle

az gelişmiş ülkelere yönelik yaptırımları ortaya çıkarmıştı. 1944 yılında imzalan anlaşıma Bretton Woods antlaşması ile Türkiye de kapitalist blok içinde yer alacağını ortaya koymuştu. Savaş sonrası bir Amerikan politikası olan, az gelişmiş ülkelere yardım gündeme gelmiştir. Yardımlar borçlandırma şeklinde veriliyor, insanlık görevi olarak propaganda malzemesi yapılan bu politika aslında ülkelerin sosyalist anlayışla yakınlaşmasını önlemeyi amaçlıyordu.

Ayrıca verilen borç karşılığında ABD'nin istekleri olan tarımda makineleşme dolayısıyla dış ticaret ve yabancı sermaye girişini serbestleştirme ve bu alandaki engelleri kaldırma şartı getirilmişti. 1950 senesinden başlanarak Türkiye bu kalkınma stratejisini kabul etti ve Marshall yardımını aldı. Yardım çerçevesinde hızlı bir traktörleşme ve ABD'nin Vietnam da kullandığı eski araçlara yönelim başladı. Türkiye'ye üretim girdileri çerçevesinde traktör alımı dayatılırken, İtalya da traktöre fabrikası kurulması sağlanıyor, dışa bağımlı tarım ülkesi rolünü Türkiye üstleniyordu (Aysu, 2001).

1950 de Adnan Menderes başkanlığındaki Demokrat Parti iktidar olmuş, ülkemizin iç dinamikleri olan KİT'ler, KİK'ler, TSKB'leri ile tarımsal üretim gidilerini Türkiye'de üretmek yerine dışa bağımlı hale getiren politikayı tercih etmişlerdir. Ekonomide planlamanın rafa kaldırılması, tarımsal gelişmeyi sağlayıp katalizör görevi üstlenecek, ayrıca kalkınmayı sağlayacak olan sanayileşme, beraber yürütülememiş ve ekonomide dalgalanmalar sonucu ilk IMF anlaşmaları 1952 yılında yapılmıştır. Halkın gözünde ise günümüzde de hala devam eden bir hayal varlığını göstermektedir.

4.2.4 1961 – 1980 DÖNEMİ

Tarımsal anlamda bir yenilik getirebilecek tek şey ise **GAP** olarak adlandırılan ve amacı hem kapsadığı ve Dicle ile Fırat nehirleri arasında kalan ve Mezopotamya olarak da adlandırılan bölgede tarımsal gelişmeyi sağlayıp verim elde etmek dolayısıyla susuzluktan işlenemez toprağa su götürüp ürün elde etmek hem de burada insanlara istihdam sağlamaktı. Günümüzde de hala tamamlanamayan ve temel amacından saptırılarak enerji üretim

merkezine dönüştürülen bu alan devlete ciddi olarak maliyet yüklemiş olmasına rağmen hala tam teşekküllü olarak faaliyete geçememiştir.

Kurulan barajlardan elbette ki enerji elde edilmesinden doğal bir şey olamaz ama bir kalkınma projesi olan ve devlete çok ciddi rakamlara mal olan bu yapılar birçok gelişmede kullanılmalıdır.

1971 askeri darbesi ve sonrasında 1973 yılında kurulan hükümet, emekçi kesimde bir hareketlenme ve ümit duygusuna neden olmuştur. Bu dönemde çiftçiye büyük önem verilmiş, girdi fiyatları düşürülmüş, üretimin sanayideki payın artması ile kişi başı gelirden artış olmuştur. Ayrıca bu dönemde sendikalaşmanın etkisi ile köylerde yavaş yavaş toplumsal bilinçlenme kendini göstermeye başlamıştır. **Kooperatifçilik** büyük bir önem kazanmıştır. 1974 Kıbrıs Harekâtı sonrası Amerika ile bozulan ilişkiler özellikle 1976 senesinde Amerika'nın Türkiye'ye sert bir biçimde Afyon yöresinde haşhaş üretiminin yasaklanmasını istemesi, hükümetin çiftçiyi düşünerek bunu reddi ile ilişkiler gerilime dönüşmüştür. Ancak sonrasında gelen hükümet Amerikan çıkarlarına boyun eğmiştir.

Dönemi genel olarak değerlendirecek olursak;

- Üretimin modernleşmesi ve tarımda makineleşmenin artması ile teknolojiye dayalı verimlilik artmıştır.
- Tarımsal ürün fiyatlarında kısmen de olsa artış gözlenmiştir.
- Küçük üreticilik bu süreçte de varlığının korumuştur.
- Pazar için üretim esas alınmıştır.
- Kırdan kente göç hızla artmaya devam etmiştir.
- Topraksız köylü oranında artış devam etmiştir.
- Bu süreçte köylü ABD ve IMF kararları doğrultusunda üreten olmuştur.

4.2.5 1980 ve SONRASI

1980 yılında IMF ve Dünya Bankasının yaptırımı olan **24 OCAK Kararları** gündeme geldi. Toplumsal muhalefetin büyük olması, halkın gerçek emekçilerin kararlı duruşları bu kararların uygulanabilir olmasını engelliyordu. Bu noktada devreye ordu devreye girdi ve 12 Eylül darbesi gerçekleştirilerek, demokratik haklara balta vuruldu. Darbeyle beraber, ülkemizde serbest piyasa ekonomisinin önü açılıyor, tarımsal anlamda ise dışarıdan hiçbir ürün almadan kendimizi idare edebilecek kaynaklara sahipken, bu kaynaklar bilinçli olarak terk ettiriliyordu. 1917 yılından beri dünyanın politik gündemini belirleyen iki kutupluluğun son bulması serbest piyasa koşullarının oluşmasına ivme kazandırmıştı.

Özelleştirmelere paralel olarak yabancı yatırımcıya sağlanan imtiyazlar sonucunda ülkenin birinci sınıf verimli arazileri sanayi kuruluşlarına bedelsiz verilmiştir. Kendi ülkesinde bulamadığı imkânları Türkiye'de bulan girişimci doğaya zarar vermeyecek arıtma yapıları kurmak yerine zehirli atıklarını ırmaklara ve denizlere boşaltmayı yeğlemiş, karşısında bu kararından vazgeçirecek güçlü bir direniş bulmamıştır. Yabancı yatırımcının gelmesi, ülkemizde istihdam yaratması kuşkusuz memnuniyet vericidir; fakat bu fabrikalar özellikle terörle beraber büyük sıkıntı çeken ve en büyük gelir kaynağı olan toprağını terk etmek zorunda kalan doğu ve güney doğu illerine de yapılabilirdi. Böylece istenmese de oluşan doğu- batı ekonomik ve sınıfsal farkının ortadan kalkması sağlanabilirdi.

1994 yılındaki gümrük birliği anlaşmalarıyla Türk Tarımı yeterli gelişimi gösteremediğinden, dolayısıyla kaliteli talep gören ürünü pazara sunamadığından, pazarda yer edinememiş, dolayısıyla dış ticaret açığının artmasına katkıda bulunmuştur. Örneğin; ülkemizde sadece iç Anadolu bölgesinde Konya ve Polatlı'da üretilen buğday iç talebi karşılayıp hatta ihracat bile yapabilecekken ülkemizin her bölgesinde buğday ekilmesine karşı yine de buğday ithal etmek durumunda kalıyoruz. Bu sadece buğdayla sınırlı değil, birçok tarım ürününün için geçerlidir.

AB macerasının artması ile beraber ikil anlaşmalar gereği tarım önemli bir kısmı oluşturmaktaydı. *2007 yılının Mart ayında AB tarafından hazırlanan Türkiye ilerleme raporunda en önemli kısmı 83000 sayfanın 46000 sayfasını oluşturan en önemli konu hatta AB'ye giriş için öngörülen en büyük engel olan Tarımsal konulardı. AB dolayısıyla WHO denilen dünya tarım örgütü Türkiye'den tarımsal nüfusunu %34'den %8'e düşürmesini şart koşturmaktadır (Eroğlu, www.bugday.org)*

4.3 Cumhuriyetten Günümüze Tarıma Hizmet Veren Diğer Kurumlar

4.3.1 T.C. Ziraat Bankası

1860'lı yıllarda Osmanlı İmparatorluğu maliyesindeki problemleri ve tarımda karşılaşılan finansman sorunlarını çözmek için 1863'de "İkraz Sandığı" kurulmuştur ve 1867'de Memleket Sandıkları Nizamnamesinin yürürlüğe girmesi ile tüm ülkeye yayılmıştır.

Fonksiyonlarını tam olarak yerine getirememesi, merkezi bir sisteme bağlı olmamaları nedeniyle 1883'de Menafi Sandıkları kurularak sandıklar merkezi otoriteye bağlanmıştır. 15 Ağustos 1888 yılında sandıklar yeniden organize edilerek aşağıdaki görevleri yerine getirmek üzere artık **T.C. Ziraat Bankası** kurulmuştur.

Satılması mümkün olan gayrimenkul rehni ve kefalet karşılığında çiftçiyi kredilendirmek, faiz karşılığında senet kabul etmek, tarımla ilişkin sarraflık ve aracılık faaliyetleri yapmak üzere 10 Nisan 1914 tarihinde "Ziraat Bankası Kanunu" çıkarılmıştır.

23 Mart 1916 tarihli Ziraat Bankası Kanunu'yla da Banka'nın hukuki bünyesinde bir değişiklik yapılmamakla beraber, zirai kredi işlemlerine teminat bakımından genişlik verilmiş, alacaklarının hızla tahsiline imkân verecek hükümler getirilmiştir. 1916 yılında getirilen bu yeniliklerle Ziraat Bankası, daha çok "banka" niteliği kazanmaya başlayan bir finans kurumuna dönüşmüştür.

Gelişen ve değişen ihtiyaçlara cevap verebilmesi için 1926'da bankanın her türlü bankacılık faaliyetlerini yürütmesi amacıyla Anonim Şirket statüsü

verilmiştir. Savaş yıllarının yarattığı tahribattan etkilenen banka A.Ş. hedeflerini tam olarak yerine getirememiştir. Bunun sonucu olarak 12 Haziran 1937 tarihli 3202 sayılı kanunla T.C.Ziraat Bankası özerk bir devlet kuruluşu haline getirilmiştir.

9 Kasım 1984 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 28.10.1983 tarihli 107 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile ana statü kapsamında banka tüzel kişiliğe sahip, faaliyetlerinde özerk ve sorumluluğu sermayesiyle sınırlı bir "İktisadi Devlet Teşekkülü" haline dönüştürülmüştür. 15 Kasım 2000 tarihinde kabul edilen 4603 sayılı kanunla T.C. Ziraat Bankası, Anonim Şirket haline getirilmiştir.

Kamu Bankalarının yeniden yapılandırılmaları kapsamında, Ziraat Bankası 2001 yılından başlayarak büyük bir değişim içine girmiş ve bankanın organizasyon yapısı da değişmiştir.

Şubat 2001 Krizinin ardından Kamu Bankaları, ortak bir yönetim kurulu tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Ekonomik kriz ve bankanın yeniden organize edilmesi sürecinde yıllarca tarıma kredi sağlayan önemli bir kuruluş olarak verdiği finansman hizmetlerinde sınırlamalar getirilmiş ve tarımsal kredi faizleri cari faiz haddinden yüksek seyretmeye başlamıştır.

4.3.2 Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK)

Ülkemizde Tarım Kredi Kooperatifleri hareketinin 1863 yılında Mithat Paşa'nın Niş valisi olduğu sırada devlet ve çiftçilerin katkıları ile oluşturduğu Memleket Sandıkları ile başlamıştır. Günümüzde faaliyet göstermekte olan TKK'nın temeli 1924 yılında çıkarılan İtibari Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu ve 1929 yılında yayınlanan 1470 sayılı Zirai Kredi Kooperatifleri Kanununa dayanmaktadır.

Bu yasalar ve uygulamalardan yola çıkılarak, 1935 yılında 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu çıkarılmıştır. Daha sonra bu kanun gelişen ve değişen ihtiyaçlara göre yerini 1972 yılında çıkarılan 1581 sayılı Kanuna

bırakmıştır. Bu kanunla Tarım Kredi Kooperatiflerine yeni bir teşkilatlanma şekli getirilmiş, kooperatiflerin Bölge Birlikleri ve Merkez Birliği organizasyonu içinde teşkilatlanması gerçekleştirilmiştir. Tarım Kredi Kooperatifleri teşkilatının giderek büyümesi, ortak ihtiyaçlarının artması ve değişiklik kazanması, ülkemizin sosyal, idari ve iktisadi yapısının gelişmesi, Tarım Kredi Kooperatifleri teşkilatının temel yapısında bir takım değişiklikler yapılması gereğini ortaya koymuştur.

Bu doğrultudaki sıkıntıların aşılması amacıyla; 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununun bazı maddelerini değiştiren 237 sayılı kanun hükmündeki kararnamenin değiştirilerek kabulü hakkındaki 3223 sayılı kanun 07.06.1985 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 1581 sayılı kanuna ve 185 sayılı Kanun Hükmümde Kararnameye göre TKK'leri Tarım, Orman ev Köy İşleri Bakanlığı'na devredilmiştir. Yine 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılması hakkındaki 28.06.1995 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe giren 553 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname gereğince mevzuat dahilinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

4.3.3 GAP İdaresi Başkanlığı

Fırat ve Dicle Nehir sularının, sulama ve enerji üretimi amacıyla değerlendirilmesi ve bu arada düzensiz akışı olan bu iki nehrin sularının dizginlemesi amacıyla 1936 yılında Elektrik İşleri Etüt İdaresi kurulmuştur. 1938 yılında Keban boğazında jeolojik etütlere başlamıştır. 1950 ile 1960 yılları arasında Fırat ve Dicle nehirleri üzerinde Elektrik İşleri Etüt İdaresi tarafından sondaj çalışmalarına ağırlık verilmiştir.

Yeni ihtiyaçların ortaya çıkması üzerine 1954 yılında Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) kurulmuştur. Böylece Türkiye'de havza çalışmaları yapılması fikri oluşmuş ve Türkiye 26 havzaya ayrılarak, DSİ tarafından etüt ve planlama çalışmaları başlatılmıştır.

1961 yılında Diyarbakır'da kurulan Fırat planlama Amirliği tarafından yapılan çalışmalar sonunda 1964 yılında Fırat Havzası'nın sulama ve enerji potansiyelini belirleyen "Fırat Havzası İnkişaf Raporu" hazırlanmıştır. Bu rapora ilaveten 1966 yılında "Aşağı Fırat İnkişaf Raporu" geliştirilmiştir. Dicle Havzası için de, aynı paralelde çalışmalar DSİ Diyarbakır Bölge Müdürlüğü'nce sürdürülmüştür.

1977 yılında bu iki havza projesinin "Güneydoğu Anadolu Projesi" şeklinde adlandırılması benimsenmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin bölgesel planlama çerçevesinde ele alınması, yürütülmekte olan faaliyetlerin koordinasyonunun sağlanması ve yönlendirilmesi görevi 1986 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'ye verilmiştir.

Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilatı, 6 Kasım 1986 tarih ve 20334 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 388 sayılı KHK ile kurulmuştur.

4.3.4 Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ)

DSİ Genel Müdürlüğü 1953 yılında 6200 sayılı kanunla, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı kuruluş olarak kurulmuştur. DSİ "yerüstü ve yeraltı sularının tek ve çok amaçlı kullanımı, toprak erozyonunun ve taşkın zararlarının önlenmesi" ile yükümlü kılınmıştır. Bu nedenle DSİ; barajların, hidroelektrik santrallerin, içme-kullanma suyu temini ve sulama şebekelerinin planlanması, projelendirilmesi, inşa edilmesi ve işletilmesinden sorumludur. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ), ülkemizde tüm su kaynaklarının planlanması, yönetimi, geliştirilmesi ve işletilmesinden sorumlu, katma bütçeli ve tüzel kişiliğe haiz bir kuruluştur. DSİ üç aşamalı bir organizasyon yapısına sahiptir. Üst yönetim birimi Ankara'daki Genel Müdürlük makamıdır. Organizasyonun ikinci basamağında toplam sayısı 13 adet olan Daire Başkanlıkları yer almaktadır. Üçüncü aşama yönetim birimi ise Bölge Müdürlüğü veya taşra birimleridir.

4.3.5 Tarım Satış Kooperatifleri

İlk kez 1914 yılında Aydın'da kurulan Aydın İncir Müstahsilleri Ortaklığı ile kooperatifçilik yaşamına girmiştir. Ardından Kula Pamukçular kooperatifi ve Balçova Sebze Kooperatifi kurulmuş ancak savaş yıllarında (1919) kapatılmıştır. 1924 yılından sonra tekrar faaliyete geçmeye başlamışlardır. 1933 yılında Aydın, Ödemiş, Alaşehir ve Salihlida kurulan toplam 8 kooperatif birleşerek "Aydın Zirai Satış Kooperatifleri İttihadı" adıyla birlik kurmuşlardır.

Tarım Satış Kooperatifleri asıl kimliklerini 1935 yılında yürürlüğe giren 2834 sayılı kanun ile kazanmışlardır. Bu kanuni düzenleme, 1984 yılında 238 sayılı Kanun Hükmünde ile sona erdirilmiştir. Söz konusu Kanun Hükmünde Kararname, 1985 yılında 3186 sayılı kanuna dönüştürülmüş daha sonra da 1993 yılında 3947 sayılı kanun ile bazı maddeleri değiştirilmiş ve çalışma konuları belirlenmiştir. Ülkemizde bölgesel ve ürün bazında birçok kooperatif faaliyetlerine devam etmektedir.

4.3.6 Ziraat Odaları ve Mesleki Örgütler

Çiftçilerin meslek kuruluşu olan ziraat odaları, mesleki hizmetleri görmek, tarım sektörünün her alanda genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesine ve devletin tarımsal plan ve programlarının gerçekleştirilmesine yardımcı olmak, çiftçilerin müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak ve üreticiler arasında işbirliğini sağlamak amacı ile 1957 yılında çıkarılan 6964 sayılı kanun kurulan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşudur. 07.01.1971 tarihinde çıkarılan 1330 sayılı yasa ile her il ve ilçede birer ziraat odası ile merkezde bir birlik kurulması hükme bağlanmıştır.

5. TÜRKİYE'DE TARIMIN FİNANSMANI, TARIMIN FİNANSMANINDA BANKACILIK SEKTÖRÜ VE T.C.ZİRAAT BANKASININ ROLÜ

5.1 İşletmelerde Finansman

En genel ifadeyle işletme finansmanı “varlıkların yönetimi, kaynakların kullanımı, işletmenin bütün olarak değerlendirilmesi işlevlerini içine alır ve işletmenin pazar değerini maksimuma ulaştırma amacına yönelmiş çalışmaların tümü” şeklinde yapılabilir (*Çetin, 2008*).

Bir diğer tanıma göre finansman, para yönetim ilmi ve sanatı olarak tarif edilebilir (*Okka,2006*).

Bir işletme finans kaynağı olarak öz sermaye ve yabancı sermaye olarak iki kaynaktan yararlanır (*Özçelik vd., 2005*).

Bir şirkette dönen varlıklar, bir yıl içerisinde paraya çevrilebilecek olan varlıklardır ve dönen varlıklara *işletme sermayesi* adı verilir. Dönen varlıklar ile kısa süreli borçlar arasındaki fark ise *net işletme sermayesi* olarak adlandırılır. Öz sermaye ise bilançonun pasif kısmında borç kalemlerinin haricinde kalan diğer kalemlerden oluşmaktadır (*Bolak, 1998*).

Sermaye, fiyat sistemi ile tahsis edilir; parayı “kiralamak” için bir bedel ödenmelidir. Serbest bir ekonomide, fon sağlayıcılarından gelen sermaye, fon ihtiyacı olan kullanıcılara fiyat sistemi ile tahsis edilir. Sağlayıcıların arzı ve kullanıcıların talebi arasındaki etkileşim, paranın maliyetini belirler. İşletme faaliyetlerinde kullanılan bütün kaynakların işletme açısından bir maliyeti vardır. Borçlanmada, bu maliyet, faiz oranı olarak tanımlanır.

Bir yıldan daha az sürede geri ödenecek olan borçlar, kısa vadeli borçlar olarak adlandırılmaktadır ve mevcut ekonomik koşullara daha fazla tepki verirler. Uzun vadeli borçlar ise bir yıldan uzun vadeli borçlardır ve enflasyon için uzun soluklu beklentileri yansıtırlar (*Brigham ve Ehrhardt, 2005*).

İşletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmek ya da herhangi bir yatırım projesi için ihtiyaç duyduğu fonların çeşitli kaynakları olabilmektedir. Bu kaynaklar arasında değişik borç çeşitleri, elde edilen kârların dağıtılmayarak şirket bünyesinde yer alması ya da hisse senetlerinin ihraç edilmesi yer almaktadır (*Bolak, 1998*). İşletmeler, ihtiyaç duydukları fonları kimi zaman öz sermayeleri ile karşılamakta, kimi zaman da duruma ve ihtiyaca göre yabancı kaynakları kullanmayı tercih etmektedirler. İşletme, bu finansman seçenekleri arasında uygun bir denge oluşturmalıdır.

5.2 Tarım İşletmelerinde Finansman

Türkiye’de ekonomi, genelde tarıma dayalı olduğu halde tarımdan alınan verim olması gerekenden çok daha düşüktür. Bu durum tarım teknolojisinin yeterince gelişmemiş olmasının yanında, toprağa sahip olma ile de doğrudan ilişkilidir. Tarımda üretim ilişkileri son derece karışık ve toprak sahipliği çoğu zaman toprak ağalarının kontrolündedir. Bu durumda teknolojinin yeterince gelişmemiş olmasına toprak mülkiyetindeki çeşitlilik de eklenince topraktan alınan verimin düşük olması kaçınılmaz bir hal almıştır.

Bir ülkede arazisinin doğrudan işletiliş şekli, ne kadar yayılmış olursa, o ülkede çiftçilik bir o kadar iyi bir hal alacaktır ve ülke arazisi onu işletip hasat alanın elinde bulunuyor demektir. Halbuki arazi sahibi tarafından değil, yabancı kimseler eliyle işletilirse arazinin daima bir servet kaynağı halinde kalması, tam imar edilip şenlenmesi tehlikeye düşebilir (*Hatipoğlu, 1936*).

Tarımsal faaliyetlerde kaynak gereksinimi üretilen ürünün cinsine göre değişiklik göstermektedir. Üretim sırasında yoğun bir insan gücünün yani emeğin çok, sermayenin az kullanıldığı buğday, çay gibi ürünler varken, emeğin az, sermayenin çok kullanıldığı pamuk gibi ürünler de vardır. Tarımsal işletmelerde sermaye çeşitlerini kaynaklarına ve fonksiyonlarına göre ayırmak mümkündür.

Tarımsal faaliyetin finansmanında kullanılan kaynaklara göre öz ve yabancı kaynak olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan biri öz sermayedir, diğeri yabancı sermayedir. Teşebbüsün kuruluş aşamasında ortaklar tarafından konulan aktifin yani varlıkların bilançodaki karşılıkları öz sermayeyi oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle üreticinin kendi mülkiyetinde olan sermaye bileşenleridir. Öz sermaye, aynı zamanda aktif sermaye ile borçlar arasındaki farka eşit olarak ifade edilmektedir (*Karakayacı ve Oğuz, 2006*).

İşletmeye, işletme dışından borç ya da kredi olarak sağlanan fonlar yabancı sermaye veya borç sermayesi olarak adlandırılır (www.ziraatci.com 28.04.2011).

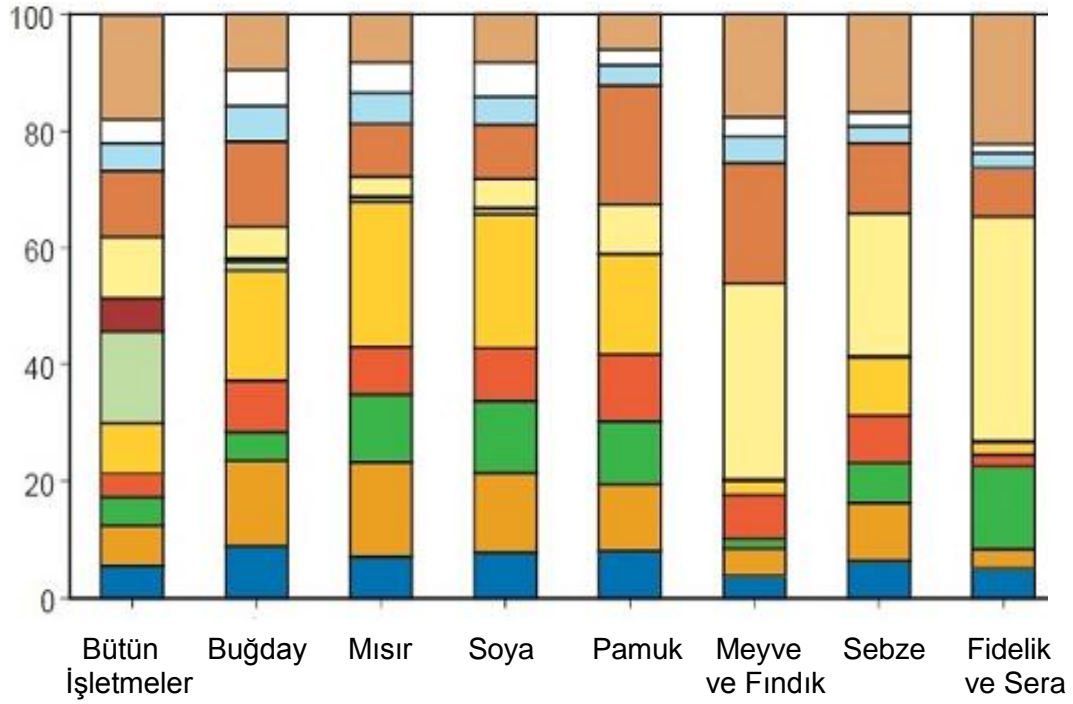
Fonksiyonlarına göre sermaye ise aktif ve pasif sermaye olarak ikiye ayrılır. İşletmenin sahip olduğu tüm varlıklara *aktif sermaye* denir. Bunlar içinde, toprak, toprak ıslahı, bina, bitki sermayesi gibi işletme içinde bulunan üretim faktörleri *çiftlik sermayesi* olarak adlandırılır. Sabit işletme, hayvan, makine, alet, döner işletme, malzeme sermayesi, para mevcudu ve alacaklar işletme sermayesi içinde yer alırlar. Pasif sermaye ikiye ayrılır. İşletmeci tarafından, işletme kârından işletmeye eklene sermaye *öz sermaye* olarak adlandırılır. İşletmenin dışından sağlanan ve daha sonra geri ödenmesi gereken kaynaklar da borçlar olarak adlandırılır. Ülkemizde bitkisel üretim yapan işletmelere bakıldığında, toprak sermayesi, toplam sermayede yaklaşık %50 bir pay sahibidir. Bu, Türkiye’de tarımın toprağa dayalı bir üretim faaliyeti olduğunu göstermektedir (*Dernek, 2006*).

5.3 Dünyada Tarım İşletmelerinin Finansman Kaynaklarına Genel Bakış

ABD’deki tarımsal işletmelerin finansal yapıları incelendiğinde, 1980’lerdeki tarımsal finansman krizinden dolayı, faaliyetlerini finanse etmek için daha tedbirli bir yaklaşım içine girdikleri görülmektedir. Halen bir çok çiftçi, arazi, ekipman ve girdi için nakit ödeme yapmaktadır. Üreticiler ayrıca, arazi ve mekanizasyon gibi varlıkları kiralama yolu ile borç yüklerini azaltmaktadır. Üreticilerin birçoğu yüksek borçlarla çalışmayı tercih etmemektedir. Borçsuz çalışmayı tercih eden işletmelere bakıldığında bu işletmelerin daha küçük, eski

ya da yarı zamanlı olarak çalışılan ve tarım dışındaki işlerle aile işletmelerini desteklemesi gereken işletmeler olduğunu görmekteyiz. ABD tarım sektör verileri yıllık kazancı 500.000.-\$'dan az olan işletmelerde borçlanmanın diğerlerine göre daha az olduğunu göstermektedir (Harris vd., 2008).

Harcamaların yüzdeleri

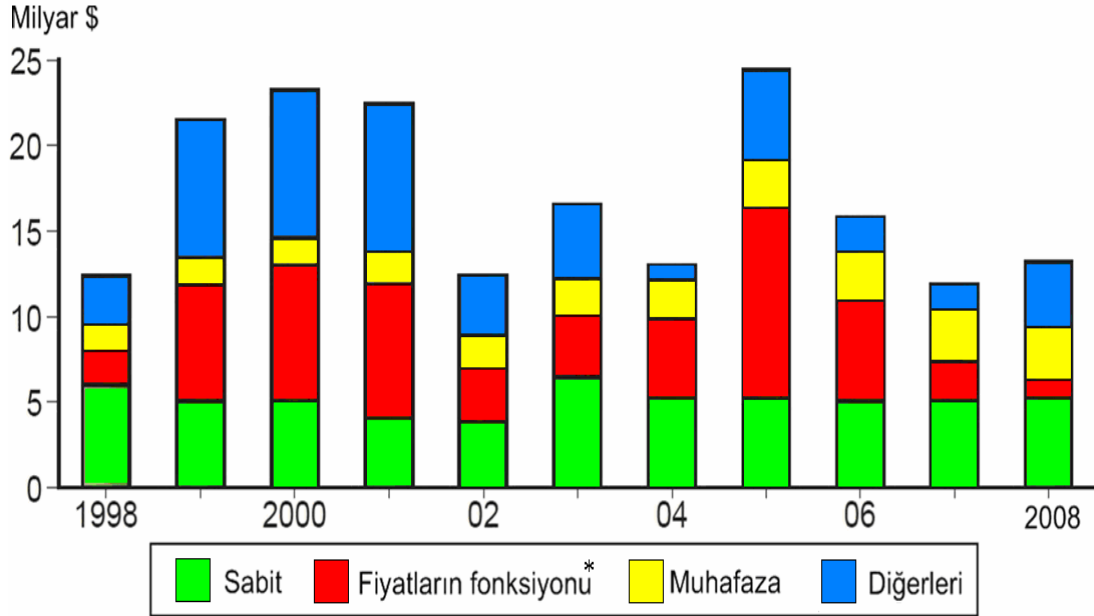

	Akaryakıt		Gübre		Tohum		Pestisitler		Kira		Yem
	Canlı Hayvan		İşçilik		Vergi		İşletme Hizmetleri		Faiz		Diğer maliyet

Tablo 2: 2006 Yılı İçin ABD'deki Tarım İşletmelerinin Ürün Grupları ve Kullanım Yerlerine Göre Harcamalarının Dağılımı (Kaynak: Harris vd., 2008).

Tarımsal faaliyetlerin kaynak ihtiyaçları dikkate değer şekilde değişmektedir. Şekil 2'e bakıldığında mısır ve soya fasulyesi gibi tarla ürünleri ve fidelik gibi teknolojik yatırıma ihtiyaç duyan üretimlerin borç kullanımının çok daha fazla olduğu görülmektedir. Üreticilerin kullandıkları çiftlik kredilerinin bir çoğu sabit faiz oranlarına sahiptir. Sabit faiz oranları ile anapara ve faiz ödemelerinde değişiklik olma riski yoktur. Esnek faizli kredilerde ise, faiz, borcun borç verenlere maliyetlerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Sabit oranda, risk, borç veren ve borç alan arasında paylaşılmaktadır, değişken

oranda ise risk, borç alanın olmaktadır. Bu nedenle bir çok çiftlik kredisinin sabit oranlı olması sürpriz değildir (*Harris vd., 2008*).

Tablo 3: 1998 – 2009 Yıllarında ABD Hükümet Destekleri (*Kaynak: Harris vd., 2008*).

* hedef fiyatla fiili fiyat arasındaki açığın kapatılması amacıyla uygulanan ödeme programları (counter-cyclical payment programmes), Kredi Telafi Edici Ödemeler (Loan Deficiency Payment – LDP), değişim sertifikası kazançları (certificate exchange gains) gibi ödeme oranlarının pazar fiyatlarıyla değiştiği durumlar.

Dünya’da tarımsal üretimin önemli noktalarında biri olan Avrupa Birliği’ne bakıldığında kırsal kesimin çokluğundan dolayı tarımın çok çeşitlendiği görülmektedir. Tarım, Avrupa Birliği’nin sürdürülebilir kalkınmasında büyük bir öneme sahiptir. Ancak, tüm dünyada olduğu gibi risk ve işgücü yüksek olmasının yanında karlılığı daha azdır. Bu durumdan dolayı, tarım sektörünün verimliliğini devam ettirmek ancak uygun politikalarla mümkün olabilir. Bu nedenle (OTAP) Ortak Tarım Politikası adı verilen bir sistem oluşturulmuştur. Bu politika, AB’nin ilk ortak politikasıdır (*Yalova, 2007*)

5.4 Türkiye Tarımında Finansman Kaynakları

Tarımsal faaliyet süresince gerekli olan finansal kaynakların bir bölümü firmanın öz sermayesi ile karşılanmakta, bir bölümü de sahip olunan yabancı finansman imkanları ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu kaynaklar çok çeşitli olmakta, üretici bu konuda devlet ve özel sektörden bir çok seçenek arasında seçim yapabilmektedir.

5.4.1 Özsermaye

Üreticilerin kendi mülkiyetinde olan sermaye kaynaklarıdır (*Karakayacı ve Oğuz, 2006*). Örnek olarak, Erzurum ilinde yapılan bir araştırmada, ay çiçeği üreticilerinin kullandıkları kaynaklardan % 88.65'i öz sermaye, % 11.35'i yabancı kaynak olarak belirlenmiştir (*Kaya ve Kızıloğlu, 2008*).

5.4.2 Yabancı Kaynaklar

Tarımsal kredilerin kullanım nedenleri çok farklı olabilmektedir. Bunlar, doğal, ekonomik, politik ve sosyal nedenlerle oluşan zor koşulların yarattığı sorunları gidermek ya da üretim yapılan alan ve imkânları büyütme ve iyileştirmek amaçlı yatırımları karşılamak gibi amaçlar olabilir.

5.4.2.1 Doğal Faktörler

Tarım, yapısı itibarıyla, yağmur, kuraklık, don, dolu, kar, fırtına, sel vb. gibi olaylardan kolayca zarar görebilen bir sektördür. Her ne kadar, seralar, sulama sistemleri, rüzgarın yıkıcı etkilerini engellemeye yarayan çit bitkileri vb. kullanımı ile, meteorolojik ve iklimsel olayların yarattığı tahribat önlenmeye çalışılsa da tamamen önüne geçmek mümkün olamamaktadır. Bunun sonucu da üründe verim ve kalite kaybı olarak ortaya çıkmaktadır. İşte bu durum, kimi zaman üreticinin bir sonraki yıl için ihtiyaç duyulan üretim girdilerini sağlayacak işletme sermayesini bulmasını engellerken, daha da ileri zararlar, üreticinin kendi geçimini sağlayacak bir gelir elde etmesini bile engelleyebilmektedir. Bu durumda üreticinin, gelecek yıllarda üretimini devam ettirebilmesini sağlayacak ya da mevcut durumunu koruyacak sermaye ihtiyacını karşılamak için kredilerden yararlanma yolunu seçmesi normaldir.

Tarım işletmelerinin en önemli doğal sorunlarından birisi de hastalık ve zararlıların meydana getirdiği verim ve kalite kaybıdır. Tarımsal ihracatın hızla gelişmesi sayesinde küreselleşen dünyada hastalık etmenlerinin bir ülkeden diğer ülkeye taşınması kolaylaşmıştır (*Kaygısız, 2002, s. 14*).

Tarımsal girdiler içerisinde önemli bir ekonomik yer tutan tarımsal mücadele hakkında biraz bahsetmek gereklidir. Dünya'daki toplam besin üretiminin % 30'unun hastalık, zararlı ve yabancı otlar tarafından zarara uğratıldığı düşünülmektedir (*Fry, 1982*). Örneğin, A.B.D.'de yıl boyunca üretilen ürünün ortalama % 15'i bitkisel hastalıklardan dolayı zarar görmektedir. Ekonomik olarak önemli bitkilerde zarara neden olan 50.000 hastalık etmeni vardır ve her yıl yenileri keşfedilmektedir.

Bu nedenle bitkisel üretimde tarım ilaçlarının kullanımı önem kazanmaktadır (*Lucas vd., 1985*). Ancak, ilaç kullanımı için harcanacak paranın, ilaç kullanılmadığı zaman oluşacak ürün kayıplarının maliyetinden fazla olmaması için, hastalık ve zararlı etmenlerinin "ekonomik eşiği" belirlenmelidir (*Burn vd., 1987*).

Üreticiler, gerek tarımsal hastalıklar ve zararlıların ürünlere zarar vermesini engelleyecek zirai ilaçlama çalışmaları, gerekse bunlara rağmen oluşabilecek verim ve kalite kayıplarını telafi edebilmek için kaynaklara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu kaynakların karşılanmasında, üreticinin öz kaynakları kimi zaman yetersiz kalmakta ve bu durumda da yabancı kaynak arayışı ortaya çıkmaktadır.

5.4.2.2 Ekonomik ve Sosyal Nedenler

Türkiye'de yüksek sayıda tarım işletmesi olmasının nedeni, ülkemizin kendine özgü sosyal yapısıdır. Tarım arazileri üzerinde aşırı bir nüfus baskısı vardır. Ayrıca, tarım arazileri babadan oğula geçmekte ve her geçişte de daha fazla parçalanmaktadır. İşletme arazilerinin fazla parçalı olması da kredi ihtiyacını arttırmaktadır (*Duman, 1997*).

5.5 Tarımın Finansmanında Bankacılık Sektörü

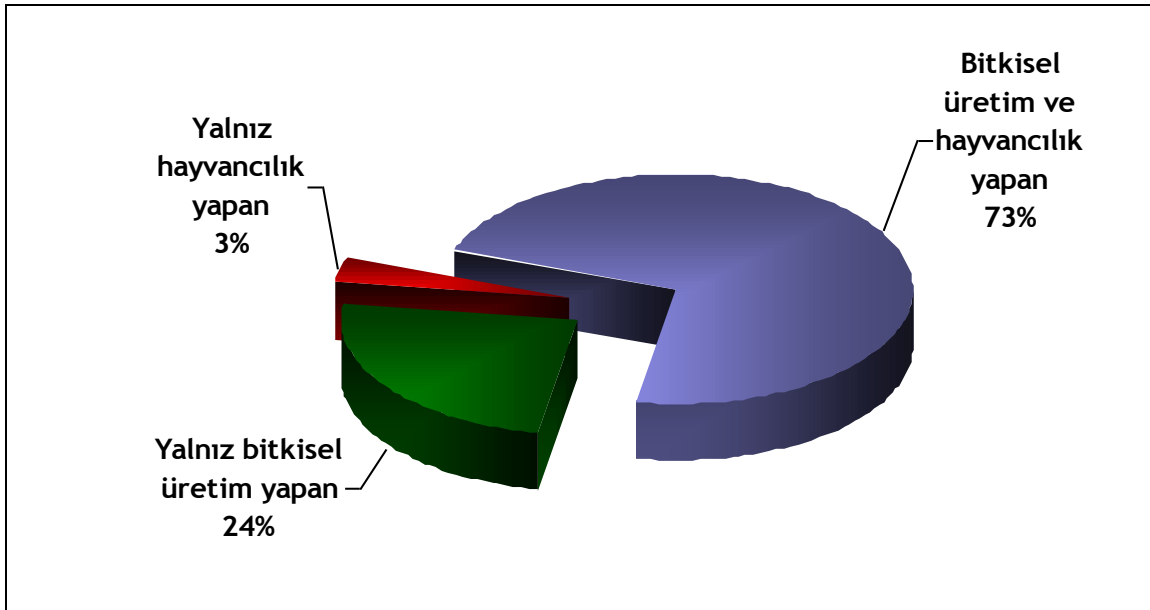
“**Tarımsal krediler**, iç ve dış pazarlarda pazarlama kabiliyeti bulunan tarımsal ürünlerin üretilmesi, işlenmesi, değerlendirilmesi, depolanması, saklanması ve pazarlanmasına yönelik her türlü yatırım ve işletme harcamaları ile bir bilgiye / ürüne yönelik özel projelerin finansmanı amacıyla açılan kredilerdir” (Erdoğan, 2002).

Arazi Büyüklüğü	İşletme Sayısı	Payı (%)	Arazi Miktarı	Payı (%)	Hayvan Sayısı	Payı (%)
Arazisi Olmayan	101610	2,50	0	0,00	2553040	4,15
0,1-49 dekar arası	2659738	65,38	51889612	22,13	25907573	42,10
50-199 dekar arası	1096472	26,95	95967326	40,92	23333917	37,92
200-499 dekar arası	173774	4,27	46487432	19,82	6681673	10,86
500-999 dekar arası	24201	0,59	14982493	6,39	1598355	2,60
1000-2499 dekar arası	10266	0,25	13856621	5,91	1100431	1,79
2500-4999 dekar arası	1930	0,05	6538082	2,79	209966	0,34
5000 dekar ve üzeri	441	0,01	4789427	2,04	146676	0,24
Toplam	4068432	100,0	234510993	100,0	61531631	100,0

Tablo 4: Türkiye’de Tarımsal İşletmelerin Genel Yapısı – Arazi Büyüklüğü (www.tarim.gov.tr 10.05.2011).

Tarımsal krediler, üreticinin ihtiyaç duyduğu yabancı kaynakları temin ederken başvurduğu çözümlerden biridir. Gerek orta – büyük birim, gerekse küçük ve ailesel işletmeler, yapacakları tarımsal yatırımları finanse etmek ya da mevcut durumlarını ve üretimlerini devam ettirebilmek için çeşitli kredilere başvurmaktadır.

TÜRKİYE'DE TARIMSAL İŞLETMELERİN GENEL YAPISI ÜRETİM KONULARI (www.bddk.gov.tr 12.04.2011).

Grafik 1: Türkiye'de Tarımsal İşletmelerin Genel Yapısı – Üretim Konuları (www.tarim.gov.tr 12.04.2011).

Türkiye'de tarımsal krediler açısından gelişmekte ancak hala yeterli düzeye ulaşmamış bir piyasa vardır. Türkiye'nin sosyo - kültürel ve ekonomik yapısı nedeniyle üretimin küçük aile işletmelerinde yoğunlaşması ve bu işletmelerde sermaye açısından kısıtların çokluğu tarımsal finansmanın öncelikli sorunlarından biri olarak düşünülebilir. Ülkemiz sanayileşme sürecini tamamlayamayan ülkelerin çoğunda olduğu gibi, ekonomik olarak tarım temelli bir görünüm ortaya koymaktadır. Gerekli teknolojinin yurt içinde üretilmemesi nedeniyle, makine – ekipman ve temel yatırım malları ithalat ile karşılanmaktadır (Zeytinoğlu, 2002).

5.5.1 Tarımsal Kredilerin Vadelerine Göre Ayırımı

Mülkiyet Durumu	İşletme Sayısı	Payı (%)	Arazi Miktarı	Payı (%)
Kendi Arazisi Olan	3901389	98,35	232276879	99,05
Kendi Arazisi Olmayan	65433	1,65	2234114	0,95
Yalnız Kira ile Arazi İşleten	46636	71,27	1358154	60,79
Yalnız Ortakçılık ile Arazi İşleten	12408	18,96	602214	26,96
Diğer Şekillerde Arazi İşletenler	4529	6,92	199643	8,94
İki veya Daha Fazla Tasarruf Şekli ile Arazi İşletenler	1860	2,84	74103	3,32

Tablo 5: Türkiye'de Tarımsal İşletmelerin Genel Yapısı – Mülkiyet Yapısı (www.tarim.gov.tr 13.04.2011).

5.5.1.1 Kısa Vadeli Krediler

Bu kredilerin amaçları uzun vadede ortaya çıkacak yatırım giderlerini karşılamak değil, işletme içindeki üretimi kısa vadelerle finanse etmeye çalışmaktır. Bu nedenle işletme kredileri de denen bu kredilerin vadesi bir yıla kadar vadeli olmakta ve bir yıldan daha az zamanda likiditeye dönüşebilecek dönen varlıklardan karşılanması esas olarak amaçlanmaktadır.

İşletmelerin ihtiyacı olacak işletme sermayesinin karşılanmasına yönelik açılan bu kredilerin kullanılma amacı girdi, işçilik ve bakım masraflarını karşılamaktır. Kısa vadeli kredilerin kullanım amaçları;

- a. İşletme giderlerinin finansmanı,
- b. İşletme sahibi ailenin geçimini sağlamak amacıyla yaptıkları genel giderlerin karşılanması,
- c. Süresi dolan eski borçların ödenmesi için kaynak olarak kullanılmaları,
- d. Tarımsal faaliyet sonucu elde edilen ürünlerin pazarlanması için uygun piyasa koşullarının hazırlanması olarak sıralanabilir.

Sadece kısa vadeli kredilerin kullanımı işletmede bazı finansal sorunlara neden olabilmektedir. İşletmelerde kısa vadede getirisi olması beklenen faaliyetler dışında kullanılan kısa vadeli krediler, beklenen getirinin geç, kredi vadesinin erken olması nedeniyle sorunlar oluşturmaktadır (*Duman, 1997*). Örneğin; üretici aldığı kısa vadeli kredinin, uzun sürede getiri oluşturacak bir yatırımda kullanılması durumunda, kredi vadesi geldiğinde ödenmesinde sıkıntılar yaşanacaktır (*Zeytinoğlu, 2002*).

5.5.1.2 Orta Vadeli Krediler

Bu krediler genellikle 1 – 5 yıl arasında vadesi olan kredilerdir. İşletmenin taşınmaz malları ve yatırımları gibi işletmeyi geliştirici varlıkların finanse edilmesi amacıyla kullanılırlar. Tarımsal üretim için büyük önem taşıyan sulama sistemlerinin kurulması ve bakımı, genel olarak orta ve uzun vadede üretim çıktısı sağlayan fidelik ve fidanlık düzenlemeleri, toprağın

geliştirilerek tarımsal üretime uygun hale getirilmesi, damızlık hayvan alınması, makine ve araç-gereç için gerekli finansmanın sağlanması amacıyla kullanılırlar. Orta vadeli kredilerin geri ödenmesinde karşılaşılabilecek sorunları engellemek için önemli olan nokta, kredilerle finansmanı sağlanan unsurun, verimli olarak kullanılabileceği sürenin, kredinin geri ödeme vadesinden kısa olmamasıdır (*Duman, 1997*).

5.5.1.3 Uzun Vadeli Krediler

Bu vadedeki krediler, tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin taşınmaz mallarının satın alınması ve gelir artışının sağlanması için uzun süre geçmesi gereken yatırımların finansmanının sağlanması amacıyla kullanılmaktadır. Uzun vadeli kredilerin vadeleri 5 – 20 yıl arası değişebilmektedir (*Duman, 1997*).

Uzun vadeli kredilerde sık olarak gayrimenkul ipoteği yapılarak teminat sağlanmaktadır. Borcun ödenmemesi durumunda, alacaklı kurum ki, Türkiye’de genellikle bankalar gayrimenkule el koyarak, alacağının bedelini karşılar (*Zeytinoglu, 2002*)

5.5.2 Bankaların Sunduğu Kredi Olanakları

TARIMIN FİNANSÖRLERİ		
YALNIZCA KREDİ VEREN KURULUŞLAR	KREDİ+HİBE VEREN KURULUŞLAR	YALNIZCA HİBE VEREN KURULUŞLAR
1. Bankalar 2. Tarım Kredi Kooperatifleri 3. Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri 4. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri 5. Leasing Şirketleri 6. Sözleşmeli Üretim Yapan Firmalar	1. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 2. Hazine Müsteşarlığı 3. Çevre ve Orman Bakanlığı 4. BSYD Genel Müdürlüğü	1. Avrupa Birliği

Tablo 6: Tarımın Finansörleri (www.bddk.gov.tr 17.04.2011).

Özel bankalar çeşitli tarımsal kredi paketleriyle üreticilere yabancı kaynak imkânı sunmaktadırlar. Tarımsal üretim yapan işletme ve üreticilere kredi veren önemli kuruluşların bazıları şunlardır;

- Akbank
- Denizbank
- Finansbank
- Garanti Bankası
- Halk Bankası
- Türkiye İş Bankası
- Türkiye Vakıflar Bankası
- T.C.Ziraat Bankası

Türkiye’de bankalar çeşitli tarımsal kredi paketleriyle üreticilere yabancı kaynak sağlamaya çalışmakta, gerektiğinde de bu kredi paketlerinde zaman zaman ve her yıl yenilemeler yapmaktadır.

5.5.3 Tarım Kredi Kooperatifleri

Tüm dünyada ve Türkiye’de tarımsal faaliyet gösteren kişi veya işletmelerin başvurduğu yabancı kaynak sağlayıcılarından birisi de tarım kredi kooperatifleridir. Genel olarak, kooperatif kavramı şahısların kendi istekleriyle kurdukları bir birleşme, ortaklarının ekonomik haklarının savunma amacıyla ve bir sermaye değil şahıs birleşmesi olduğu görülmektedir (*Mülayim, 1973*).

Kooperatifler, kendilerine özgü yapıları, kuruluşlarında ve işleyişlerinde bazı ilkelere uyulması zorunluluğun ortaya çıkarmıştır. Bunlardan birisi serbest giriş ilkesidir. Kooperatiflere katılacak kişilerin, belirlenmiş amaçlara uydukları ve istenen sorumlulukları yerine getirdikleri sürece, ırk, din ve dillerine bakılmaksızın üye olmalarına izin verilmesi anlamına gelir (*Sarı, 2000*).

Bu serbestlik ilkesi, fertler ve kooperatif açısından ayrı olarak incelenmelidir. Fertler açısından incelendiğinde, kooperatifin kendisine getireceği yararları gören ve bunlardan yararlanmak amacıyla kooperatife

giren bir üye, kooperatif hizmetlerine artık ihtiyacı olmadığını fark ettiği zaman kooperatiften çıkmak konusunda da serbesttir (*Mülayim, 1995*).

Diğer bir ilke demokratik yönetimdir. Bu ilke, bir ortağa bir oy hakkı tanınmasıyla ifade edilir. Ortağın payı ne olursa olsun, oy hakkı birdir. Ayrıca demokratik yönetim ilkesi, kooperatif yönetiminde bulunan kişilerin, üyelere karşı sorumlulukları olması, üyelerin yönetimi eleştirme ve ihtiyaç duyulursa değiştirebilme hakkının olduğunu da anlatmaktadır. Kooperatife aktarılan sermayeye, eğer veriliyorsa, sınırlı bir oranda bir faiz verilmesi, sermayeye sınırlı faiz verilmesi ilkesi olarak bilinir. Ancak, kooperatif eğer sermayeye hiç faiz vermiyorsa bu ilkeyi ihlal ettiği anlamına gelmez. (*Mülayim, 1995*).

Tarım kredi kooperatiflerinin genel olarak amacı, ortaklarına mümkün olan en ucuz ve yeterli krediyi sağlamaktır. Kooperatiflerden kredi alarak dış kaynak ihtiyacını karşılamaya çalışanlar genellikle küçük üreticilerdir. Bunun nedeni, küçük üreticilerin bankalardan kredi alabilme olanaklarının olmayışındır. Bankalar daha çok büyük üreticilere kredi verebilmektedirler. Küçük çiftçinin ya ipotek ettirebileceği toprağı yoktur ya da toprağının banka için değeri, kullanmak istediğı banka kredisini karşılayacak büyüklükte değildir (*Mülayim, 1995*).

Tarım kredi kooperatiflerinin farklı çalışma konuları vardır. Bunlar arasında, ortakların kısa ve orta vadeli gereksinimlerini karşılamak, ürünlerini değerlendirmek, ortak yararlanabilecekleri her çeşit makine, ekipman ve tesisleri edinmek vardır. Bunun yanında, üretim ve mecburi tüketim maddeleri ile üretim araçlarını toptan sağlamak, el sanatlarını geliştirmek ve mamullerini değerlendirmek, mesleki ve teknik yönden eğitim çalışmaları düzenlemek, mevduat toplamak, bankacılık hizmetleri ve sigorta acenteliğı yapmak gibi çalışma konuları da vardır (*Sarı, 2000*).

Tarım Kredi Kooperatiflerinden Tarımsal Üretime Yönelik Krediler

Tarım Kredi Kooperatifleri 145 yıllık bir geçmişe sahip yaygın şube ağı ve kooperatifçilik alanında yetişmiş nitelikli personeliyle tarımsal üretim yapan ve Kooperatiflere üye olan üreticilerin ekonomik menfaatlerini korumak ve

özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ortaklara “Kısa ve Orta Vadeli Kredi”leri kullanılmaktadır (www.tarimkredi.org.tr 20.04.2011)

a. Kısa Vadeli İşletme Kredileri

“Kısa vadeli İşletme Kredileri”, ortakların tarımsal işletmesinin tohumluk, fide, fidan, kimyevi gübre, zirai mücadele ilacı, karma hayvan yemi, akaryakıt gibi girdilerin temini ve nakit ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile bir yıl vade ile verilen kredidir.

- **İşletme (Çevirme) Kredileri**

“İşletme Kredileri”, ortağın yıllık devamlı üretim giderlerini karşılamak ve işletme sermayesinin eksik unsurlarını tamamlamak amacıyla o yılın ürün bedelinden ödenmek üzere en çok bir yıl vade ile açılmakta ve nakit olarak kullanılmaktadır.

- **Tohumluk Kredileri**

“Tohumluk Kredileri” bir dekadandan elde edilecek ürün verimini artırmak amacıyla ortaklara aynı olarak hububat, patates gibi ürünler için kullanılan en çok 1 yıl vadeli kredidir.

- **Kimyevi Gübre Kredileri**

Bir dekadandan elde edilecek ürün verimini artırmak amacıyla en çok bir yıl vadeli ve aynı olarak kullanılır.

- **Hayvancılık İşletme Kredileri**

Tarımsal bir işletmesi olan veya arazisi olmadığı halde doğrudan doğruya besicilik dahil hayvancılıkla uğraşan ortaklara hayvanların cinsi ve sayısı göz önüne tutularak verilen kredilerdir. Hayvancılık kredileri büyük ve küçükbaş hayvancılık, arıcılık, kümes hayvancılığı v.b. kapsamaktadır.

- **Tarımsal İlaç Kredileri**

Zirai mücadele için açılan ilaç kredileri ile ürün cinsi ve ekim sahası göz önüne tutularak ortakların her türlü haşere, zararlı ile mücadele etmesini sağlamak üzere aynı olarak kullanılan kredilerdir.

- **Akaryakıt Kredisi**

Ortaklarımızın ihtiyaç duydukları motorin ve madeni yağ ihtiyaçları aynı olarak karşılanmaktadır.

b. Orta Vadeli Yatırım Kredileri

- **Donatma Kredileri**

Tarımsal işletmenin canlı ve cansız demirbaş unsurlarını oluşturan her nevi tarımsal araç, meyve fidanı ile irat hayvanlarının sağlanması amacıyla en çok 3 yıla kadar vade ile açılan aynı olarak kullanılan kredilerdir.

- **Tarımsal Araç-Gereç Kredileri**

İşletmenin faaliyetini sürdürmesinde ihtiyaç duyulan her çeşit tarımsal araç-gereç, tarımsal araç lastikleri, sergi ve örtü malzemesi vb. diğer girdilerin kooperatifçe sağlanarak ortaklara en çok 3 yıla kadar vadeli kullanılan aynı kredilerdir.

- **Hayvancılık Donatma Kredileri**

Ortağın ihtiyacı olan kültür ırkı büyükbaş ve küçükbaş irat hayvanı, arı kovanı ve kolonisi, su ürünleri ekipmanları, ipekböcekçiliği ve kümes hayvancılığında kullanılan donatma malzemelerinin kooperatiflerce sağlanarak ortaklara en çok 3 yıla kadar vadeli kullanılan aynı kredilerdir.

Tarım Kredi Kooperatifleri Kredi Limitleri

- **Genel Şahıs Haddi 20.000.-TL**

(Kooperatif yetkisinde azami kullanılabilecekleri kredi miktarı)

- **Özel Şahıs Haddi 100.000.-TL**
(Bölge Birliğinin onayı ile Genel Şahıs haddinin azami 3 katına kadar)
- **Sözleşmeli Üretim şahıs haddi 100.000.-TL**
(Ortakla sözleşme yapmak şartıyla Bölge Birliği onayıyla Genel Şahıs haddinin 3 katına kadar)

“Özel Şahıs ve Sözleşmeli Üretim” haddinin üzerinde kredi talebinde bulunan ortakların kredi durumları Bölge Birliğinin teklifi üzerine Merkez Birliğince değerlendirilmektedir.

- **Ortaklardan İstenen Teminatlar**

Kredinin; ödeme gücü bulunan en az iki ortağın müşterek borçlu ve müteselsil kefaleti ile kullanılması esastır. 10.000.-TL'nin üzerinde kredi tespit edilen ortaklar ile kendilerinden maddi teminat alınmasına lüzum görülen ortaklar için müşterek borçlu ve kefillik müessesesi yanında taşınmaz mal ipoteği ve/veya araç/traktör rehini alınır.

Tarım Kredi Kooperatifleri Kredi Faiz Oranları

Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından kullanılan tarımsal kredi cari faiz oranı % 13 olmakla birlikte 2010/6 ve 2010/745 sayılı BKK kapsamında kullanılan kredilerin faiz oranları aşağıdaki şekildedir.

<u>%0 Faizli Krediler</u>	
Tarla İçi Modern Basınçlı Sulama Sistemleri	
1. (Damla Sulama, Yağmurlama Sulama) (yatırım)	% 0
2. Süt sığırcılığı (yatırım)	% 0
3. Damızlık etçi sığır yetiştiriciliği (yatırım) (sığır-manda)	% 0
4. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (yatırım) (sığır-manda)	% 0
5. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (yatırım) (koyun-keçi)	% 0
6. Büyükbaş hayvan besiciliği (işletme)	% 0

<u>%60 İndirimli (%5,2) Faizli Krediler</u>	
7. İyi tarım uygulama kredisi (işletme-yatırım)	%5,2
8. Organik tarım (işletme-yatırım)	%5,2
9. Süt sığırcılığı (işletme)	%5,2
10. Damızlık düve yetiştiriciliği (işletme-yatırım)	%5,2
11. Diğer sulama sistemleri (derin kuyu açılması v.b.)(yatırım)	%5,2
<u>%50 İndirimli (%6,5) Faizli Krediler</u>	
12. Sertifikalı tohum, fide, fidan yurt içi üretimi/kullanımı (İ-Y)	%6,5
13. Standart fidan yurt içi üretimi/kullanımı (İ.Y)	%6,5
14. Damızlık etçi sığır yetiştiriciliği (işletme) (sığır-manda)	%6,5
15. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (işletme) (sığır-manda)	%6,5
16. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (işletme) (koyun-keçi)	%6,5
17. Büyükbaş hayvan besiciliği (yatırım)	%6,5
18. Küçükbaş hayvan besiciliği (işletme-yatırım)	%6,5
19. Arıcılık (işletme-yatırım)	%6,5
20. Yumurta tavukçuluğu (işletme-yatırım)	%6,5
21. Et tavukçuluğu (işletme-yatırım)	%6,5
22. Su ürünleri yetiştiriciliği (işletme-yatırım)	%6,5
23. Kontrollü örtü altı yetiştiriciliği (işletme-yatırım)	%6,5
24. Tarımsal Mekanizasyon (yatırım) (Traktör ve biçerdöver hariç)	%6,5
<u>% 25 İndirimli (%9,75) Faizli Krediler</u>	
25. Diğer İşletme ve Yatırım Kredileri	%9,75

5.5.4 Tarım Satış Kooperatifleri

Tarım satış kooperatifleri de üreticilerin gelir düzeylerini arttırmaya yönelik faaliyetler sürdüren kooperatiflerdir. Üreticiler, üretim sırasında ya da işletmelerinin ıslahı ve yenilenmesi için gerekli olan yabancı kaynaklarını tarım kredi kooperatiflerinden karşılamaktadır. Ancak üreticiler için bu her zaman mümkün olamamaktadır. Üreticilerin tarımsal faaliyetleri sonucunda elde ettikleri ürün, son halka olan tüketiciye gelmeden önce birçok aracı ve komisyoncudan geçmektedir.

Bu nedenle, tüketicinin ödediği paranın ancak küçük bir kısmı üreticiye gelir olarak yansımaktadır. İşte bu sorunu ortadan kaldırmak amacıyla tarım satış kooperatifleri kurulmuştur. İlk amaçları, ortakları olan üreticilerin ürünlerini en iyi biçimde değerlendirmek, ürünlerin iç ve dış pazarda en iyi değerde satışını gerçekleştirmek ve tüketicilerin ödedikleri paranın mümkün olduğu kadar fazla kısmının ortakları olan üreticiler tarafından alınmasını sağlamaktır (*Mülayim, 1995*).

5.5.5 Devlet Destek ve Teşvikleri

Tarımsal üretimin, genellikle doğa koşullarının şekillendirdiği bir takım risklerle yürütülen bir faaliyet olması, ekonomik olarak işlevsellik sağlayan piyasa mekanizmalarının etkisini yeterince göstermesine olanak vermemektedir. Sanayi kollarında olduğu gibi, arz ve talebi şekillendirme seçeneğinin, tarımsal üretimde yeterince yer bulamaması, tarım sektöründe bir takım farklı kuralların olması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Tarım politikaları da, bu ekonomik kuralların genelde makro bazda olanlarıyla ilgili bir kavramdır (*Sayın, 2003*).

Tarım politikalarının, ulusal ve uluslar arası bazda farklı uygulama ve çalışma alanları ile yürütücüleri vardır. Ülkemizde, ulusal tarım politikalarının en yetkin kurumu Tarım Bakanlığı'dır. Bunun yanında çeşitli kamu kuruluşları ve kooperatifler, çiftçi ve meslek kuruluşlarıdır. Uluslar arası alanda ise dünya çapında tanınmış kuruluşlar olan WTO, FAO, IMF, WB vd., bölgesel olarak birleşmiş kuruluşlar olan AB, OECD vd. ve uluslararası mal anlaşmaları belirleyici rol üstlenmektedir (*Sayın, 2003*).

Türkiye tarımsal üretimin çok yoğun olarak yapıldığı ve nüfusunun önemli bir bölümünün tarımla uğraştığı bir ülke olmasından dolayı, ulusal tarım politikalarının ülkenin geneli üzerinde çok büyük bir etkisi vardır. Bu politikalar içerisinde destekleme politikaları çok önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'de verilen belli başlı tarımsal destekler doğrudan gelir desteği, prim ödemeleri,

alternatif ürün desteği, hayvancılık ve yem bitkileri desteğidir (*II. Tarım Surası, 2004*).

Tarımsal desteklemelerin ortaya çıkması çok farklı sebepleri barındırmaktadır. Bunlardan bir tanesi, tarımsal üretim faaliyetinin kendine özgü özellikleridir. Bu özellikler nedeniyle tarımsal üretimin desteklenmesi gerekliliği önem kazanmıştır. Tarımsal üretim faaliyetinin en önemli özelliklerinden biri, üretimin tabiat koşullarına bağlı olması ve önemli seviyede risk alınarak gerçekleştirilmesidir. Doğa olayları üretimi önemli derecede etkilemektedir. Bu da gelir ve ürün kaybına karşı bir güvence beklentisi ortaya koymaktadır. Bunun yanında tarımsal işgücüne olan talebin bazen yoğun olması bazen de atıl işgücü ortaya çıkması, üretimin yıl boyu sürekli olmaması ancak alet ve makine amortisman masraflarının yıl boyu sürekli devam etmesi, tarımın değişen piyasa koşullarına hemen uyum sağlayamaması, tarımsal üretimde girdilerin sürekli arttırılmasına rağmen üretimin bir süre sonra artış göstermemesi de desteklemeleri gerekli kılmaktadır. Tarım ürünlerinin arz ve talep esneklikleri azdır, piyasada arz ve talep dengesi ayarlamak zordur ve tarım sektöründe sürekli bir gelir dalgalanması oluşmaktadır.

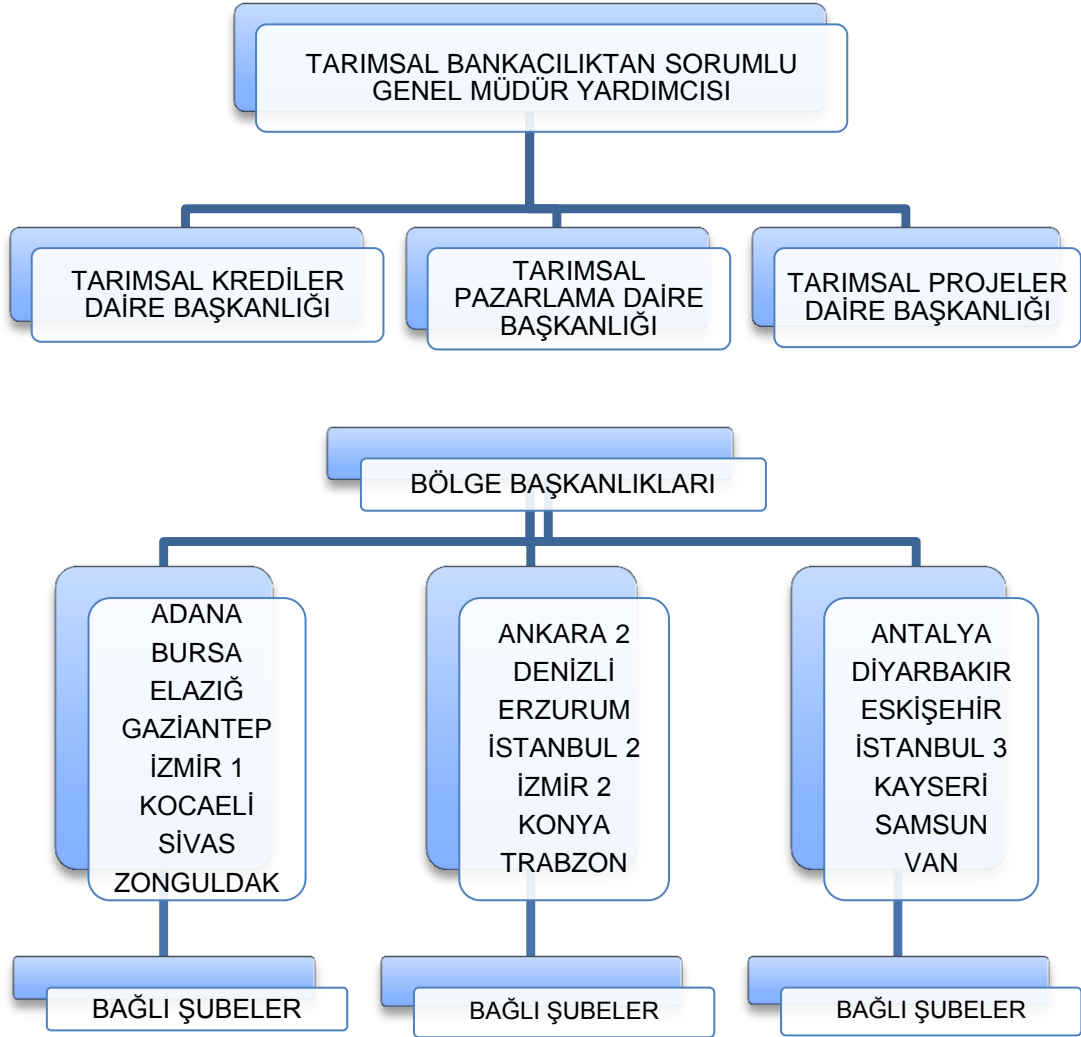
Ekonomik olarak iyi ve talebi yüksek olan ürünler her yerde yetiştirilememekte, bölgenin ekolojik koşulları göz önüne alınarak ürün seçimi yapılma zorunluluğu önem kazanmaktadır. Üretimde, sanayi kollarında olduğu gibi sermayenin yüksek bir devir hızına sahip olmaması da tarımsal desteklemeye gerek duyulmasına neden olan durumlardan biridir. Bunun yanında tarımsal işgücüne olan talebin bazen yoğun olması bazen de atıl işgücü ortaya çıkması, üretimin yıl boyu sürekli olmaması ancak alet ve makine amortisman masraflarının yıl boyu sürekli devam etmesi, tarımın değişen piyasa koşullarına hemen uyum sağlayamaması, tarımsal üretimde girdilerin sürekli arttırılmasına rağmen üretimin bir süre sonra artış göstermemesi de desteklemeleri gerekli kılmaktadır. Tarım ürünlerinin arz ve talep esneklikleri azdır, piyasada arz ve talep dengesi ayarlamak zordur ve tarım sektöründe sürekli bir gelir dalgalanması oluşmaktadır. Ekonomik olarak iyi ve talebi yüksek olan ürünler her yerde yetiştirilememekte, bölgenin ekolojik koşulları göz önüne alınarak ürün seçimi yapılma zorunluluğu önem

kazanmaktadır. Üretimde, sanayi kollarında olduğu gibi sermayenin yüksek bir devir hızına sahip olmaması da tarımsal desteklemeye gerek duyulmasına neden olan durumlardan biridir (Sayın, 2003).

5.6 T.C.Ziraat Bankası'nın Tarımsal Kredi Uygulamaları

Türkiye'de kurumsallaşmış tarımsal kredi kaynaklarının başında en etkin kurum T.C. Ziraat Bankasıdır. Tarım kesimine açılan kredilerin hemen tamamı T.C.Ziraat Bankası tarafından karşılanmaktadır ve bu kredilendirmede T.C.Ziraat Bankası'nın karşılaştığı belli başlı sorunlar; küçük işletme yapısı, geçimlik / yarı geçimlik işletmelerin çokluğu, tarımın sosyal boyutunun çok ön planda olması, dağınık örgütlenme yapısı, düşük verimli üretim, plansız üretim, tarımsal ürünlerdeki fiyat istikrarsızlığı, teminat bulma güçlüğü, bankalar arasındaki büyük fiyatlama farklılıkları gibi konulardır.

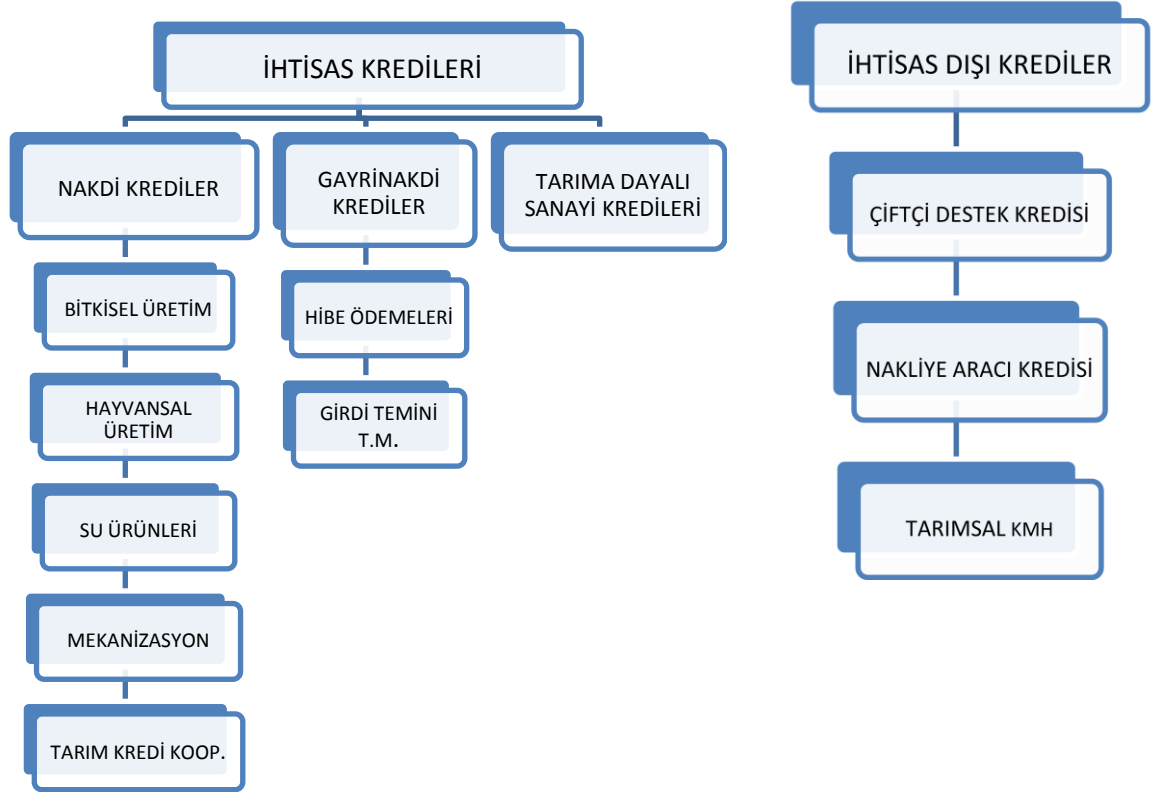
ZİRAAT BANKASI'NDA TARIMSAL BANKACILIK ORGANİZASYON YAPISI

Şekil 2: Ziraat Bankası'nda Tarımsal Bankacılık Organizasyon Yapısı (www.ziraatbank.com.tr 10.06.2011).

T.C.Ziraat Bankasının kullandığı krediler;

1. Sermaye tamamlayıcı ya da sağlayıcı nitelikteki krediler,
 - a. Üreticinin işletme sermayesi unsurlarını tamamlamak,
 - b. Tarımsal üretimi verimli kılmak, iyileştirmek,
 - c. Üreticiyi tarımsal bir işletmeye sahip kılmak veya işletmesini genişletecek toprak edindirmek.
2. Fiyat politikasını ayarlama amacına yönelik krediler,
 - a. Tarımsal ürünlerin sürüm ve satışını kolaylaştırmak ve yükseltmek amacını taşıyan krediler.

Şekil 3: T.C. Ziraat Bankası Kredi Konuları (www.ziraatbank.com.tr 10.06.2011).

Tarım sektörüne açılan kredilerin tamamına yakınına sağlayan T.C.Ziraat Bankası, tarım üreticilerinin kredi gereksinimlerini ya doğrudan üreticilere açtığı kredilerle ya da aracılığıyla olmak üzere karşılamaktadır. Bu sınıflandırmayı daha açık bir biçimde üç bölümde incelemek mümkündür (Demirgil, 1981).

- Normal tarımsal krediler,
- Kontrollü tarımsal krediler,
- Özel fonlardan açılan tarımsal krediler.

Bakanlar Kurulu Kararları

- 29.01.2010 tarihli ve 27477 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar (2010/6),
- 01.08.2010 tarihli ve 27659 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2010/745 T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince

Tarımsal Üretim Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Kararda Değişiklik Yapılması Hakkında Karar,

- 06.10.2010 tarihli ve 27721 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2010/916 Türkiye Halk Bankası A.Ş., T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerine Verilen Görevlere İlişkin Bazı Bakanlar Kurulu Kararlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Karar,

Ve Tebliğler

- 18.03.2010 tarihli ve 27525 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Tarımsal Üretim Yönelik Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullandırılmasına İlişkin Uygulama Esasları Tebliği (No: 2010/8)

Çerçevesinde;

T.C. Ziraat Bankası A.Ş. (Banka) ve Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK)'nın kredi kullandırmalarına ilişkin usul, esas ve kıstaslarına uygun olmak koşuluyla; bu Kararda belirtilen usul ve esaslar dikkate alınarak, gerçek ve/veya tüzel kişi üreticilere (kamu kurum ve kuruluşları hariç), Banka ve TKK tarafından 01.01.2010 – 31.12.2010 tarihleri arasında (bu tarihler dahil) Bankaca uygulanmakta olan tarımsal kredi cari faiz oranlarından kredi konuları itibarıyla aşağıda belirtilen oranlarda indirim yapılmak suretiyle tarımsal kredi kullandırılabilir.

KREDİ KONULARI	UYGULANACAK İNDİRİM ORANI (%)
İYİ TARIM UYGULAMALARI	
İyi tarım uygulama kredisi (işletme-yatırım)	60
ORGANİK TARIM	
Organik tarım (işletme-yatırım)	60
Organik girdi üretimi (işletme-yatırım)	60

TOHUM, FİDE, FİDAN ÜRETİMİ/KULLANIMI	
Sertifikalı tohum, fide, fidan yurt içi üretimi/kullanımı (işletme-yatırım)	50
Standart fidan yurt içi üretimi /kullanımı (işletme-yatırım)	50
ARGE	
Tarımsal ARGE (yatırım)	40
HAYVANSAL ÜRETİM	
Süt sığırcılığı (işletme)	60
Süt sığırcılığı (yatırım)	100
Damızlık etçi sığır yetiştiriciliği (işletme)	50
Damızlık etçi sığır yetiştiriciliği (yatırım)	100
Damızlık düve yetiştiriciliği (işletme-yatırım)	60
Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (sığır-manda) (işletme)	50
Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği (sığır-manda) (yatırım)	100
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (koyun-keçi) (işletme)	50
Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği (koyun-keçi) (yatırım)	100
Kanatlı sektörüne yönelik bio-güvenlik (işletme-yatırım)	60
Arıcılık (işletme-yatırım)	50
BÜYÜKBAŞ VE KÜÇÜKBAŞ HAYVAN BESİCİLİĞİ	
Büyükbaş hayvan besiciliği (işletme)	100
Büyükbaş hayvan besiciliği (yatırım)	50
Küçükbaş hayvan besiciliği (işletme - yatırım)	50
TAVUKÇULUK	
Yumurta tavukçuluğu (işletme- yatırım)	50
Et tavukçuluğu (işletme- yatırım)	50

SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİ	
Su ürünleri yetiştiriciliği (işletme-yatırım)	50
TARIMSAL SULAMA	
Tarla içi modern basınçlı sulama sistemleri (damla sulama, yağmurlama sulama) (yatırım)	100
Diğer sulama sistemleri (derin kuyu açılması vb.) (yatırım)	60
TARIMSAL MEKANİZASYON	
Tarımsal mekanizasyon (traktör ve biçerdöver hariç) (yatırım)	50
KONTROLLÜ ÖRTÜALTI TARIMI	
Kontrollü örtüaltı yetiştiriciliği (işletme-yatırım)	50
İHRACATI YAPILAN DOĞAL ÇİÇEK SOĞANLARININ ÜRETİMİ	
İhracatı yapılan doğal çiçek soğanlarının üretimi (işletme-yatırım)	50
TIBBİ AROMATİK BİTKİ YETİŞTİRİCİLİĞİ	
Tıbbi aromatik bitki yetiştiriciliği (işletme-yatırım)	50
DİĞER İŞLETME VE YATIRIM KREDİLERİ	25

T.C.Ziraat Bankasının Kullandırdığı Kredilerde Kabul Ettiği Teminatlar;

- Gayrimenkul İpoteği
- Kefalet
- Taşıt Rehni
- Teminat Mektubu
- Alacak Temliki
- Nakit / Mevduat / Hazine Bonosu vb.
- Makbuz Senetlerinin Rehni.

T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Türkiye’de uzun yıllar boyunca yaygın hizmet ağını esas ilke olarak benimseyerek;

- Kaliteli ve yüksek verimle üretim yapılabilmesi,
- Tarımsal girdilerin doğru zamanda ve doğru teknolojiler ile kullanılabilmesi,
- Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretiminde maliyetlerin düşürülebilmesi,
- Yetiştirilen ürünlerin işlenebilmesi, depolanabilmesi ve kolaylıkla pazarlanabilmesi,
- Üretimde ileri teknoloji tekniklerinin kullanılabilmesi,
- Tarımsal gelir ve refah düzeyinin artırılabilmesi vs.

Amaçları doğrultusunda tarımsal işletmelerin finansman ihtiyaçlarını karşılayarak Türk Çiftçisinin her zaman için yanında olmuştur.

T.C.Ziraat Bankası A.Ş. tarımsal işletmelerin kısa vadeli işletme giderlerini finanse etmek üzere işletme kredisi, yatırım giderlerini finanse etmek üzere yatırım kredisi ürünlerini sunmaktadır.

31.05.2011 tarihi itibarıyla T.C. Ziraat Bankası A.Ş. tarımsal kredi faiz oranları ise aşağıdaki gibidir (www.ziraatbank.com.tr 11.06.2011);

Damızlık Süt Sığırcılığı	7,00
Damızlık Düve Yetiştiriciliği	7,00
Büyükbaş Süt Hayvanı Yetiştiriciliği (Sığır-Manda)	10,50
Küçükbaş Süt Hayvanı Yetiştiriciliği (Koyun-Keçi)	8,75
Kanatlı Sektörüne Yönelik Bio Güvenlik	7,00
Arcılık	8,75
Su Ürünleri Yetiştiriciliği	8,75
Sertifikalı Tohum ve Fide Kullanımı	7,00
Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde Yapılacak Süt Hayvancılığı	7,00
Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinde Yapılacak Besicilik	7,00
Sertifikalı Tohum ve Fide Üretimi	8,75
Sertifikalı Meyve Fidanı Üretimi /Kullanımı	8,75
Organik Tarım	7,00
Organik Girdi Üretimi	7,00

İyi Tarım Uygulamaları	7,00
Tarımsal AR-GE	10,50
Kontrollü Örtü Altı Yetiştiriciliği	10,50
Tarla İçi Modern Basınçlı Sulama Sistemleri (Damla-Yağmurlama Sulama)	0,00
Diğer Sulama Sistemleri (Derin Kuyu Açılması vb.)	7,00
Tarımsal Mekanizasyon (Traktör-Biçerdöver Hariç)	10,50
İhracatı Yapılan Doğal Çiçek Soğanlarının Üretimi	8,75
Tıbbi Aromatik Bitki Yetiştiriciliği	10,50
Diğer Bitkisel Üretim	13,13
Diğer Hayvansal Üretim	13,13
Diğer Tarımsal Mekanizasyon	13,13
Diğer Su Ürünleri	13,13
Diğer Değişken Faizli Traktör ve Biçerdöver	13,13
Destekleme Ödemelerinin Temliki Karşılığı Kredi	13,13
Arazi Alımı Kredisi	13,13
Arazi ve İşletme Edindirme Kredisi	13,13
Hasat ve Pazarlama Kredisi	13,13
Birlik ve Kooperatiflere Açılacak Krediler	13,13

T.C.Ziraat Bankası A.Ş.'nin sektör ortalaması altında kalan bu oranlarıyla asıl hedefi daha fazla kredi kullanıcısına hitap ederek, tarımsal krediyi sağlıklı bir şekilde desteklemeye çalışmaktadır.

5.6.1 T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Tarımsal Kredi Türleri

a) İşletme Kredileri

Bitkisel üretim, hayvansal üretim, su ürünleri yetiştiriciliği veya avcılığı konularında işletme sermayesi ihtiyacının finansmanına yönelik olarak kullanılan kısa vadeli kredilerdir.

İşletme sermayesi ihtiyacı; işletme gelirleri, işletme giderlerini karşılayıncaya kadar geçen sürede yapılan harcamalardır.

İşletme kredileri;

- Bitkisel üretim faaliyetlerinde; tohum, gübre, ilaç, fide, işçilik v.b. giderlerinin,
- Hayvansal üretim faaliyetlerinde; yem, ilaç, aşı, işçilik ve veterinerlik hizmetleri v.b. giderleri ile büyük ve küçükbaş besi hayvancılığında hayvan alımı, et tavukçuluğu, yumurta tavukçuluğu ile damızlık tavukçulukta civciv ve yarka alımı, hindi yetiştiriciliğinde hindi palazı alımı ile arıcılıkta ana arı ya da arı kolonisi alımı, balmumu, şeker v.b. üretim giderlerinin,
- Su ürünleri yetiştiriciliği faaliyetlerinde; yavru balık, yem, ilaç, işçilik v.b. giderlerinin,
- Su ürünleri avcılığı faaliyetlerinde; tekne bakım/onarım, yakıt, işçilik v.b. giderlerinin,
- Bitkisel ve hayvansal üretim ile su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılığı konularında ihtiyaç duyulan her türlü tarım alet, makine ve ekipmanların bakım, onarım ve yakıt giderleri ile üretilen ürünlerin toplanması, tasnif ve ambalajlanması, depolanması, nakliyesi ve pazarlanmasına ilişkin giderlerinin,
- Bitkisel ve hayvansal üretim ile su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılığı konularında üretim sürecindeki risklere yönelik yapılan her türlü sigorta giderlerinin,
- Bitkisel ve hayvansal üretim ile su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılığı konularında yukarıda belirtilen giderler dışında tarımsal faaliyete yönelik diğer işletme giderlerinin, finansmanı için açılan kredilerdir.

Diğer taraftan bitkisel, hayvansal üretim ile su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılığı konularında, kullanım ömrü işletme kredisini vadesini aşmayan demirbaşların edinilmesine yönelik giderler de (tek yıllık sera örtüsü, damla sulama boruları, balık ağları v.b.) işletme kredisine konu edilebilir.

b) Yatırım Kredileri

Yatırım kredileri, bitkisel ve hayvansal üretim, su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılığı konularında tarımsal işletme kurulması, edindirilmesi, mevcut işletmelerin büyütülmesi ve modernizasyonu ile sabit sermaye niteliğindeki canlı materyal temini ve araç-gereç, alet, ekipman ve makine alımının finansmanına yönelik olarak kullanılan orta ve uzun vadeli kredilerdir.

Yatırım kredileri;

- Bitkisel ve hayvansal üretim konularında ihtiyaç duyulan araç-gereç, makine, ekipman ve canlı materyal alımı (büyük ve küçükbaş süt veya damızlık hayvan, at, fidan vb.) ile diğer demirbaşların edindirilmesi, bina/tesis (ahır, ağıl, kümes, sera, tavla, depolama, soğuk hava deposu, paketleme ve ambalajlama, derin kuyu açılması, sulama sistemlerinin kurulması) inşası/tadilatı, bağ, meyve bahçesi, fidan yetiştiriciliği ve çok yıllık yem bitkisi tesisleri, arazi, tarımsal işletme edindirilmesi vb. giderlerin,
- Su ürünleri yetiştiriciliği ve/veya avcılığı konularında ihtiyaç duyulan her çeşit avlanma ve yetiştirme araç ve gereçleri, üretme havuzları, kuluçkahane gibi işletme binaları ve bunları tamamlayıcı nitelikteki sabit makineler, aydınlatma ve ısıtma v.b. araç alımı, motor, tekne, balıkçı gemisi, balık ağı ile diğer üretim malzemesi ve sair demirbaşların edindirilmesi, açık deniz balıkçılığına yönelik dalyan, kafes v.b. üretim tesisine ilişkin giderlerin,
- Bitkisel ve hayvansal üretim ile su ürünleri yetiştiriciliği konularında üretime yönelik arazi ve işletme edindirilmesine ilişkin giderlerin,
- Bitkisel ve hayvansal üretim ile su ürünleri yetiştiriciliği/avcılığı faaliyetlerine yönelik diğer sabit sermaye yatırımlarına ilişkin giderlerin, finansmanı için açılan kredilerdir (www.ziraatbank.com.tr 13.06.2011).

Yatırım kredisi ile birlikte açılan işletme kredileri ile henüz verime geçmemiş meyve bahçelerinin bakımı konusunda açılacak krediler yatırım kredisi olarak mütalaa edilir.

5.6.2 T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Tarımsal Kredilendirme İlkeleri

(www.ziraatbank.com.tr 14.06.2011)

- Tarımsal kredi müşterilerinin banka kredi uygulama ve ürünleri hakkında doğru bir şekilde bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi,
- Kredi taleplerinin hızlı bir şekilde değerlendirilerek sonuçlandırılması suretiyle müşteri şikayet ve sızlanmalarına yer verilmemesi,
- Kredi dosyalarının eksiksiz ve doğru bir şekilde tanzim edilmesi,
- Kredilendirmede kredi konusu faaliyetin verimli ve karlı olması, müşterinin talebinin ve ödeme gücünün aşılmaması,
- Bankanın üstlendiği riskin döndürülmesi için ayrılan kaynakların başarılı işletmeler üzerine plase edilmesi, kredilerin yeterli teminat verebilen, ödeme gücü yerinde, borç ödeme alışkanlığı bulunan müşterilere kullandırılması,
- Kredi işlemlerinin Bankacılık Kanunu, ilgili diğer düzenlemeler ve Banka mevzuatı dahilinde yürütülmesi, esastır.

Kredi Kullanacak Müşterilerde Aranılan Şartlar

Gerçek kişi müşterilerde;

- T.C.vatandaşı olması ve Nüfus Kütüğünde kayıtlı bulunması (T.C. vatandaşı olmayan kişilerin kredi talepleri Genel Müdürlükten yetki alınmak suretiyle değerlendirilir),
- Ergin ve ayırt etme gücüne sahip olması,
- Medeni hakları kullanma ehliyetine haiz olması,
- Bankaya vadesi geçen borçlarının bulunmaması,
- Tarım Kredi Kooperatiflerine vadesi geçen borçlarının bulunmaması,

Tüzel kişi müşterilerde;

- Bankaya vadesi geçen borçlarının bulunmaması,
- Kooperatif ve şirketlerin Ticaret Sicil Gazetesinde yayımlanmış ana sözleşmelerinde, diğer tüzel kişiliklerin ise yetkili organlarınca alınmış kararlarında;
- Talep edilen kredi konusu faaliyete ilişkin hüküm bulunması,
- Borçlanma için bir sınır öngörülmüş ise talep edilen kredi miktarının bu sınırı aşmaması,
- Temsile yetkili kişilerin tüzel kişiliği bağlayıcı işlem yapmaya yetkili olması,
- Temsil yetkisinin sınırı ve kapsamının tüzel kişiliğin amaç ve faaliyet konusu ile uyumlu ve kredi işlemleri için yeterli olması,
- Teminat verme konusunda açık bir hüküm bulunması,

Ayrıca, kredi kullanılacak gerçek ve tüzel kişi müşterilerde;

- Tarımsal faaliyette bulunması/bulunmak istemesi,
- TCMB, kredi kartı borcu sorgulamalarında diğer Banka ve finans kuruluşlarına takip hesaplarında kayıtlı borçlarının bulunmaması,
- Son 3 yıl içerisinde henüz kaldırma işlemi yapılmamış çek yasağı ve/veya senet protestolarının bulunmaması, çek yasağı/senet protestolarının süreklilik arz etmemesi,
- Öz kaynaklarını yitirmemiş olması, (nakit ve nakit benzeri kıymetler ile teminat mektubu karşılığı açılacak kredilerde bu şart aranmaz),
- Bankacılık Kanunu'nda belirtilen kısıtlara tabi olmaması,

Şartları aranmaktadır (www.tbb.org.tr 15.06.2011).

5.6.3 T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Tarımsal Kredi Başvurusu ve İnceleme

Kredi başvurusunun, "Tarımsal Kredi Başvuru Formu" ile işletmenin, şirket merkezinin veya ikametgahının bulunduğu yerdeki tarımsal kredi açmaya yetkili şubeye/Tarımsal Bankacılık Şubesine yapılması esastır.

Tarımsal kredi müşterilerinin birden fazla yerde işletmesinin bulunması halinde; talep edilen kredinin özelliği, kontrol imkanları, daha önce kredi açılmış olması gibi nedenlerle kredi başvurusu ilgili şubelerin ve T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Bölge Başkanlığının bilgisi dahilinde mükerrer kredilendirmeye yer verilmemesi kaydıyla, müşteri talebi doğrultusunda krediye konu işletmelerin bulunduğu mahaldeki tarımsal kredi açmaya yetkili şubelerden birine yapılabilir.

Su ürünleri avcılığı ile arıcılık konusunda kredi talebinde bulunacak müşterilerin, ikametgahlarının bulunduğu yerdeki tarımsal kredi açmaya yetkili şubeye başvurmaları gerekir.

Kredi başvurusu sırasında müşteri bilgileri sisteme kaydedilerek müşteri numarası oluşturulur. Tarımsal Kredi Başvuru Formunda yer alan bilgiler kullanılarak müşterinin; Banka ile ilişkileri, protesto, çek, icra bilgileri, piyasa istihbaratı Banka bilgi sistemleri, Kredi Kayıt Bürosu, TCMB sorgulamaları yapılmak suretiyle incelenir.

İnceleme sonucunun olumsuz olması halinde, durum müşteriye yazılı olarak bildirilir. Sorgulamaya ilişkin dökümler, sorguyu yapan personel tarafından imzalanmak suretiyle kredi dosyasında muhafaza edilir.

İnceleme sonucunun olumlu olması halinde, kredi ilişkisine girilmesi uygun görülen müşterilerden, kredi talebinin değerlendirilmesini teminen aşağıda belirtilen bilgi ve belgeler talep edilir.

Kredi taleplerinin hızlı bir şekilde değerlendirilerek sonuçlandırılmasını teminen, müşterilerden istenmesi gereken tüm bilgi ve belgeler liste halinde müşteriye verilir ve belgelerin eksiksiz olarak tamamlanması sağlanır.

a) Gerçek Kişilerden İstenecek Belgeler

- Nüfus cüzdanı fotokopisi (aslı görülerek aslına uygunluğu onaylanır),
- Banka bilgisayar sisteminden (Adres Paylaşım Sistemi) temin edilecek ikametgah bilgisi, söz konusu sistemden adres bilgisine ulaşılamaması halinde, ikametgah adresine düzenlenmiş müşteri adına kayıtlı son aya ait elektrik, doğalgaz, telefon, su vb. faturalardan herhangi birisinin fotokopisi,
- Bilanço esasına göre faaliyet gösterenlerden, son üç yıla ait bilanço ve gelir tablosu, yeni kurulan işletmelerden ise kuruluş veya son yıla ait bilanço/gelir tablosu.

b) Tüzel Kişilerden İstenecek Belgeler

- Tüzel kişiliğe ait ana sözleşmenin (varsa değişikliklerin) yayımlandığı Ticaret Sicil Gazetesi, şirket statüsü dışında kalan tüzel kişilerden, tüzel kişiliğin hukuki durumuna göre yetkili organlarından alınan kararlar,
- Oda kayıt belgesi,
- Vergi levhası,
- Tüzel kişiliği temsile yetkili kişilerin temsil yetkisine ilişkin kararlar ve noter onaylı imza sirküleri,
- Yeni kurulan tüzel kişilikler için kuruluş ve/veya son yıla ait, diğerlerinde ise en az son üç yıla ait bilanço ve gelir tablosu,
- Tüzel kişilerin 100.000.-TL üzerindeki yeni kredi taleplerinde, Merkez Bankası risk araştırması yapılabilmesini teminen, müşteriden alınacak beyanname-taahhütname.

c) Gerçek ve Tüzel Kişilerden İstenecek Ortak Belgeler

- İçinde bulunulan yıla ait Ziraat Odalarınca düzenlenmiş Çiftçi Belgesi veya T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı internet sitesinden temin edilecek Çiftçi Kayıt Sistemi Çiftçi Bilgileri Belgesi (Arıcılık faaliyetinde bulunanlardan Arıcılık Kayıt Sistemi Belgesi),

- Tarımsal işletmeye ilişkin tevsik edici belgeler;
 - Tapulu işletmelerde tapu kaydı,
 - Kiralık işletmelerde noter veya ihtiyar kurullarına onaylatılmış kredi vadesi ile uyumlu kira sözleşmesi,
 - Hazineye ait arazilerde Defterdarlıktan veya Mal Müdürlüğünden alınacak kira sözleşmesi veya ecr-i misil belgesi,
 - Tapusuz/cins tashihi yapılmamış işletmelerde yapılan tarımsal faaliyetlere ilişkin olarak Belediyeden alınacak vergi kaydı ve/veya muhtarlıktan alınacak tevsik edici belge.
 - Müşterinin Bankaca tanınması durumunda bitkisel üretime yönelik işletme kredilerinde Çiftçi Belgesi/Çiftçi Kayıt Sistemi Çiftçi Bilgileri Belgesi dışında tarımsal işletmeye ilişkin başkaca tevsik edici belge aranmayabilir. Ancak, şubece tereddüde düşülmesi halinde tarımsal işletmeye ilişkin tevsik edici belge/belgeler istenir (www.ziraatbankasi.com.tr 17.06.2011).
- İştirak halindeki mülkiyette veya maliki vefat etmiş, veraset ilamı çıkmış ancak taksimi yapılmamış ve hissedarlardan/varislerden biri tarafından işletilen arazilerde; diğer hissedarlardan / varislerden alınacak şube yetkilileri huzurunda imzalanmış muvafakatname, (Hissedarların yurt dışında olması vb. nedenlerle muvafakat alınamaması halinde, söz konusu arazide/ işletmede ilgili üretici tarafından üretim yapıldığına dair muhtarlıktan alınacak tevsik edici belge)
- Teminatlara ilişkin tevsik edici belgeler,
- Mevcut tesislerle ilgili kapasite belirlemeye yönelik her türlü bilgi ve belgeler,
- Tüzel kişiler ile bilanço esasına göre defter tutan gerçek kişilerin 250.000.-TL üzerindeki kredi taleplerinde (nakit, nakit benzeri kıymet ve hesaplar ile kıymetli madenler karşılığı açılacak krediler hariç) Hesap Durumu Belgesi.

Ancak, bilanço esasına göre defter tutmayan gerçek kişilerin tarımsal kredi taleplerinde Hesap Durumu Belgesi istenmez, Tarımsal Kredi Başvuru Formu Hesap Durumu Belgesi yerine kullanılır.

Kredi talepleri; müşteri hakkında yapılan istihbarat, inceleme ve sorgulamalar, işletmenin kapasitesi, Tarımsal Krediler Mali Tahlil ve İstihbarat Raporu/ Tarımsal Krediler Proje Değerlendirme Raporu (PDR) sonuçları ile müşterinin moralitesi ve ödeme gücü dikkate alınarak değerlendirilir. Değerlendirmeye ilişkin tüm bilgi ve belgeler müşteri adına açılan kredi dosyasında saklanır.

Nakit ve nakit benzeri kıymetler ile teminat mektubu karşılığında kullanılacak kredilerde ödeme gücü kontrolü yapılmaz.

Tarım Kredi Kooperatifi (TKK) ortaklarının kredi talepleri; ortak şahıs haddine bakılmaksızın varsa Tarım Kredi Kooperatifine olan aynı konudaki borçları tenzil edilmek suretiyle değerlendirilir. Tarım Kredi Kooperatifi ortaklarının, TKK'ya tarımsal kredi borcu bulunup bulunmadığı ve varsa borç tutarı ile ilgili bağlı olduğu kooperatiften yazı alınır. Uzun süredir Banka ile çalışmakta olan müşterilerle ilgili olarak TKK'dan telefonla teyidi alınarak da işlem yapılabilir. Bu durumda Başvuru Formunun uygun bir bölümüne teyit alan personel tarafından, teyit alınan kişinin adı soyadı ve ünvanı, teyit tarihi ve alınan teyit not edilerek altı imzalanır.

5.6.4 T.C.Ziraat Bankası A.Ş. Tarımsal Kredi Kullandırmada Önemli Hususlar

- Kredi kullandırım koşullarında belirtilen teminatlar alınmadan ve kredi kullandırım koşulları yerine getirilmeden kredi kullandırılmaz.
- İşletme kredilerinde yem, gübre, ilaç, canlı materyal v.b. alımına yönelik krediler nakit olarak ya da fatura, alım-satım belgesi,

müstahsil makbuzu ve benzeri belgelere istinaden satıcı hesabına havale şeklinde kullanılabilir.

- İnşaat yapımına yönelik yatırım kredileri, fiziki gerçekleştirmeler mahallinde tutanakla tespit edilmek suretiyle harcama veya hakediş belgelerine istinaden nakden ya da hesaba havale şeklinde kullanılır. Harcama belgesi temin edilemeyen işçilik, genel giderler vb. yatırım kalemlerine yönelik krediler ise nakden kullanılır.
- Makine-ekipman alımına yönelik yatırım kredileri fatura, canlı materyal teminine yönelik yatırım kredileri ise fatura, alım-satım belgesi, müstahsil makbuzu gibi alım satım işleminin gerçekleştiğini tevsik eden belgeler karşılığında kullanılır (www.ziraatbankasi.com.tr 17.06.2011).

Ancak, krediye konu makine ekipman ile canlı materyalin bedeli peşin ödenmeden alım-satım ilişkisi belgenin temin edilememesi halinde, müşteriye “alıcı adına tahsis olunan kredinin satış işlemlerinin yerine getirilmesini müteakip kendisine ödeneceğine” dair şube yetkililerince imzalanan bir yazı verilmek suretiyle söz konusu belgenin temini sağlanır.

Şubece tanınan, tarımsal işletmesi ve üretim faaliyeti bilinen müşterilere kısmi olarak avans ödemesi yapılabilir.

- Fatura karşılığı kullanılan kredilerde; satışa ilişkin asıl fatura ibraz edilmeden kredi kullanılmaz. Asıl faturanın proforma faturadan yüksek olması halinde fark müşteri tarafından karşılanır. Asıl faturanın proforma faturadan düşük olması halinde ise, kullanılacak kredi miktarı asıl faturaya göre yeniden tespit edilir ve asıl faturanın onaylı bir sureti kredi dosyasında muhafaza edilir.
- Projeli Yatırım Kredileri ile işletme kredilerinin birlikte açılması halinde, işletme kredisinin yatırımların tamamlanmasını müteakip kullanılması esas olmakla birlikte, tesislerin bir an önce üretime alınması veya üretim için gerekli bağlantı ve satın

almaların yapılması amacıyla, yatırımların tamamlanması beklenmeden işletme kredisi kullanılabilir.

- Kredilerin satıcı hesaplarına havale şeklinde kullanılacak olması halinde müşterilerden, ".../.../..... tarih ve sayılı Genel Tarımsal Krediler Sözleşmesine istinaden tarafıma tahsis edilen kredinin TL'lik (.....TL) kısmının, kredi hesabıma borç yazılmak suretiyle Firmasının Şubesindeki Nolu hesabına virman yapılarak kullanılmasını kabul ediyorum/ediyoruz." hususlarını içeren virman talimatı alınır.
- Kredi kullanılan her müşteri için vadesiz mevduat hesabı açılır ve kredi kullandırmaları ile tahsilatlar bu hesaplar kullanılarak gerçekleştirilir.
- Kredi hesabından yapılacak her ödeme işlemi sırasında kredi kullandırım fişi düzenlenir. Bu fişin açıklama bölümüne; Genel Tarımsal Kredi Sözleşmesinin tarih ve numarası yazılmak suretiyle kredi kullandırım fişi ile Genel Tarımsal Krediler Sözleşmesi arasında hukuki bağ kurulur. Ayrıca, açıklama bölümünde yapılan ödemenin konusu ile ödeme tarihleri belirtilir.
- Her ödemede kredi lehdarının kimlik tespiti yapılarak kredi kullandırım fişinin aslı ve sureti, okuma yazması olan tarımsal kredi müşterilerine ad ve soyadları yazdırılarak imzalatılır. Mühür veya işaret kullanan müşterilerin mühür veya işaretleri yanına ayrıca parmak izleri alınır.
- Okuma yazması olmayan ve imza atmasını bilmeyen tarımsal kredi müşterileri için düzenlenen kredi kullandırım fişinin arkasına ayrıca, "Yukarıdaki mühür ve parmak izinin köyden/mahalleden hukuki ve şahsi ehliyetine haiz tanıdığımızoğlu/kızı doğumlu.....'a ait olduğunu, kredi kullandırım fişinin okunup anlatılarak mühür ve parmak izinin huzurumuzda

alındığını tasdik ederiz.” ibaresi yazıldıktan sonra iki şahide imza ettirilir.

- Kredi kullandırım fişlerinin bir nüshası müşterinin dosyasında saklanır.
- Yurt dışından girdi temini için kredi açılması durumunda; kredi, tarımsal kredi müşterisinin talebi üzerine dövize çevrilerek bloke edilmek ve karşılığında akreditif açılmak kaydıyla, ithalatın gerçekleştirileceği tarih beklenilmeksizin kullanılabilir.

Bunun için; müşteriden “krediyi kullanmaktan vazgeçtiği, kredi şartlarını yerine getirmediği ya da herhangi bir nedenle ithalat gerçekleşmediği takdirde, döviz satış işleminin iptaline, döviz satışının iptali sırasında kur farkından kaynaklanacak herhangi bir hak talebinde bulunmayacağına ve kredinin kullandırılma tarihinden itibaren uygulanacak yürürlükteki faizi ve varsa sair masrafları ödeyeceğine” dair taahhütname alınır ve öngörülmesi ise öz kaynağın peşinen tahsil edilmesi sağlanır. Taahhütnamenin alınması ve öz kaynağın tahsil edilmesini müteakip açılan kredinin ithal edilecek girdiye konu miktarı ilgilinin hesabına borç kaydedilir ve bu miktar peşin tahsil edilen öz kaynakla birlikte akreditif açılmak üzere ilgili Bankamız Şubesine havale edilir.

- Hayvansal üretim kredilerinde; karantina uygulanan yerlerde hastalığın sönüşüne ve tedbirlerin kaldırıldığına dair Hayvan Sağlık Zabıtası Komisyonu Kararı bildirilinceye kadar, bu bölgelerde karantinaya konu hayvancılıkta kredi kullandırılmaz. Karantina uygulanması durumunda bağlı bulunulan Bölge Başkanlığına, Bölge Başkanlığınca da Genel Müdürlüğe bilgi verilir. Krediyeye konu, ölen veya mecburi kesime tabi tutulan hayvanlar hakkında veteriner hekim raporu istenir. Ölen hayvanların tazminat tutarları (sigorta bedeli, T.C. Tarım ve Köy işleri Bakanlığınca verilen tazminat) ile mecburi kesime tabi tutulanların değerlendirilen kısımlarının bedelleri borca mahsup edilebilir veya yeni hayvan alımına yönelik olarak kullanılabilir.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1 Sonuç

Milletler tarihten bu yana her zaman zengin ve verimli topraklara sahip olmaya çalışmışlar ve verimli toprağı zenginlik ve güç sembolü olarak benimsemişlerdir. Gelişmekte olan ülkelerde, toprak – insan ilişkilerinin daha belirgin bir hal alması bu ülkelere tarımsal anlamda ayrıcalık kazandırmıştır. Ayrıca gelişmiş ülkelerin ekonomik gelişme süreçlerinin başlangıcında görülen tarıma dayalı sistem, gelişme sürecinin ilerleyen aşamalarında etkisini azaltarak, yerini daha çok sanayi ağırlıklı bir yapıya bırakmaktadır.

Üretim; emek, sermaye, toprak ve müteşebbis (girişimcilik) olarak sıralanan dört ana üretim faktörü ile gerçekleşmekte ve günümüzde bunlar içinde önemi giderek artan sermaye, finansman açısından bir işletmenin kurulması ve faaliyetlerini sürdürmesi için gerekli olan mal ve para toplamı olarak açıklanmaktadır. Gelişmekte olan bir ülke konumunda olan Türkiye'nin sosyal ve ekonomik "kalkınmasında tarım sektörü ağırlıklı yerini korumaya devam etmektedir, bu süreçte tarımsal işletmelerin sermaye yapısının geliştirilmesi ve gereken iyileştirmeler çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Türkiye, tarımsal üretim potansiyeli ve çeşitliliği bakımından zengin bir ülkedir. Tarımsal ürünlerin bir bölümü doğrudan iç ve dış piyasalarda tüketilirken, diğer bölümü ise işlenmek üzere hammadde olarak gıda sanayine sunulmaktadır. Türkiye'de tarımın en önemli sorunlarının başında finansman gelmektedir. Bu alandaki gelişmeler, tarımın ve tarımsal işletmelerin yapısal sorunlarının devam etmesi, ekonomik yapıda kronik hale gelen sorunları da beraberinde getirmiştir. Aynı zamanda bu yapı ve koşullar kredi konusunda etkin organizasyon ve yapılanmayı da önlemiştir. Günümüzde enflasyonla mücadelede sağlanmaya çalışılan başarı, siyasi ve ekonomik istikrar, tarıma yönelik kredilendirme faaliyetlerini de etkilemiştir.

Türkiye’de tarımsal kredileri dağılımı analiz edildiğinde; bu yapı içerisinde iki önemli kurumun daha çok söz sahibi olduğu görülmektedir. Bu kurumlar; T.C.Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatifleri olarak organize olmuş, kurumsal yapıya sahip kredi kaynakları, diğer yanda ise organize olmamış daha basit anlayışla üretim yapmaya çalışan ve daha çok şahıslara dayalı kaynaklar bulunmaktadır.

Ortaklarının kısa ve orta vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan Tarım Kredi Kooperatifleri, ortaklarına, Merkez Birliği ve T.C.Ziraat Bankası A.Ş.’nin anlaşması ile belirlenen ortak şahıslar ve muhtelif birimleri çerçevesinde kredi kullanmaktadır.

3202 Sayılı kanunla kurulan T.C.Ziraat Bankası A.Ş.’nin Türkiye’de gerek tarımsal krediler açısından gerekse diğer bankacılık ürünleri açısından çok önemli bir yeri bulunmaktadır. 2000 yılı sonuna kadar tarım sektörünün finansmanında önemli işlevlerini kanunların verdiği görevlerle üstlenen T.C.Ziraat Bankası A.Ş. 4603 sayılı kanunun 1. maddesine göre özelleştirilmeye hazırlanmasına zemin hazırlamak üzere ve daha sonra satışının yapılması amacıyla anonim şirket haline getirilmiştir. 22.02.2001 tarihli Banka genel kurulunda kabul edilen ana sözleşmenin geçici 2.maddesine göre “Kamu hisseleri %50’nin altına düşünceye kadar, Bankanın zirai kredileme faaliyetleri, uğraşı konuları münhasıran küçük ve orta boy tarımsal işletmelerin işletilmesinden ibaret üreticilere doğrudan ve/veya Tarım Kredi Kooperatifleri aracılığıyla açacağı kredilerle sınırlı olmak ve faiz oranları Banka kaynak maliyetinin altında olmamak kaydıyla devam eder” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu hükümlerle Bankanın tarımsal kredilendirme temel işlevinin giderek azalacağını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Ancak Türk bankacılık sektörü dikkate alındığında halen T.C.Ziraat Bankası A.Ş.’nin tarım sektörü kredi hacmindeki % 96.6’lık payıyla (www.tbb.org.tr 19.06.2011) tarım sektörünün ana finans kaynağı olmaya devam ettiği ve diğer bankalardaki yapılanmalar nazarı dikkate alındığında T.C.Ziraat Bankası A.Ş.’nin Türk bankacılık sektörünün lokomotifi olmaya devam edeceğini söylemek yerinde olacaktır.

Tarımın en önemli kredi kaynağını oluşturan T.C. Ziraat Bankasının yeniden yapılandırılmasına paralel olarak mali piyasalarda yaşanan olumlu hava, özel sektör bankalarını da tarımsal kredilere yönlendirmiştir. Bu süreçte bankalar, sınırlı da olsa bireysel kredi yanında özellikle daha garantili ve güvenli buldukları “tarıma dayalı kredi” uygulamalarına yönelmişlerdir.

T.C.Ziraat Bankası A.Ş. 17 milyar-TL’lik 2011 tarımsal kredi bütçesinin büyük bölümünü 31.05.2011 tarihi itibariyle kullanmış bulunmaktadır. Bu durum sebebiyle banka tarımsal krediler için frene basmış durumdadır.

Özellikle sıfır faizli hayvancılık kredisine talebin yüksek olması nedeniyle T.C.Ziraat Bankası A.Ş., kredi bütçesinin büyük bölümünü kullanmış olduğundan, gelen talepleri karşılamak için yılın ikinci yansında ek bütçe talebinde bulunmaya hazırlanan bankanın taleplerin önemli bölümünü beklemeye alması veya geri çevirmeye başlaması özellikle sulama yatırımı yapacakları olumsuz etkileyecek gibi gözükmemektedir.

T.C.Ziraat Bankası A.Ş., 2010 yılı itibariyle haftada 250 milyon-TL’lik tarımsal kredi kullanırken 2011 yılında bu miktar 400 milyon TL’sına çıkmıştır. 2010 yılında 13.6 milyar-TL tarımsal kredi kullandıran bankaya yılın ilk 4 ayında gelen kredi başvuruları 2011 bütçesi olan 17 milyar-TL’nin üzerinde oluşmuştur. Bu yoğun talep içerisinde özellikle hayvancılık sektörüne yönelik olarak kullanılan sıfır faizli kredinin önemli rolü bulunmaktadır. Haziran 2011 tarihinden sonra alınacak ek bütçe ile yıl sonuna kadar sadece T.C.Ziraat Bankası A.Ş.’nin kullandıracağı tarımsal kredi miktarının 20 milyar-TL’yi bulacağı öngörülmektedir. Geçen yıl kredi talebinde bulunan yatırımcılara belli şartları yerine getirdikten sonra kredi açan T.C.Ziraat Bankası A.Ş., bu yıl yoğun taleplerin de etkisi ile kredi vereceği yatırımcıları mercek altına almaya başlamıştır.

Banka tarafından, 100 bin-TL ile 1 milyon-TL arasında kredi talebinde bulunan müşteriler buldukları bölgede bankanın bölge başkanlığına davet edilerek, 1 milyon liranın üzerinde kredi talebinde bulunan yatırımcılar ise Ankara’ya davet edilerek bankanın genel müdürlükteki tarımsal krediler

biriminde özel görüşme yapmaktadır. Amacı sadece ucuz kredi almak olan ve tarım konusunda bilgi birikimi, yatırım altyapısı ve inandırıcı projesi olmayanlara kredi kullanıcılarına ise banka tarafından kredi verilmemektedir. Bankanın bu uygulaması uzun yıllardır hayvancılık yapanları memnun etmiş gözükmemektedir. Hayvancılık sektörü temsilcileri, bankanın ucuz kredisi nedeniyle hayvancılığı hiç bilmeyenlerin ve altyapısı olmadan yatırım yapanların sektöre zarar vereceği endişesini taşımaktadır.

T.C.Ziraat Bankası A.Ş.'nin iki yıl ödemesiz 5 yıl vadeli hayvancılık yatırım kredisini kullanan ilk yatırımcıların geri ödeme taksitleri 2012 yılında başlayacaktır. Hayvancılık sektörü temsilcileri uygulanan yanlış politika nedeniyle çok sayıda girişimcinin bu taksitleri geri ödeyemeyeceğini düşünmekte ve bu sebeple 2012'de çok sayıda işletmenin el değiştirmesi beklenmektedir. T.C.Ziraat Bankası A.Ş. yöneticileri ise sıkıntı yaşayanların olabileceğini ancak geri ödemelerde sorun yaşanmayacağını düşünmektedir (www.tbb.org.tr 19.06.2011), tüm bu sebeplere istinaden T.C.Ziraat Bankası A.Ş.'nin Türk bankacılık sektörünün gelişmesinde önemi her geçen gün biraz daha artmaktadır.

6.2 Öneriler

T.C.Ziraat Bankası'nın geçmişine baktığımızda 148 yıllık tarihinde çok parlak dönemleri olduğu gibi çok sıkıntılı dönemleri de olmuştur. Sanayinin olmadığı, ticaretin çok sınırlı olduğu ve nüfusun yüzde 80'inden fazlasının çiftçi olduğu cumhuriyetin ilk yıllarında T.C.Ziraat Bankası A.Ş. çok önemli roller üstlenmiştir. Sonraki yıllarda da her zaman, ülke tarımının gelişmesi, üretimin devam etmesi, yeni yatırımların yapılması, tarımsal teknolojinin çiftçinin kullanımına sunulması ve daha pek çok konuda T.C.Ziraat Bankası A.Ş.'nin büyük katkıları inkar edilemez durumdadır.

T.C.Ziraat Bankası A.Ş.; karlılığı, büyümesi, ticari ve bireysel bankacılık çalışmalarındaki başarıları bir yana, tarım sektörü açısından da artan bir şekilde önemli başarılarla imzalar atmaktadır. Türkiye'de dünyadaki gelişmelere paralel olarak kriz dönemlerinde tarımın önemi her geçen gün biraz daha artmaktadır. Tarıma yönelik yatırımlarda ciddi artışlar söz

konusudur. T.C.Ziraat Bankası A.Ş.'de özellikle 2001 yılından itibaren rekor üstüne rekorlar kırmıştır. 2001 krizi sonrasında tarımsal kredi vermesi adeta yasaklanan T.C.Ziraat Bankası A.Ş. artık tarımcının bankası olmuştur. Elbette kriz sonrası verilerle bugünü doğrudan karşılaştırmak sağlıklı sonuçlar vermeyebilir. Fakat, 2003'te 247 milyon lira olan tarımsal krediler, 2011 Temmuz'unda 17.5 milyar liraya ulaşmış durumdadır. Takipteki kredi oranı aynı dönemde yüzde 53'ten yüzde 1.5'a düşmüştür. Tarımsal kredilerin faizi ise bu dönemde yüzde 60'lardan yüzde 10'a kadar düşmüştür. Devlet desteği ile hayvancılıkta, damla sulama sistemlerinde sıfır faizli kredi uygulamasına geçilmiş, iki yılda yaklaşık 5 milyar lira sıfır faizli hayvancılık kredisi kullanılmıştır. Damla sulama kredisi 1.3 milyar liraya ulaşmış, kredi verilen üretici sayısı 67 bin kişiden 800 bin kişiye çıkmıştır. Bu dönemde kredi miktarındaki artıştan daha önemlisi kredinin yapısında ciddi bir değişimler söz konusu olmuştur. Daha önce T.C.Ziraat Bankası A.Ş.'nin kullandığı kredilerin yüzde 94'ü işletme kredisinden oluşmaktaydı. Yatırım kredilerinin payı ise yüzde 6 civarındaydı. Bu oran şimdilerde yüzde 45 yatırım, yüzde 55 işletme kredisine ulaşmış durumdadır. 2012 yılında ise başa baş gelmesi hedeflenmektedir. Bu dönemde sadece tarımsal krediler konusunda faaliyet gösteren bölgesel çapta 4 tane Tarımsal Orta ve Büyük İşletme (TOBİ) Şubesi ve 8 Tarımsal Şube açıldı. Bu şubelerin kullandığı kredi tutarı 1.5 milyar liraya ulaşmıştır. Bu şubelerden genellikle yeni yatırım yapan veya mevcut işletmesini büyütmek ve modernize etmek isteyenler kredi kullanmaktadır. Seracılık, süt inekçiliği ve tavukçuluk işletmeleri bu kredilerden en çok yararlanan kesim olmuştur.

T.C.Ziraat Bankası A.Ş. son zamanlarda; üretici örgütleri, özel sektör tarım işletmeleri ve üniversitelerle işbirliği yaparak pek çok projeye destek sağlamıştır.

Özel bankaların dahi kredilerini geri çağırdığı 2008- 2009 kriz döneminde toplam kredisinin yüzde 36'sına ödeme kolaylığı getirerek çiftçinin rahat bir nefes almasını ve üretime devam etmesini sağlayarak, gelişimini ve büyüklüğünü her geçen gün biraz daha sağlamlaştırarak güçlendirmektedir.

Tarımsal yapının finansal desteğini sağlayan kuruluşlar arasında ziraat bankasının rolünün gittikçe artığı görülmektedir, ancak ileri yıllarda tarımsal kesimin finansal sıkıntıya girmesini engellemek için tarımı destekleyen finansal kuruluşların artırılması ve desteklenmesi gerektiği görüşümdedir. Son yıllarda da Avrupa birliği uyum sürecinde tarımsal yapıyı destek vermek için “Tarımsal ve Kırsal Yapıyı Destekleme Kurumu” kurularak, tarımsal kesime kredi, makine ve hayvan hibeleri vererek tarımı desteklemektedir. Bu kuruluş amacı AB ve uluslararası kuruluşlardan sağlanan kaynakların, ülkemizde kırsal kalkınma programlarının uygulanmasına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için kullanılmasını sağlamaktır. Bu gibi kuruluşların sayısı artırılarak tarımsal kalkınma bir program dâhilinde yürütölmekte ve ziraat bankasındaki finansal yükün hafifletilmesi sağlanmakla beraber, ziraat bankasıyla koordineli olarak çalışarak daha etkili tarımı destekleyen finansal kuruluşlar haline gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, G. (2009). *Tarımımızın Sosyo-Ekonomik Yapısı, Vergileme ve Gelişme*. Ankara: Ankara Üniversitesi, SBF Yayınları.
- Anadolu'da Halk Ayaklanmaları. Türkiye İktisatçılar Broşürü (2001) *Türkiye'de Tarım Politikaları*. Özgün Yayınları. sf.38.
- Anadolu'da Halk Ayaklanmaları. Türkiye İktisatçılar Broşürü (2001) *Türkiye'de Tarım Politikaları*. Özgün Yayınları. sf.40.
- Aysu, A.(2001). *Türkiye'de Tarım Politikaları*. İstanbul: Özgün Yayınları. sf.18.
- Aysu, A.(2001). *Türkiye'de Tarım Politikaları*. İstanbul: Özgün Yayınları. sf.22.
- Aysu, A.(2001). *Türkiye'de Tarım Politikaları*. İstanbul: Özgün Yayınları. sf.83.
- Bolak, M. (2010). *İşletme Finansı*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Boratov, K. (1999). *Türkiye'de Devletçilik*. Ankara: Savaş Yayınları. sf.71.
- Boratov, K. (1999). *Türkiye'de Devletçilik..* Savaş Yayınları. sf.84.
- Budak, E. (1991). *Toplumsal Üretim ve Sosyal Sınıflar*. İstanbul: Diyalektik Kitap Dizisi, sf.48.
- Burn, A. J., Coaker, T. H. ve Jepson, P. C (1987). *Integrated Pest Management*. Londra: Academic Pres Inc.
- Brigham, E. F.,Ehrhardt, M. C. (2005). *Financial Management*. USA: South Western Publishment.
- Çetin, B. (2008). *Tarımsal Finansman*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Demirgil, D. (1981). *Tarımsal Kredi, Bugünkü Durum-Sorunlar-Öneriler*. Ankara: Türkiye 2.İktisat Kongresi Tarım Komisyonu Tebliğleri DPT Yayınları.
- Dernek, Z. (2006). *Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği*. Isparta: SDÜ Basım Evi.
- Duman, H. A. (2007). *Tarım Sektörünün Finansman Sorunu*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Erdoğan, N. (2002). *Dünya ve Türkiye'de Tarımın Finansmanı*. Ankara: Ziraat Matbaacılık A. S.
- Fry, E. (1982). *Principles of Plant Disease Management*. Londra: Academic Pres Inc.
- Hatipoğlu, Ş.R. (1936). *Ziraatimizde İşletme Şekiller*. Ankara: Dönüm Sayı:41.

- Harris, J. M., Erickson, K., Dillard, J., Mitch, M., Strickland, R., Gibbs, R., Ahearn, M., Covey, T., Bagi, F., Brown, D., McGath, C., Vogel, S., Williams, B. ve Johnson, J. (Aralık 2008). *Agricultural Income and Finance Outlook*". ...United States Department of Agriculture Economic Research Service.
- Okka, O. (2006). *İşletme Finansmanı*. Ankara: Nobel Basımevi.
- Özçelik,A., Günes, E. ve Artukoğlu, M. M. (2005). *Türkiye’de Tarımsal Kredi: Sözleşmeli Tarım ve Üretici Örgütleri Üzerinden Kredi Uygulamaları*. Ankara: Ziraat Mühendisleri VI. Teknik Kongresi.
- Kaya, T. E., Kızıloğlu, S. (2008). Erzurum İli Pasinler İlçesinde Ayçiçeği Üretimi Yapan İşletmelerin Sermaye Yapısı. *Tarım Ekonomisi Dergisi*. Sayı:14, 23 – 30.
- Karakayacı, Z., Oğuz, C. (2006). Konya İli Ereğli İlçesinde Satışa Konu Olan Arazilere Sahip Tarım İşletmelerinin Sermaye Yapısı. *Bitkisel Araştırma Dergisi*. Sayı: 1, 23 – 30.
- Kaygısız, H. (2002). *Bitkisel Üretimde Hastalıklar*. İstanbul: Hasad Yayıncılık.
- Lucas, G. B., Campbell, C. L. ve Lucas, L. T.,(1985). *Introduction to Plant Diseases*. ABD: AVI Publishing Company.
- Mülayim, Z. G.(1995). *Kooperatifçilik*, Ankara: Yetkin Basımevi.
- Mülayim, Z.G. (1973) *Tarım Kredi Kooperatifleri*. Ankara: Türk Ziraat Yüksek Mühendisleri Birliği 34. Genel Kurulu.
- Sayın, C.(2003). *Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları*. Antalya: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yayınları.
- Türkiye İktisatçılar Broşürü. (2001). *Türkiye’de Tarım Politikaları*. Ankara: Özgün Yayınları. sf.35.
- Tütengil, C.O. (1975). *Kırsal Türkiye’nin Yapısı ve Sorunları*. İstanbul: Gerçek Yayınevi. sf.73-74.
- Yalova, Y. (2007). *Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ve Türkiye*. Ankara: Alp Yayınevi.
- Zeytinoğlu, S. (2002). *Tarım Kesiminin Finansmanı ve Avrupa Birliği ile Türkiye’nin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- T. C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı. II. Tarım Şurası, VII. Komisyon(2004). *Tarımsal Girdi ve Destekler*. Ankara, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı.